

Evaluatie en monitoring Wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht mbo

Tussenrapportage 2024

Joris Cuppen
Ton Eimers
Bianca Leest
Mariska Roelofs

Projectnummer: 2023.079

© 2024 KBA Nijmegen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van KBA Nijmegen.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting	1
1 Inleiding	6
1.1 Vooraf	6
1.2 Wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht mbo	6
1.3 Onderzoeksofzet en dataverzameling	9
1.4 Verantwoording	10
1.4.1 Enquête studenten, eerstejaars 2023-2024: aanmelding en inschrijving	10
1.4.2 Enquête studenten, eerstejaars 2022-2023: studieadvies (BSA)	10
1.4.3 Enquête vmbo en praktijkonderwijs	11
1.4.4 Registerdata CAMBO en DUO	11
1.4.5 Focusgroepen	13
1.4.6 Onderzoek opleidingen met numerus fixus en aanvullend eisen	13
1.5 Leeswijzer	14
2 Vroegtijdige aanmelddatum	15
2.1 Aanmelddata	15
2.2 Vroegtijdige aanmelding	15
2.3 Meervoudige aanmelding	18
2.4 Studenten en vmbo- en pro-scholen over meervoudige en vroegtijdige aanmelding	20
2.5 Samenvatting	26
3 Proces van aanmelding en inschrijving	28
3.1 Voorgaande opleiding/situatie	28
3.2 Informatievoorziening door mbo-instellingen	29
3.3 Intake31	
3.4 Studiekeuzeadvies	34
3.5 Toelating	35
3.6 Klachtenvoorziening	38
3.7 Samenvatting	40
4 Opleidingen met numerus fixus	42
4.1 Inleiding	42
4.2 Opleidingen met numerus fixus	43
4.2.1 Domeinen	43
4.2.2 NF-opleidingen per domein	45
4.2.3 Leerweg, niveau en instellingen	45
4.3 Redenen en procedure numerus fixus	46
4.3.1 Redenen	47
4.3.2 Procedure	49
4.4 Opleidingen met aanvullende eisen	50
4.5 Ervaringen van studenten	51
4.5.1 Numerus fixus	51
4.5.2 Aanvullende eisen	53

4.6 Samenvatting	54
5 Studietoelating (BSA)	56
5.1 Het (bindend) studietoelating op het mbo	56
5.1.1 Het (bindend) studietoelating in de wet- en regelgeving	56
5.1.2 Onderzoek naar het (bindend) studietoelating op de mbo-instellingen	58
5.2 Informatievoorziening over het studietoelating (BSA) op het vmbo	59
5.3 Het ontvangen van een studietoelating (BSA)	59
5.3.1 Studietoelating (BSA) ontvangen	59
5.3.2 Bekendheid met het studietoelating (BSA)	62
5.3.3 Bekendheid met de eisen van het studietoelating (BSA)	63
5.3.4 Studietoelating bij start opleiding en BSA	64
5.4 Studietoelatingvoortgangsgesprekken	65
5.5 Waarschuwing voor een negatief BSA	68
5.6 Negatief BSA	71
5.6.1 Nazorg	74
5.7 Samenvatting	76
6 Conclusies en aanbevelingen	78
6.1 Conclusies	78
6.2 Aanbevelingen	79
Bijlage A	81
Tabellen hoofdstuk 2	81
Bijlage B	83
Tabellen hoofdstuk 3	83
Bijlage C	85
Tabellen hoofdstuk 4	85
Bijlage D	96
Tabellen hoofdstuk 5	96

Managementsamenvatting

Onderzoek

Vanaf 1 augustus 2017 is de wet 'vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht tot het mbo' (VATmbo) in werking getreden. Gelijk met de invoering van de wet is een onderzoek gestart om de implementatie en gevolgen van de wet te monitoren en om de wet als geheel en op onderdelen te evalueren. Er zijn rapporten verschenen in 2020, 2021 en 2022. In 2023 is het onderzoek verlengd tot en met 2027. Voorliggend rapport presenteert de uitkomsten van de vierde meting sinds de start van het onderzoek. De uitkomsten van deze meting zijn gebaseerd op:

- Enquête studenten, eerstejaars studiejaar 2023-2024, thema aanmelding en inschrijving;
- Enquête studenten, eerstejaars studiejaar 2022-2023, thema (bindend) studieadvies;
- Enquête scholen vmbo- en praktijkonderwijs (coördinatoren LOB, decanen);
- Opvraag registerdata bij CAMBO;
- Drie focusgroepen met betrokkenen mbo-instellingen;
- Inventarisatie opleidingen met numerus fixus en aanvullende eisen.

Vroegtijdige aanmelddatum

- De meeste studenten zijn op de hoogte van de uiterste aanmelddatum van 1 april; 13 procent was hier niet van op de hoogte.
- Het merendeel (57%) van de aanmeldingen voor schooljaar 2024/2025 is gedaan vóór of op 1 april 2024. De piek ligt in maart en 1 april, waarin 25 procent van de aanmeldingen zijn gedaan. Dit is vergelijkbaar met de schooljaren 2020/2021 en 2021/2022 toen 60% van de aanmeldingen op of voor 1 april was gedaan.
- Voor late aanmelders (na 1 april) geldt dat de meeste aanmeldingen in de periode april-juli worden gedaan (in totaal 35% van de aanmeldingen); 8% van de aanmeldingen gebeurt daarna (augustus of september). Onder de late aanmelders zijn entreestudenten en BBL-studenten oververtegenwoordigd.
- Studenten die zich laat aanmelden geven als reden aan dat ze nog niet wisten wat ze wilden doen, of nog niet wisten of ze hun vooropleiding positief zouden afronden. Ook gaat het deels om studieswitchers en om instromers op een ander moment (februari).
- Betrokkenen vanuit vmbo-scholen geven aan dat de invoering van de vroegtijdige aanmelddatum met name heeft geleid tot een betere monitoring van de overstap naar het mbo. Over een aanpassing van het LOB-programma of meer duidelijkheid over de procedure is men minder positief: De helft van de scholen is van mening dat de invoering niet of (slechts) in beperkte mate heeft geleid tot aanpassingen in de vorm/invulling en planning van het LOB-programma. Ook geeft 46 procent van hen aan dat er niet of in beperkte mate meer duidelijkheid is over de procedure.
- Scholen zien voordelen en nadelen aan de invoering van de vroegtijdige aanmelding: bij stagnatie van de studiekeuze zijn scholen beter in staat om dit op te merken, en hebben scholen meer tijd om actie te ondernemen. Als nadeel ziet een deel van de scholen dat er minder tijd is voor het begeleiden van de leerling en bij de voorlichting. De overgrote meerderheid (84%) is echter van mening dat de datum van 1 april goed is.

Conclusies

De vroegtijdige aanmelddatum is destijds geïntroduceerd om ervoor te zorgen dat studenten zich vroeger aanmelden, zodat er meer tijd is voor de scholen (vmbo en mbo) om te kijken of iedereen

zich heeft aangemeld en daarop actie te ondernemen als dat nodig is. Ook biedt het de mbo-school meer mogelijkheid om de aankomende student te benaderen met informatie of advies. In deze meting is de vroegtijdige aanmelddatum opnieuw geëvalueerd, onder meer door ook de scholen voor vmbo en praktijkonderwijs naar hun ervaringen te vragen.

De belangrijkste conclusies zijn:

- De vroegtijdige aanmelddatum werkt zoals beoogd: het merendeel van de studenten meldt zich uiterlijk op 1 april aan.
- Ook bij latere aanmelding, vaak bij specifieke groepen (ongediplomeerde vmbo'ers, mbo-opleidingswisselaars, oudere studenten), worden studenten geplaatst in de opleiding, zodat de vroegtijdige aanmelddatum niet tot uitsluiting van potentiële studenten heeft geleid.
- De introductie van de vroegtijdige aanmelddatum heeft niet tot een grote verandering in de keuzebegeleiding van leerlingen geleid, niet in het vo en ook niet in het mbo.

Proces van aanmelding en inschrijving

- Studenten direct afkomstig uit het voortgezet onderwijs geven aan van hun vorige school vooral informatie te hebben gekregen over de vroegtijdige aanmelddatum en (in iets mindere mate) over de intake/kennismaking en voorlichtingsactiviteiten van de mbo-instelling.
- De eerstejaarsstudenten zijn – net als in de vorige meting – over het algemeen positief over de informatievoorziening door de mbo-instelling. Ruim de helft tot 70 procent van de studenten heeft informatie verkregen over de inhoud van de mbo-opleiding, open dagen en voorlichting, eisen voor toelating tot de opleiding, en/of intake-/kennismakingsactiviteiten.
- Bijna vier op de tien studenten geven aan bij het kiezen van de opleiding geen hulp (nodig) te hebben gehad van de mbo-instelling. De studenten die wél door de mbo-instelling zijn geholpen bij het kiezen van de opleiding hebben – net als in de vorige meting – merendeels een gesprek gevoerd met een docent. 62 procent van de studenten geeft aan (zeer) tevreden te zijn over de hulp die ze van de mbo-instelling hebben gekregen bij het kiezen van de opleiding die ze nu volgen.
- Net als in de vorige metingen geeft bijna twee derde van de studenten aan dat hun opleiding een verplichte intake/kennismaking had. Vrijwel alle studenten doen mee aan de verplichte intake/kennismaking, 91 procent doet mee aan de vrijwillige intake/kennismaking. De intake bestond in de meeste gevallen uit één of meer gesprekken. De meeste studenten zijn tevreden over hun intake/kennismaking.
- Op basis van de huidige meting leiden we af dat jaarlijks ongeveer 1,5 procent van de studenten die zich voor een mbo-opleiding aanmeldt, niet wordt toegelaten (omdat onder meer de opleiding vol zat, de student niet door procedure is gekomen). Tevens ongeveer 1,5 procent was wel toelaatbaar tot de opleiding, maar heeft het advies gekregen om niet met de opleiding te starten (redenen volgens studenten: vanwege cijfers/niveau, vanwege ondersteuningsbehoefte, vanwege ongeschiktheid voor de opleiding). Het merendeel van hen is toch met de opleiding gestart.
- Een overgrote meerderheid van de studenten (92 procent) heeft in studiejaar 2023-2024 geen klacht ingediend. Van de wel ingediende klachten heeft het merendeel betrekking op de studiebegeleiding en de extra ondersteuning / extra begeleiding op school. Minder dan een kwart (22 procent) van de studenten, die een klacht hebben ingediend, is (zeer) tevreden over hoe er met hun klacht/bezwaar is omgegaan door de mbo-instelling, 48 procent is daar (zeer) ontevreden over en de overige studenten zijn niet tevreden en niet ontevreden.

Conclusies

Deze meting bevestigt een aantal positieve ontwikkelingen die in eerdere metingen ook werden vastgesteld. Zo daalt het percentage studenten dat de intake als een selectiemoment heeft ervaren steeds verder. Studenten zijn over het algemeen heel positief over het verloop van de aanmelding, informatievoorziening en de intake en kennismaking. Een punt van aandacht is het relatief hoge – en bovendien licht stijgende – percentage studenten dat zich in het intakegesprek niet op het gemak heeft gevoeld. Ander onderzoek laat zien dat veel studenten te maken hebben met een verminderd welzijn (tijdens de opleiding). Mogelijk hangt de ervaring tijdens het intakegesprek daarmee samen.

Positief is ook dat deze meting de uitkomsten van de vorige metingen bevestigt dat negatieve advisering bij de intake maar zelden voorkomt en vooral dat het advies ook als zodanig wordt opgevat: als een advies dat niet afdoet aan het toelatingsrecht.

In deze meting is voor het eerst gevraagd of studenten een formele klacht hebben ingediend (met name ten aanzien van de aanmelding en inschrijving en het studieadvies). De uitkomst geldt als nulmeting om in latere metingen te kunnen beoordelen of de nieuwe wetgeving rondom de klachtenfaciliteiten en -procedures leiden tot meer (of minder) klachten.

Opleidingen met numerus fixus

- Het aantal opleiding/instelling-combinaties waarvoor een numerus fixus geldt, bedraagt 598 in 2023-2024, vrijwel gelijk aan de vorige meting.
- Ten opzichte van de eerste meting in 2019-2020 is er sprake van een daling. Enkele domeinen laten over een reeks van vier jaren een (sterke) daling zien: Media en vormgeving; Informatie- en communicatietechnologie; Ambacht, laboratorium en gezondheidstechniek; Economie en administratie. De numerus fixus beperkt zich vrijwel geheel (89%) tot BOL-opleidingen.
- Bij de helft van de NF-opleidingen is het gebrek aan stageplaatsen de reden of een van de redenen voor de NF. Ten opzichte van de vorige meting is gebrek aan werkgelegenheid minder vaak de reden of een van redenen om een NF in te stellen. Bij vrijwel alle NF-opleidingen (96%) wordt de volgorde van aanmelding gehanteerd als toelatingsprocedure.
- Er zijn 488 opleiding/instelling-combinaties waarvoor aanvullende eisen mogen worden gesteld. 86% past de aanvullende eisen ook daadwerkelijk toe; een stijging ten opzichte van de vorige meting. In de praktijk komt het voor dat opleidingen zeggen aanvullende eisen te hanteren, terwijl de opleiding niet voorkomt in de lijst van de regeling Aanvullende eisen. In de meeste gevallen gaat het om de Verklaring Omtrent Gedrag (VOG) die als vereiste wordt opgevoerd terwijl deze niet als toelatingseis geldt (maar als eis van de werkgever voor stage/bpv).
- De helft van de studenten die een numerus fixus opleiding volgen, weten dat die opleiding een beperkt aantal plaatsen heeft, maar de overige studenten in numerus fixus opleidingen zeggen dit niet te weten of menen dat er geen beperking in de plaatsing van hun opleiding is. Daarnaast meent een vijfde van de studenten, die géén numerus fixus opleiding volgen, dat hun opleiding een beperkt aantal plaatsen had.

Conclusies

Het aantal opleiding/instelling-combinaties waarvoor een numerus fixus geldt is vrijwel ongewijzigd ten opzichte van de vorige meting. Aanvullende eisen worden wat vaker te worden toegepast dan bij de vorige meting. De informatievoorziening lijkt echter ook bij deze meting nog niet op orde. Er blijft structureel een groep studenten die niet goed op de hoogte is of er wel of niet beperkingen in de toelating tot hun opleiding zijn. En ook wat betreft aanvullend eisen blijven er

onduidelijkheden bestaan in de informatievoorziening hierover op de websites van de opleidingen.

Studieadvies (BSA)

- Het aandeel positieve en negatieve studieadviezen blijft stabiel. Van de mbo-studenten die in 2022-2023 in hun eerste opleidingsjaar zaten heeft 44 procent een positief studieadvies ontvangen, 4 procent een negatief studieadvies, 18 procent geen studieadvies en 33 procent weet het niet.
- Nog lang niet alle studenten zijn op de hoogte van (de eisen van) het BSA. Bij 55 procent van de mbo-studenten was niet bekend dat ze in het eerste studiejaar een studieadvies zouden krijgen. De bekendheid blijft gelijk aan voorgaande jaren.
- Van de mbo-studenten heeft bijna de helft bij aanvang van hun opleiding een advies gehad om wel of niet met de opleiding te starten. We zien in deze meting voor het eerst een samenhang tussen een advies bij de start van de opleiding en het studieadvies (BSA). Studenten die uiteindelijk een negatief studieadvies (BSA) krijgen hebben iets vaker (5%) ook bij aanvang een negatief advies gekregen dan studenten die uiteindelijk een positief studieadvies (BSA) krijgen (2%).
- De helft van de mbo-studenten heeft in hun eerste studiejaar meerdere gesprekken over hun studievoortgang gehad, ruim een derde heeft één gesprek gehad en 13 procent heeft nooit een studievoortgangsgesprek gehad. De laatste groep, die aangeeft dat ze geen voortgangsgesprek hebben gehad is wat afgenomen ten opzichte van coronajaar 2020-2021, van 17 naar 13 procent. Veruit de meeste studenten hebben hun studievoortgangsgesprek(ken) als (zeer) positief ervaren. Dit resultaat is vergelijkbaar met de vorige twee metingen.
- Net als in de vorige metingen valt op dat veel van de studenten die het betreffen, zeggen dat ze noch het negatief studieadvies, noch de waarschuwing schriftelijk hebben ontvangen, maar alleen mondeling.
- Bijna twee derde van de studenten met een negatief studieadvies geeft aan dat ze moesten stoppen met de opleiding, een derde mocht doorgaan. Dit is een interessante uitkomst in relatie tot de focusgroepen waarin werd aangegeven dat een negatief studieadvies (vrijwel) altijd betekent dat de student de opleiding moet verlaten.
- De studenten die ondanks een negatief studieadvies door mochten met de opleiding, mochten ook vaak door naar het tweede jaar. Los van doubleren of doorgaan naar het tweede jaar, maakte de opleiding vaak afspraken over verbeteringen in het vervolg van de opleiding. Deze afspraken werden lang niet altijd schriftelijk vastgelegd maar konden voor de helft van deze groep studenten wel alsnog de consequentie hebben dat ze zouden moeten stoppen met de opleiding. Let op: het betreft hier kleine aantallen studenten in de enquête.
- De meerderheid van de studenten die een negatief studieadvies hebben ontvangen, heeft daarna nog één of meerdere gesprekken gehad met iemand van school. Vier op de tien studenten met een negatief BSA geeft aan dat ze geen hulp van school hebben gehad bij het vinden van een andere opleiding/mogelijkheden.

Conclusies

Het implementatieproces van het studieadvies (BSA) in het mbo werd ernstig verstoord door de gevolgen van de coronapandemie. In twee studiejaar werd het negatief bindend studieadvies niet of zeer terughoudend toegepast en de contactmomenten met de student waren noodgedwongen beperkt of online. Tegelijkertijd constateerden we in eerdere metingen dat er opvattingsverschillen waren tussen en binnen instellingen over het karakter dat het studieadvies (BSA) en de aanloop daarheen zou moeten hebben. Dat leidde ertoe dat er uiteenlopende interpretaties en

invullingen werden gegeven aan de inhoud en organisatie van het studieadvies (BSA). Een negatieve consequentie daarvan was dat studenten daardoor onduidelijkheid ervoeren of onvoldoende op de hoogte waren.

Inmiddels heeft het ministerie van OCW daarin een duidelijkere positie gekozen. De nieuwe, door OCW gevalideerde Handreiking Studieadvies van het Kennispunt Onderwijs en Examinering mbo neemt afstand van de term bindend studieadvies en legt de nadruk op het begeleidingsproces in het eerste studiejaar en ook op de positieve advisering.

In deze meting constateren we dat er, ook na enkele jaren van implementatie, nog geen sprake is van duidelijke convergentie in de wijze waarop het studieadvies wordt toegepast in het mbo. Nog altijd komen er grote interpretatieverschillen voor. De aanvankelijke insteek van het studieadvies (BSA) legde ook een nadruk op de formele procedurele vereisten, zoals de voortgangsgesprekken, de waarschuwing en verbeterijd, het negatief BSA en de nazorgperiode. De nieuwe benadering wil daar minder de nadruk op leggen, met als bijeffect dat ook dat aspect niet meer bijdraagt tot een zekere eenheid van handelen in het mbo.

Aanbevelingen

Op basis van de onderzoeksuitkomsten kunnen we de volgende aanbevelingen doen:

- *Aandacht voor stabiliteit in resultaten.*
De uitkomsten van deze meting zijn op veel thema's vergelijkbaar met de uitkomsten van eerdere metingen. Op sommige thema's zou echter een verbetering wenselijk kunnen zijn, zoals bij de studievoortgangsgesprekken en bekendheid met het studieadvies (BSA). Aanbevolen wordt hier samen met het onderwijsveld over in gesprek te gaan en (waar nodig) in te zetten op procesmatige verbeteringen en verbeteringen in de communicatie en informatiedeling richting studenten.
- *Aandacht voor gebrek aan eenduidige uitvoeringspraktijk.*
Geconcludeerd wordt dat er uiteenlopende interpretaties en invullingen zijn gegeven aan de inhoud en organisatie van het studieadvies (BSA). Is een meer gemeenschappelijke uitvoeringspraktijk ten aanzien van de inhoud en organisatie van het studieadvies wenselijk of noodzakelijk? De overheid (ministerie van OCW) wordt aangeraden hier het gesprek over aan te gaan met betrokken partijen (o.a. MBO Raad, mbo-instellingen, studenten).
- *Geschiktheid van het studieadvies (BSA) als generiek instrument voor alle doelgroepen/opleidingen.*
In het onderzoek komt naar voren dat een negatief (bindend) studieadvies als instrument onvoldoende passend is voor de kwetsbare doelgroep – met name – in de entreeopleiding, voor eenjarige opleidingen en dat het studieadvies voor BBL-opleidingen lastiger is in de uitvoering dan voor BOL-opleidingen. Aanbevolen wordt het gesprek te voeren met het onderwijsveld over de (verschillen in) geschiktheid van het instrument voor verschillende doelgroepen/opleidingen, met specifieke aandacht voor de entree en de BBL-opleiding.
- *Aandacht voor welzijn studenten.*
Onderzoek van Trimbos-instituut e.a.¹ naar prestatiedruk en stress bij mbo-studenten en de signalen die in onderhavig rapport naar voren komen ten aanzien van het stijgend aantal studenten dat zich niet op het gemak voelt in het intakegesprek zijn aanleiding om hier het gesprek over aan te gaan.

¹ Trimbos-instituut, ECIO, Pharos, Erasmus SYNC Lab en Universiteit Utrecht (2024). Als je door de bomen het bos niet meer ziet. Een verdiepend onderzoek naar risicofactoren en oplossingen voor prestatiedruk en stress bij mbo-studenten. Utrecht.

1 Inleiding

1.1 Vooraf

Vanaf 1 augustus 2017 is de wet 'vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht tot het mbo' (VATmbo) in werking getreden.² De wet introduceerde een set maatregelen, waaronder de aanmelddatum van 1 april, voorschriften voor procedures en informatievoorziening, het toelatingsrecht voor aankomende studenten, voorwaarden waaronder dat toelatingsrecht geldt en het verplichte studieadvies in het eerste jaar van de opleiding.

Gelijk met de invoering van de nieuwe wet is een onderzoek gestart om de implementatie en gevolgen van de wet te monitoren en om de wet als geheel en op onderdelen te evalueren. Er zijn rapporten verschenen in 2020, 2021 en 2022. In 2023 is het onderzoek verlengd tot en met 2027. Voorliggend rapport presenteert de uitkomsten van de vierde meting sinds de start van het onderzoek.

In deze tussenrapportage is er aandacht voor de effecten en realisatie van de doelen van de wet. Ook is er in deze meting opnieuw speciaal aandacht besteed aan de invoering en werking van het studieadvies (BSA).

1.2 Wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht mbo

De wet richt zich op de overgang van voortgezet onderwijs naar middelbaar beroepsonderwijs, maar raakt ook de overige instroom. Het gaat daarbij om studenten die zich nieuw voor een bepaalde opleiding inschrijven. Dat zijn er ongeveer 235.000 per jaar. Die groep is als volgt samengesteld:

- 43 procent afkomstig uit voortgezet onderwijs (vmbo, havo/vwo, vso, praktijkonderwijs)
- 30 procent afkomstig uit het mbo (opleidingswisselaars binnen en buiten de mbo-instelling)
- 23 procent afkomstig van buiten het onderwijs of onbekostigd onderwijs (voortijdig schoolverlaters, werkenden, werkzoekenden, herintreders)
- 3 procent overige (voortgezet speciaal onderwijs, hbo en wo)

Bijna 100.000 instromers zijn dus afkomstig uit het voortgezet onderwijs, daarvan het overgrote deel uit het vmbo.

De wet VATmbo beoogt een aantal doelen te bereiken op het gebied van toegankelijkheid en doelmatigheid. Om die doelen te realiseren schrijft de wet verplichtingen voor die moeten leiden tot ander gedrag bij studenten en ander gedrag en beleid bij onderwijsinstellingen. Daaruit moeten dan uiteindelijk verbeteringen op de doelen voortkomen, zoals versterking van de positie van de student en vermindering van uitval en studiewisselingen.

We maken in het onderzoek een conceptueel onderscheid tussen verschillende soorten beoogde effecten en doelen. We onderscheiden naast de uiteindelijke doelen (outcome) directe en indirecte effecten van de wet.

2 *Stb.* 2016, 362; inwtr. *Stb.* 2017, 27. De inwerkingtreding is gefaseerd gelopen, zodanig dat de nieuwe bepalingen van toepassing waren op de instroom van studenten voor het studiejaar 2018-2019. De nieuwe bepalingen met betrekking tot het bindend studieadvies zijn in werking getreden per 1 augustus 2018.

- Onder de *directe effecten* van de wetwijziging verstaan we de implementatie en naleving van wettelijke voorschriften of het gebruik van de nieuwe wettelijke mogelijkheden. Het gaat onder meer om de tijdige bekendmaking van procedures door mbo-instellingen, het voldoen aan wettelijke eisen in procedures, aanmelding door aankomende studenten voor 1 april, het aanbieden van studiekeuzeadviezen door mbo-instellingen, het gebruikmaken van intake-activiteiten door aankomende studenten, en het uitbrengen van (bindende) studieadviezen.
- Onder de *indirecte effecten* van de wetwijziging verstaan we de veranderingen in beleid en gedrag bij betrokken partijen (mede) als gevolg van de wettelijke voorschriften, zoals verbeteringen in het studiekeuzeproces, vervroeging van het studiekeuzeproces, actieve inbreng van het mbo in studiekeuzeproces, beter onderbouwde en stabielere keuzes door studenten, en minder onrechtmatige weigeringen bij intake. Deze effecten zijn niet direct in de wet voorgeschreven, maar maken onderdeel uit van de onderliggende beleidstheorie, onder meer verwoord in de memorie van toelichting op de wet en in de toelichting op het wetsvoorstel door de minister in het parlement.

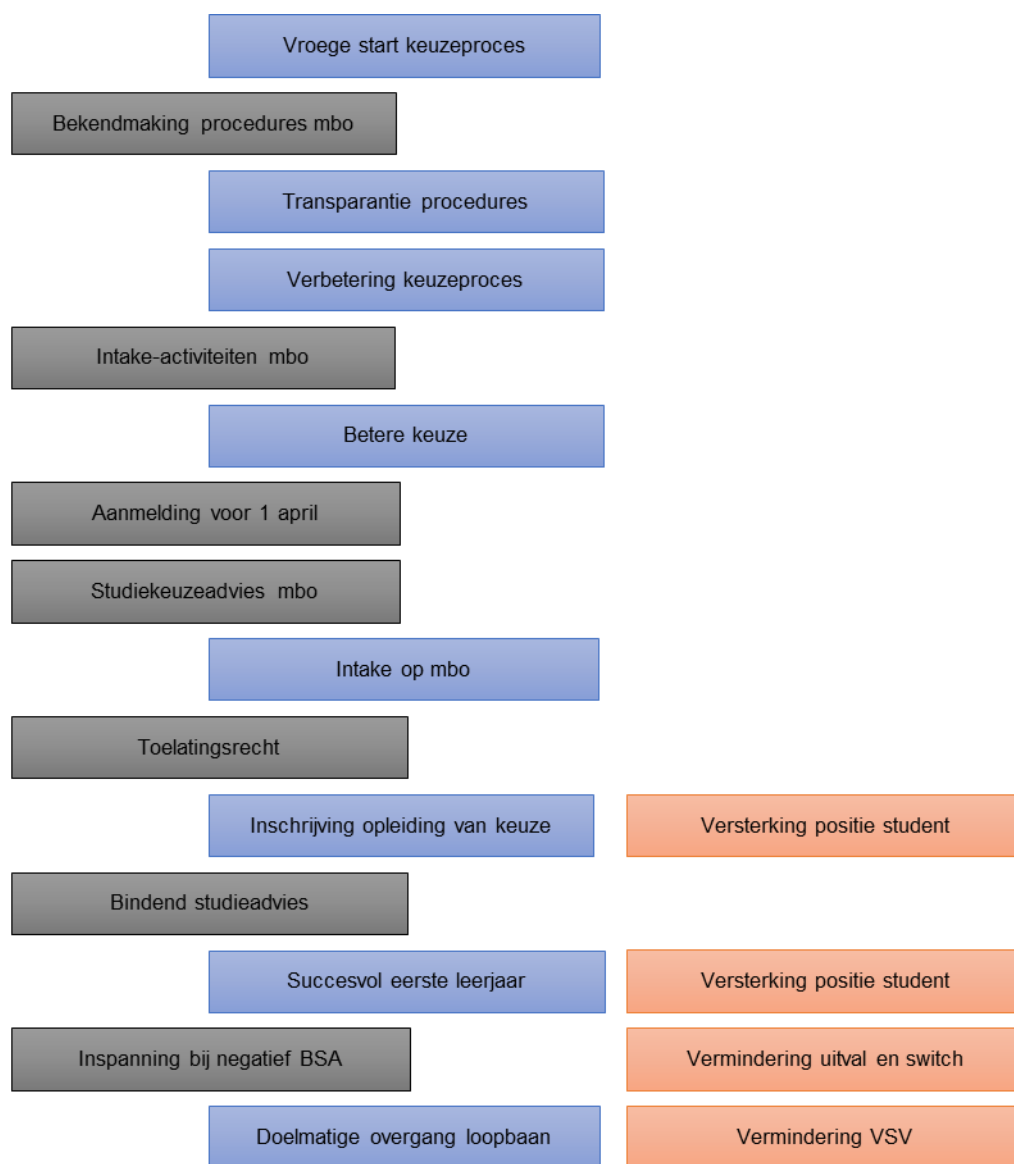
De term effecten wordt voor het analysekader (zie onderstaand schema) gebruikt in ruime zin: het gaat niet om effecten in de betekenis van bewezen causale verbanden, maar om gevolgen van de wet in beleidstheoretische zin.

Het onderstaande schema is een reconstructie van de beleidstheorie en dient als analysekader in het onderzoek. In het schema staat het proces van de studiekeuze, aanmelding en inschrijving centraal. Het schema loopt door in het eerste jaar van de studie, omdat in die fase ook het BSA aan de orde is. In het schema worden directe en indirecte effecten van de wet en de doelen van de wet aangeduid: directe effecten grijze blokken, indirecte effecten blauwe blokken en outcome (doelen) in de oranje blokken. Het schema gaat uit van de beleidstheorie en is daarom gericht op de beoogde en gewenste effecten en doelen van de wet. In de analyse is ook nadrukkelijk aandacht voor onbeoogde en ongewenste effecten.

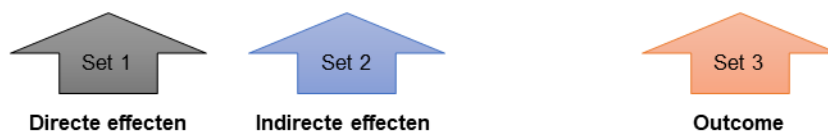
Een van de doelen van de wet is de versterking van de positie van de student. In het onderzoek kennen we daaraan twee betekenissen toe:

- Versterking van de positie van de student in enge zin: borging van het recht op toelating, in situaties waarin daarover geschil ontstaat, of in preventieve zin het voorkomen van dergelijke geschilsituaties.
- Versterking van de positie in zijn studieloopbaan in brede zin: beter onderbouwde studiekeuze, betere overgang naar (of binnen) het mbo, minder kwetsbare positie in eerste studiejaar vanwege verkeerde studiekeuze, benoeming van voorwaarden waar school en student aan moeten voldoen, rechten van student in procedures.

Figuur 1.1 – Schema reconstructie beleidstheorie

Onderzoeksvragen:

In de analyses staan de volgende onderzoeksvragen centraal (volgend uit het analysekader):

- Gebeurt wat in de wet is voorgeschreven of wordt mogelijk gemaakt?
- Gebeurt wat met de wet (impliciet, indirect) wordt beoogd?
- Leidt de wet tot de beoogde doelen?

- Wat is de invloed van context en actoren op het optreden van effecten en outcome? Welke verklarende mechanismen en factoren zijn aan te wijzen voor het optreden van effecten en outcome? (Samenhang en ontwikkeling)

De vragen zijn zo geformuleerd dat ze de beleidstheorie volgen in beoogde en gewenste effecten en doelen (outcome). In de analyse wordt ook expliciet gekeken naar het optreden van onbeoogde en/of ongewenste effecten en outcome.

In het slothoofdstuk van deze rapportage maken we een tussenbalans op over de werking en effecten van de wet aan de hand van het getoonde schema.

1.3 Onderzoeksofzet en dataverzameling

Om zowel een representatief beeld als voldoende verklarende diepgang te bereiken, is gekozen voor een *mixed-methods* benadering met een combinatie van kwantitatieve en kwalitatieve onderzoeksmethoden. Onderstaande tabel geeft de verschillende methoden, frequentie van de metingen en de jaren waarin de metingen plaatsvinden weer.

Methoden van onderzoek	Aantal meetmomenten	Jaren
Analyse aanmeld- en inschrijfdata	4	Jaarlijks
Studentenenquête BSA	4	Jaarlijks
Studentenenquête AI	4	Jaarlijks
Enquête mbo beleid en teams	2	2025 en 2027
Inventarisatie numerus fixus (NF) en aanvullende eisen (AE)	2	2024 en 2026
Focusgroepen	4	Jaarlijks
Vervolgbevraging studenten negatief bsa	4	Jaarlijks
Enquête vmbo	1	2024

Hieronder volgt een kort en puntsgewijs overzicht van de verschillende onderdelen van deze meting:

- Enquête studenten, eerstejaars studiejaar 2023-2024, thema aanmelding en inschrijving.
- Enquête studenten, eerstejaars studiejaar 2022-2023, thema (bindend) studieadvies. Enquête vmbo- en praktijkonderwijs.
- Opvraag registerdata bij CAMBO.
- Drie focusgroepen
- Onderzoek opleidingen met numerus fixus en aanvullende eisen.

1.4 Verantwoording

In deze paragraaf wordt een beschrijving en verantwoording gegeven van de verschillende onderdelen van dataverzameling en wordt ingegaan op de representativiteit van de onderzoeksuitkomsten.

1.4.1 Enquête studenten, eerstejaars 2023-2024: aanmelding en inschrijving

Via DUO is een steekproef getrokken van mbo-studenten die in studiejaar 2023-2024 met een (nieuwe) mbo-opleiding zijn gestart. Die steekproef, bestaande uit 55.000 studenten, was representatief voor de totale populatie van eerstejaars studenten. De studenten hebben in mei 2024 een brief van DUO ontvangen met een individuele QR-code waarmee ze direct konden inloggen op de online vragenlijst. De responsdata zijn door DUO gekoppeld aan enkele achtergrondgegevens van de studenten. De onderzoekers beschikken niet over persoonsgegevens van de studenten en hiermee is de privacy van de studenten volledig gewaarborgd.

De enquête is (deels) ingevuld door 2.996 studenten; een responspercentage van 5,4 procent. Omdat de verdeling van de respondenten over de leerwegen, niveaus en sectoren enigszins scheef was, hebben we weging toegepast. Tabel 1.1 laat de verdeling van de steekproef en de respons na weging zien. De resultaten van de deelnemende studenten geven een representatief beeld voor het mbo als geheel.

Tabel 1.1 – Overzicht steekproef en respons studentenenquête, thema aanmelding en inschrijving

	Responsverdeling na weging	Steekproefverdeling
Naar leerweg:		
• BOL	68	68
• BBL	32	32
Naar niveau:		
• 1	6	6
• 2	23	21
• 3	22	22
• 4	50	51
Naar sector:		
• combinatie van sectoren	1	1
• economie	26	26
• groen	4	4
• techniek	31	31
• zorg en welzijn	38	37

(Percentages; N=2.996, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2023-2024)

1.4.2 Enquête studenten, eerstejaars 2022-2023: studieadvies (BSA)

DUO heeft een representatieve steekproef getrokken van 55.000 studenten die in 2022-2023 waren gestart met (nieuwe) mbo-opleiding. Zij waren in het studiejaar voorafgaand aan de meting eerstejaars. De studenten hebben in mei 2024 een brief van DUO ontvangen met een individuele QR-code waarmee ze direct konden inloggen op de online vragenlijst. Net als bij de studenten-enquête over het thema aanmelding en inschrijving zijn de responsdata door DUO gekoppeld aan

enkele achtergrondgegevens van de studenten (om zodanig de privacy van de studenten volledig te kunnen waarborgen).

De enquête is (deels) ingevuld door 2.741 studenten; een responspercentage van 5 procent. Omdat de verdeling van de respondenten over de leerwegen, niveaus en sectoren enigszins scheef was, hebben we weging toegepast. Tabel 1.2 laat de verdeling van de steekproef en de respons na weging zien. De resultaten van de deelnemende studenten geven een representatief beeld voor het mbo als geheel.

Tabel 1.2 – Overzicht steekproef en respons studentenenquête, thema BSA

	Respons gewogen	Steekproef
Naar leerweg:		
• BOL	70	69
• BBL	30	31
Naar niveau:		
• 1	5	5
• 2	21	21
• 3	24	23
• 4	50	51
Naar sector:		
• combinatie van sectoren	1	1
• economie	26	26
• groen	5	4
• techniek	29	31
• zorg en welzijn	39	38

(Percentages; N=2.741, enquête BSA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2023-2024)

1.4.3 Enquête vmbo en praktijkonderwijs

In mei 2024 is een enquête uitgezet onder een steekproef van 300 scholen die vmbo en/of praktijkonderwijs aanbieden. De enquête was gericht aan coördinatoren LOB en decanen. In totaal hebben 170 van hen gerepsondeerd. De enquête bevatte vragen die inging op de voorbereiding van leerlingen op hun aanmelding en inschrijving bij het mbo en mogelijke veranderingen daarin sinds de wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht mbo.

1.4.4 Registerdata CAMBO en DUO

Het Centraal Aanmeldpunt MBO (CAMBO) verzamelt gegevens over aanmeldingen in het mbo en is onderdeel van de Coöperatie MBO-voorzieningen, waar alle bekostigde mbo-instellingen lid van zijn. Voor de verzameling van gegevens zijn onderling afspraken gemaakt, zodat gegevens eenduidig en onderling vergelijkbaar zijn. In de voorgaande edities van de monitor was deze voorziening nog niet beschikbaar en werden aanmelddata bij een de mbo-instellingen opgevraagd die deelnamen aan de casestudies. Deze analyses hebben een eerste beeld gegeven van de samenhang tussen vroege/late/meervoudige aanmelding en de studieloopbaan van studenten, aan de hand van indicatoren switch, uitval en vsv. Er kleefden echter ook bezwaren aan deze werkwijze. Het kostte de mbo-instellingen veel tijd en moeite om data aan te leveren en vanwege verschillen in studentinformatiesystemen waren de bestanden ongelijkvormig. Dit bemoeilijkte de analyse en maakte dit in enkele gevallen zelfs onmogelijk.

Met CAMBO wordt het voor het eerst mogelijk om analyses uit te voeren op een landelijk bestand van aanmeldgegevens en deze in de toekomst te relateren aan landelijke data over uitval en switch (via DUO). Dergelijke analyses hebben nog niet eerder plaatsgevonden. We zien een grote meerwaarde hiervan voor het onderzoek. Voornaamste opbrengst van de analyses zou zijn: a) inzicht in welke studenten zich wel en niet vroegtijdig (uiterlijk 1 april) of meervoudig aanmelden, wat hun kenmerken zijn (zoals leeftijd, vooropleiding, sector) en welke ontwikkelingen hierin te zien zijn en b) inzicht in de verdere studieloopbaan (switch, uitval, vsv) van de vroege/late/meervoudige aanmelders.

Omdat het om een betrekkelijk nieuwe voorziening gaat, waar instellingen niet direct allemaal gebruik van hebben gemaakt, zijn de landelijke CAMBO-gegevens echter nog niet volledig. Ook zijn niet alle gegevens binnen een registratie ingevuld, doordat niet alle velden verplicht zijn om in te vullen. Dit zien we ook terug in onderstaande tabel.

In totaal beschikken we over gegevens van ruim 1,1 miljoen aanmeldingen, van bijna 650.000 studenten. Voor een groot gedeelte (>60%) ontbreekt echter informatie over het schooljaar van de aanmelding. Voor de analyses voor dit rapport kijken we naar aanmeldingen voor schooljaar 2024, die augustus 2024 starten (een klein gedeelte heeft als startdatum een ander moment, met als meest voorkomende een start in de 2^e helft van het schooljaar).

Tabel 1.3 – Totaal aantal aanmeldingen, naar schooljaar

Schooljaar	Aantal aanmeldingen	%
Ontbreekt	686.775	62%
2020	15	0%
2021	3.555	0%
2022	57.623	5%
2023	166.202	15%
2024	185.925	17%
2025	832	0%
Totaal	1.100.927	100%

Voor de aanmeldingen voor schooljaar 2024 geldt dat de gegevens afkomstig zijn van 43 instellingen. Voor de in 2023/2024 actieve instellingen geldt daarmee dat 13 instellingen niet in deze analyses worden meegenomen; zij komen in de gegevens voor maar hebben geen bruikbare informatie over het schooljaar. Van de 43 instellingen zijn ook 7 instellingen met minder dan 15 aanmeldingen. Ook zijn er twee instellingen met meer aanmeldingen, maar waarvan dit verhoudingsgewijs erg laag is ten aanzien van het totaal aantal studenten. In bijlage A zijn de aantallen studenten en aanmeldingen per instelling weergegeven. Voor de 34 overgebleven instellingen zien we dat de verhouding studenten/aanmeldingen een eenduidiger beeld laten zien. Dit euvel is bekend bij het CAMBO en zal naar verwachting in volgende meetjaren minder problematisch zijn doordat steeds meer instellingen volledige data registreren.

In een volgend stadium van het onderzoek worden de aanmeldgegevens gekoppeld aan mbo-inschrijvingen binnen de CBS Remote Access-omgeving. Op deze manier kunnen aanmeldgegevens gerelateerd worden aan gegevens over onderwijsloopbanen (zoals uitval/switch). De

onderwijsgegevens binnen de CBS- omgeving zijn afkomstig van DUO. Voor de DUO-gegevens binnen het CBS geldt dat gegevens over schooljaar 2024/2025 voorjaar 2025 beschikbaar zijn.

1.4.5 Focusgroepen

In de eerste jaren van het monitoronderzoek zijn jaarlijks casestudies uitgevoerd bij een achttal mbo-instellingen om de implementatie van de wet te volgen en in kaart te brengen. Voor de verlenging van het onderzoek is gekozen voor een andere kwalitatieve opzet waarbij we keuzes kunnen maken voor specifieke gespreksthema's. De thema's kunnen variëren per meting en worden in overleg met de opdrachtgever gekozen. Hiermee kunnen we inspelen op actuele vragen die er zijn bij de opdrachtgever. Daarnaast kunnen we per meting en thema bepalen welke doelgroep we willen spreken. Voor de meting 2024 is een focusgroep gehouden met beleids-/stafmedewerkers van mbo-instellingen (vijf deelnemers) en een focusgroep met betrokkenen vanuit het teamniveau, veelal teammanagers (elf deelnemers). Tot slot is een reflectiesessie georganiseerd met deelnemers die eerder hadden deelgenomen aan een sessie van de MBO Raad over het studieadvies (BSA) (elf deelnemers). De focus van de gesprekken lag op het (proces van het) studieadvies, inclusief onder meer informatievoorziening naar studenten en voortgangsgesprekken. Bij de gesprekken is gebruik gemaakt van de voorlopige resultaten van de studentenenquête studieadvies (BSA). De focusgroepen dienen om de bevindingen van de enquêtes en data-analyses te verrijken, verklaren en waar nodig te verduidelijken door ze in de instellings- en opleidings specifieke context te plaatsen.

De gesprekken zijn gevoerd aan de hand van semigestructureerde topiclijsten en hebben plaatsgevonden in september 2024.

1.4.6 Onderzoek opleidingen met numerus fixus en aanvullend eisen

Mbo-instellingen kunnen een numerus fixus instellen voor een opleiding. Ze stellen dan een beperking in van het aantal beschikbare plaatsen voor eerstejaars studenten voor een opleiding. Aan het stellen van een numerus fixus zijn wel voorwaarden verbonden.³ Voor een beperkt aantal opleidingen zijn landelijke afspraken over macrodoelmatigheid gemaakt. Voor deze opleidingen is door de sector onderling afgesproken jaarlijks een maximaal aantal studenten op te leiden (verdeeld over de instellingen die de opleiding aanbieden). Voor opleidingen Veiligheid & Vakmanschap (Defensie) geldt eveneens een beperking van het aantal opleidingsplaatsen.

Er is geen landelijke registratie waarin bijgehouden wordt welke instellingen voor welke opleidingen een numerus fixus hanteren. Daarom wordt in dit onderzoek jaarlijks bij alle mbo-instellingen gekeken welke opleidingen worden aangeboden met een numerus fixus (NF). Dat levert een bestand op met combinaties van instelling (brin-nummer) en opleiding (crebo-nummer). Elke combinatie staat voor een bepaalde opleiding die door een bepaalde instelling wordt aangeboden.

De informatie over opleidingen met een numerus fixus verzameld door middel van:

- Raadpleging van de websites van alle mbo-instellingen
- Opvragen van aanvullende informatie bij de mbo-instellingen (e-mail/telefonisch)

De gegevens hebben betrekking op het studiejaar 2024-2025. Ook is geïnventariseerd welke opleidingen worden aangeboden waarvoor zogenaamde aanvullende (toelatings)eisen gelden. De inventarisatie is opgenomen in hoofdstuk 4 van deze rapportage. In dat hoofdstuk komen ook

³ Zie hoofdstuk 5 voor een verdere toelichting.

de ervaringen van studenten met de numerus fixus en aanvullende eisen (op basis van de studentenenquête) aan de orde.

1.5 Leeswijzer

Het voorliggende rapport omvat een uitgebreide verantwoording van de dataverzameling (zie voorgaande paragraaf), vier inhoudelijk hoofdstukken waarin de onderzoeksuitkomsten worden gepresenteerd en een conclusiehoofdstuk.

Hoofdstuk 2 gaat in op de analyses van de aanmeldingen en inschrijvingen en heeft inhoudelijk vooral betrekking op de vroegtijdige aanmelddatum. Hoofdstuk 3 is gebaseerd op de resultaten van de studentenenquête en de enquête vmbo en gaat in op het proces van aanmelding tot inschrijving. Hoofdstuk 4 toont de resultaten van de inventarisatie numerus fixus en aanvullende eisen. Hoofdstuk 5 beschrijft de ervaringen van studenten met het studieadvies (BSA), inclusief het traject voorafgaand aan het advies, aan de hand van de studentenenquête. Daarnaast wordt de praktijk vanuit de mbo-instellingen toegelicht en reflecteren zij hierop. In hoofdstuk 6 worden tot slot conclusies geformuleerd en enkele aanbevelingen gedaan.

2 Vroegtijdige aanmelddatum

2.1 Aanmelddata

In dit hoofdstuk staan aanmeldingen en inschrijvingen centraal. Op basis van gegevens vanuit CAMBO wordt gekeken wat de impact is van onderdelen van de wet Vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht in het mbo:

- De vroegtijdige aanmelddatum moest ervoor zorgen dat meer studenten zich uiterlijk op 1 april aanmelden, zodat er meer tijd is voor scholen om aankomende studenten te ontvangen in oriëntatie- en kennismakingsbijeenkomsten.
- Voorafgaand werd rekening gehouden met een toename van het aantal aanmeldingen per student. Om het recht op toelating te behouden zouden studenten zich voor de zekerheid bij meerdere opleidingen kunnen gaan aanmelden.
- Indirect zou de vroegtijdige aanmelddatum moeten bijdragen aan een betere studiekeuze van de student en aan een afname van uitval en wisseling in het eerste jaar van de opleiding.

Het laatste punt – afname van uitval en studieswitch – komt vanaf een volgende rapportage aan de orde wanneer de verdere loopbaan van studenten die vanaf 2024-2025 zijn ingestroomd gevolgd gaat worden.

Voor de inschrijvingsgegevens zijn gegevens ontvangen vanuit CAMBO, het centrale aanmeldpunt voor mbo. Deze gegevens gaan over aanmeldingen en inschrijvingen⁴ voor het schooljaar 2024/2025. Zoals aangegeven in de onderzoeksverantwoording (paragraaf 1.4.3) beschikken we over gegevens van 34 mbo-instellingen. Het gaat, voor deze instellingen, voor schooljaar 2024/2025 om meer dan 180.000 aanmeldingen⁵. Per student komen er meer aanmeldingen voor: het totaal aantal aanmelders is bijna 105.000. Dit betekent dat er per persoon die zich aanmeldt, 1,7 aanmeldingen zijn.

Tabel 2.1 - Overzicht bruikbare gegevens

	N
Aanmeldingen voor start augustus '24	182.776
Personen met aanmelding voor start augustus '24	104.871

Bron: CAMBO

2.2 Vroegtijdige aanmelding

Voor studenten die in augustus 2024 gestart zijn met hun opleiding is gekeken naar hun aanmeldmoment. In Figuur 2.1 is te zien dat de piek in maart ligt (waarbij 1 april is opgeteld omdat nog geldt als vroegtijdige aanmelding); tot en maart geldt dus als vroegtijdige aanmelders. Dit is voor **57%** van de aanmeldingen het geval. Als we onderscheid maken naar zeer vroege

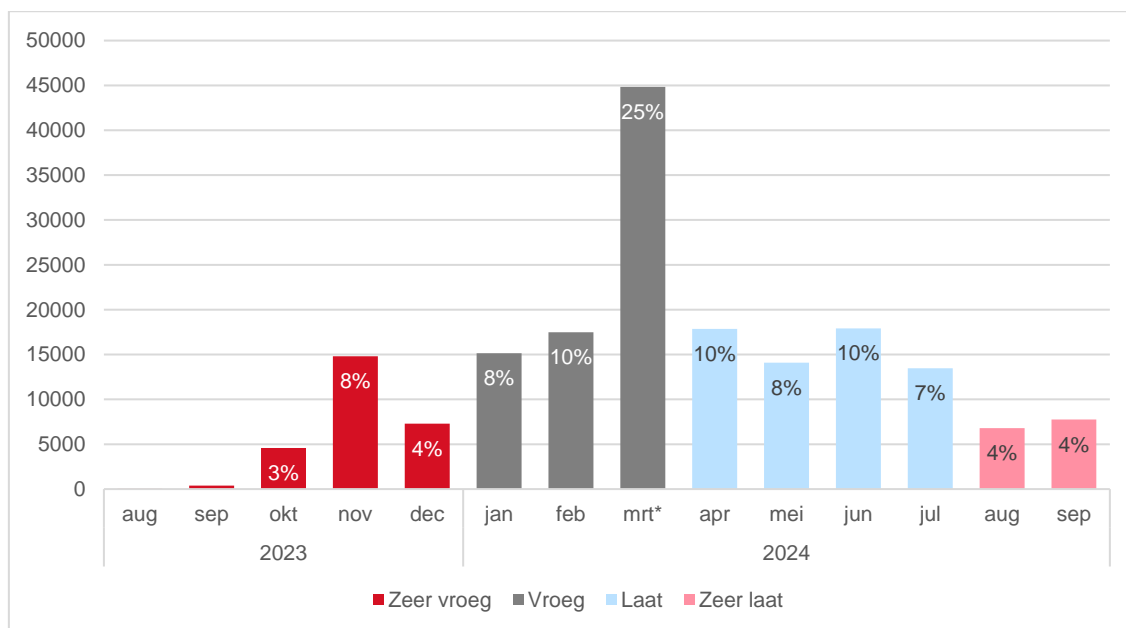
4 Inschrijving is in dit geval een inschrijving bij de instelling; meestal wordt er bij statistieken over inschrijvingen uitgegaan van inschrijvingen doorgegeven aan DUO, met peildatum 1 oktober. Indien iemand zich uitschrijft voor die tijd komt die inschrijving dus niet voor in DUO ROD.

5 Het gaat dan om unieke aanmeldingen per student, instelling, opleiding, leerweg en schooljaar

aanmeldingen (tot en met december) en vroege aanmeldingen (jan – 1 april) zien we dat het om respectievelijk 15 en 42 procent van het totaal gaat. Voor late aanmeldingen kunnen we onderscheid maken naar 'late' (2 april t/m juli) en zeer late aanmeldingen (augustus en later); voor deze groepen gaat het om respectievelijk 35 en 8 procent van het totaal.

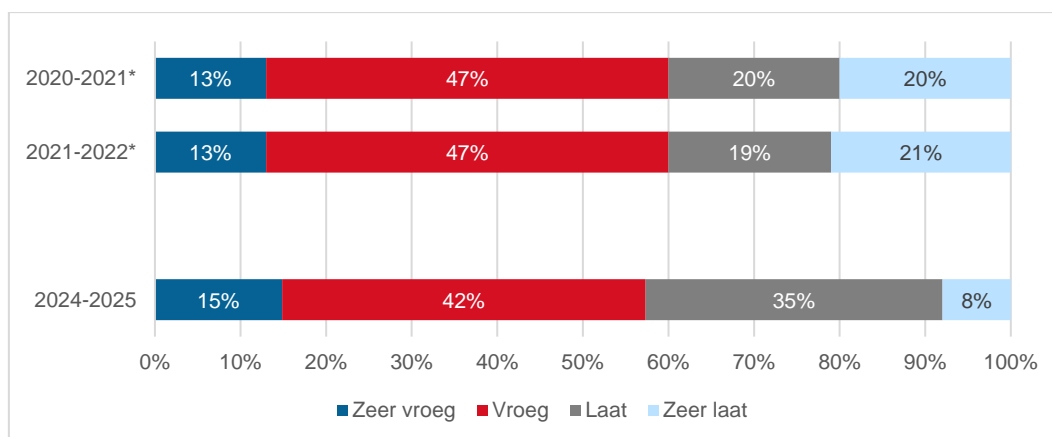
Dit beeld voor vroege aanmelders is vrij vergelijkbaar met de studie jaren 2021/2022 en 2020/2021 (Figuur 2.2): toen lag het percentage zeer vroege en vroege aanmelders op resp. 13 en 47 procent. Wel zien we dat het aandeel 'zeer late' aanmelders voor die jaren duidelijk hoger lag. Mogelijk komt dit doordat voor de gegevens schooljaar '24/'25 nog geen gegevens bekend zijn over aanmeldingen ná september '24.

Figuur 2.1 – Aantal en aandeel aanmeldingen per maand voor opleidingen met startmoment augustus 2024

Bron: CAMBO

Figuur 2.2 – Aandeel aanmeldingen per periode, per schooljaar

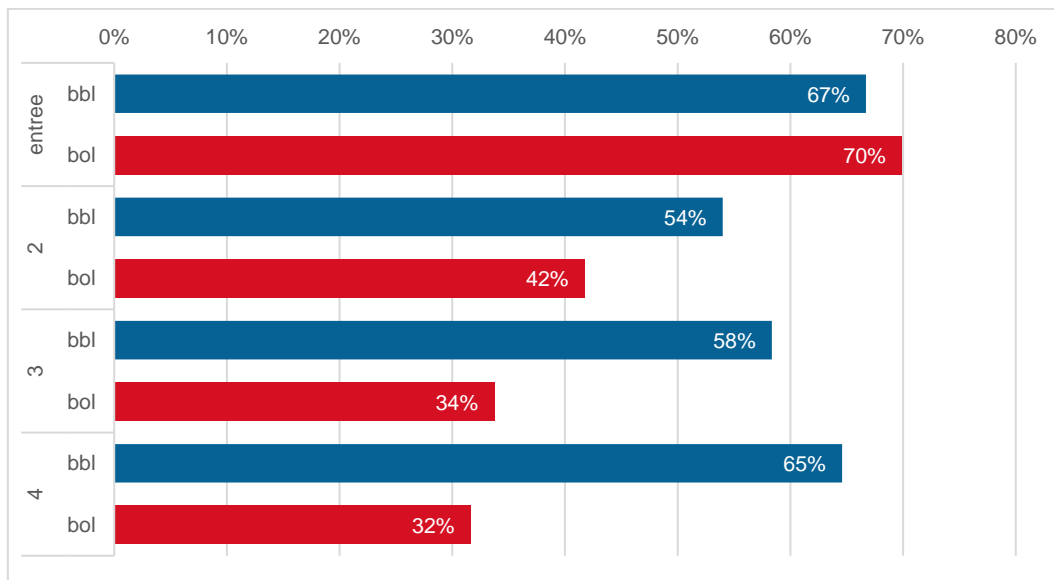
Bron: CAMBO, gegevens 2020/'21 2021/'22 afkomstig uit Eimers et al., 2022.

Late aanmelding

Late aanmeldingen kunnen duiden op een minder zekere studiekeuze en hangt samen met een hogere kans op uitval (Eimers et al., 2022). In de volgende paragraaf kijken we naar kenmerken van late aanmelders; voor welke groepen studenten geldt dat daar vaker laat wordt aangemeld? We kijken hierbij naar niveau, leerweg, sectorkamer en leeftijd.

Voor niveau en leerweg zien we dat late aanmeldingen vaker voorkomen bij de entreeopleiding (Figuur 2.3). Hierbinnen is weinig verschil naar leerweg. Een verklaring hiervoor is dat entree-instromers vaak ongediplomeerd zijn: als zij pas laat horen dat ze het examen niet hebben gehaald zullen zij zich later inschrijven. Verder valt op dat het percentage late aanmeldingen bij de BOL-opleidingen afneemt bij hogere niveaus, terwijl het voor de BBL-opleidingen juist vanaf niveau 2 toeneemt. Dat BBL'ers zich later inschrijven is te verklaren door het feit dat zij een leerwerkplek moeten vinden, wat meer tijd kost.

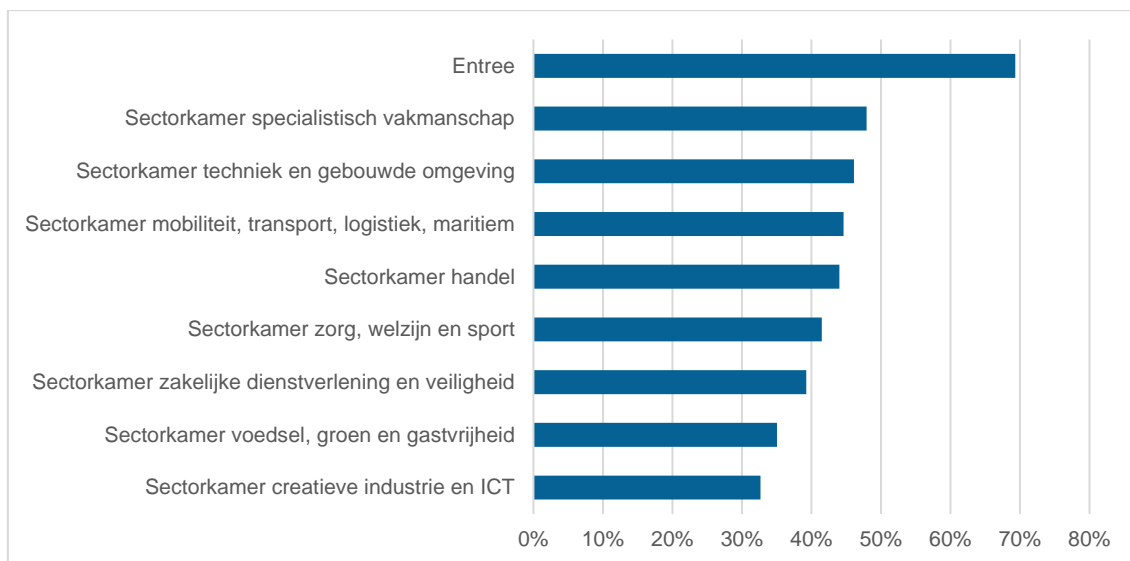
Figuur 2.3 – Aandeel late aanmeldingen, naar niveau en leerweg

Bron: CAMBO

Het verschil tussen entree en overige opleidingen is ook zichtbaar in Figuur 2.4. Daarnaast valt op dat het aandeel late aanmeldingen hoger is voor de sectorkamers specialistisch vakmanschap en techniek en gebouwde omgeving (met resp. 48 en 46 procent). Bij de sectorkamers creatieve industrie en ICT en voedsel, groen en gastvrijheid is dit juist relatief lager (met gemiddeld resp. 33 en 35 procent).

Figuur 2.4 – Aandeel late aanmeldingen, naar sectorkamer

Bron: CAMBO

Gerelateerd aan de verschillen tussen BOL en BBL, zien we ook dat bij oudere studenten, late aanmeldingen vaker voorkomen; bij de jongste groep komt dit nauwelijks voor (11 procent bij studenten jonger dan 16). Bij de studenten ouder dan 23 (die vaker een BBL-opleiding zullen volgen) is dit bijna 70 procent.

Tabel 2.2 – Aandeel late aanmeldingen, naar leeftijd

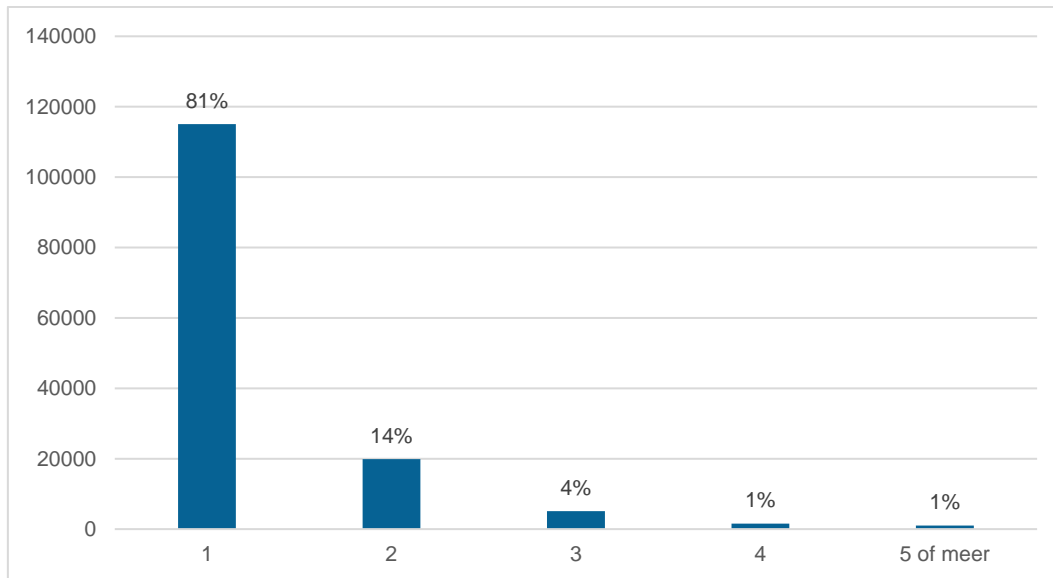
Leeftijd	% late aanmelders
Jonger dan 16	11%
16 - 18	37%
18 - 23	62%
Ouder dan 23	69%

Bron: CAMBO

2.3 Meervoudige aanmelding

De meeste studenten hebben voor schooljaar 2024 één aanmelding gedaan (81%). Studenten die zich voor meerdere opleiding aanmelden doen dat het vaakst voor twee opleidingen (Figuur 2.5).

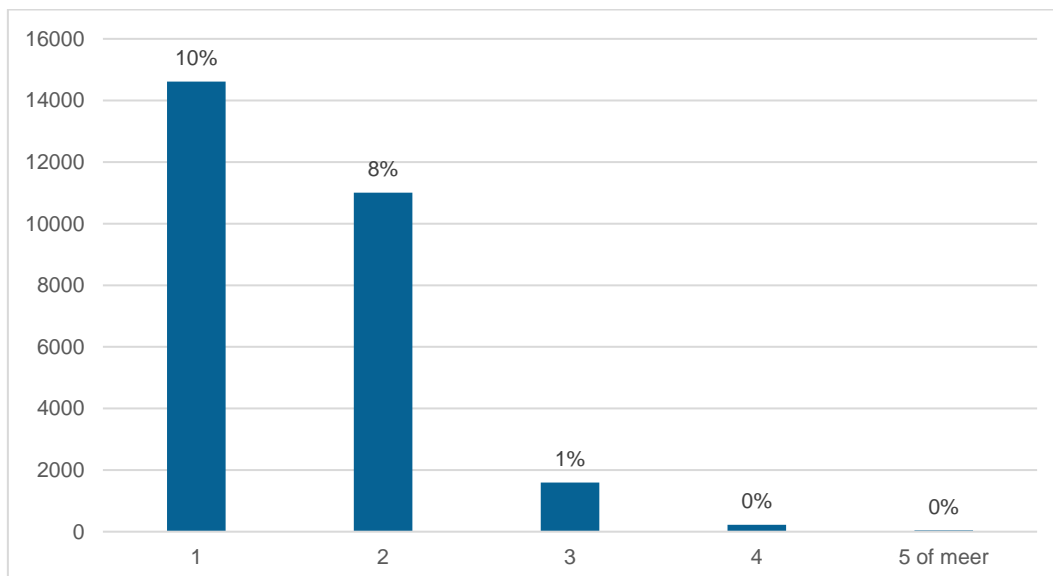
Figuur 2.5 – Aantal en aandeel studenten met één of meerdere aanmeldingen

Bron: CAMBO

Voor studenten die 2 of meer aanmeldingen hebben gedaan, zien we dat meer dan de helft van hen, aanmeldingen in dezelfde sectorkamer doen (Figuur 2.6). Voor 9% van de aanmelders geldt dus dat hun aanmeldingen over 2 of meer sectorkamers verdeeld zijn.

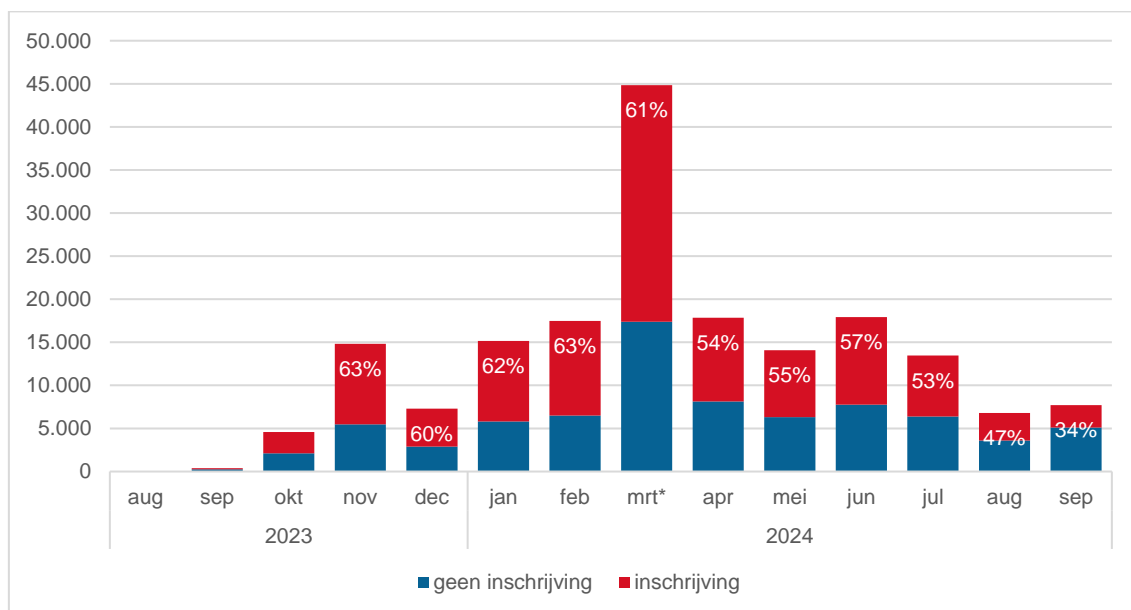
Figuur 2.6 – Aantal en aandeel studenten met meerdere aanmeldingen voor verschillende sectorkamers (1- 5 of meer), voor studenten met twee of meer aanmeldingen (% t.o.v. totaal aantal aanmelders).

Bron: CAMBO

Niet alle aanmeldingen leiden tot inschrijvingen. In Figuur 2.7 is te zien dat voor de maanden november tot en met maart het inschrijvingspercentage telkens ruim 60% is. In de maanden die hierop volgen is dat lager en fluctueert het tot juli tussen de 57 en 53 procent. Voor de laatste aanmelders (augustus en september) geldt dat het resp. 47 en 34 procent is. Enerzijds is het mogelijk dat er nog geen gegevens zijn over deze late aanmelders (peildatum 1 oktober); anderzijds is het plausibel dat deze late aanmelders zich ook minder vaak inschrijven bij de opleiding.

Figuur 2.7 – Aantal en aandeel aanmeldingen per maand, verdeeld naar aanmeldingen die leiden tot een inschrijving of niet

Bron: CAMBO

2.4 Studenten en vmbo- en pro-scholen over meervoudige en vroegtijdige aanmelding

Meervoudige aanmelding

In de studentenenquête is aan de studenten, die zich voor meerdere opleidingen hadden aangemeld, gevraagd wat de belangrijkste reden was om zich voor meer opleidingen aan te melden. Bijna de helft (46 procent) van de studenten geeft aan nog niet goed te weten welke opleiding ze wilden gaan doen.

Tabel 2.3 – Wat was de belangrijkste reden om je voor meer opleidingen aan te melden?

	Studiejaar 2020-2021	Studiejaar 2021-2022	Studiejaar 2022-2023	Studiejaar 2023-2024
Ik wist nog niet goed welke opleiding ik wilde gaan doen	42	42	48	46
Ik wilde zeker zijn dat ik ten minste bij een opleiding toegelaten zou worden	23	23	20	19
Ik wist niet zeker of ik voldeed aan de eisen van de opleiding	11	11	7	13
Ik wist niet zeker of er nog plaats was bij de opleiding die ik het liefst wilde doen	15	17	14	12
Ik wist niet zeker of de opleiding de hulpmiddelen, aanpassingen of extra begeleiding die ik nodig heb kon bieden	-	-	1	2
Ik was te laat met aanmelden (na 1 april)	-	-	-	1
Anders	10	8	9	8

(Percentages; N=750, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2020-2021; N=476, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2021-2022; N=507, enquête eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2022-2023; N=290, enquête IA, eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2023-2024)

Andere redenen waarom mbo-studenten zich voor meer opleidingen aanmelden hebben betrekking op de keuze tussen dezelfde opleiding op verschillende scholen of de aanmelding voor twee verschillende niveaus, afhankelijk van of ze hun (voor)opleiding zouden halen.

Ook in de enquête onder scholen vmbo/praktijkonderwijs is aandacht besteed aan het meervoudig aanmelden. Van de respondenten uit de vmbo/pro-scholen die zicht hebben op de aanmeldingen, geeft 59 procent aan dat het aanmelden voor meerdere mbo-opleidingen in de laatste twee jaar gelijk is gebleven, ruim een derde (34 procent) ziet dat dit is gestegen en 7 procent geeft aan dat het meervoudig aanmelden is gedaald. De scholen die een stijging zien van het meervoudig aanmelden, schrijven dit merendeels niet direct toe aan de invoering van het toelatingsrecht of de vroegtijdige aanmelddatum. De meerderheid van de scholen geeft daarvoor andere redenen: instroombeperking, numerus fixus en/of aanvullende eisen bij bepaalde opleidingen ('dan gaan leerlingen op meerdere paarden wedden') en dat leerlingen nog twijfelen over de meest passende opleiding ('keuzestress').

Vroegtijdige aanmelding

Aan de mbo-studenten die zich (slechts) voor één opleiding hadden aangemeld, is gevraagd of zij zich uiterlijk 1 april hadden aangemeld (voor de opleiding die ze volgen in 2023-2024): 66 procent geeft aan dat dit het geval is, 16 procent geeft aan zich niet uiterlijk 1 april te hebben aangemeld en de overige studenten (18 procent) weten het niet meer.

In 2022-2023 had 68 procent van de studenten zich uiterlijk 1 april aangemeld. De twee studiejaar daarvoor lag het percentage weliswaar iets hoger (respectievelijk 70% in 2021-2022 en 71% in 2020-2021), maar was de uiterlijke aanmelddatum vanwege corona verschoven naar 1 mei. De vervolgmetingen zullen moeten uitwijzen of het aandeel studenten dat zich vroegtijdig aanmeldt verder daalt of niet.

Uit de studentenenquête blijkt dat de meeste studenten zich hadden aangemeld in de maand maart (18 procent) en de maand februari (10 procent). Hierbij moet opgemerkt worden dat bijna

één op de drie studenten (29 procent) niet meer precies wist in welke maand zij zich hadden aangemeld. De uitkomsten van de enquête die is uitgezet onder vmbo-scholen en het praktijkonderwijs weerspiegelen de uitkomsten van de studentenenquête op dit gebied: ruim drie kwart (76 procent) van de scholen vmbo/praktijkonderwijs geeft aan dat meer dan 80 procent van hun leerlingen zich uiterlijk op 1 april aanmeldt voor het mbo.

Hoe kwamen studenten te weten dat ze zich uiterlijk 1 april moesten aanmelden? In de studentenenquête geeft ruim de helft (54 procent) van de studenten aan dit te vernemen via zijn of haar vorige school/opleiding en 19 procent via de mbo-instelling. Een klein aandeel van de studenten was geïnformeerd door familie (6 procent), vrienden (2 procent), door de brief van de overheid / ministerie van OCW (2 procent) of via een andere bron (5 procent; internet, werkgever). Dertien procent van de studenten gaf aan niet op de hoogte te zijn dat ze zich uiterlijk 1 april moesten aanmelden.

Aan de studenten die zich niet uiterlijk 1 april hadden aangemeld voor de opleiding die ze volgden in studiejaar 2023-2024, is gevraagd waarom ze dat niet gedaan hebben. De vier meest genoemde redenen zijn: de student wist nog niet wat hij/zij wilde doen, de student wist nog niet of hij/zij de vooropleiding positief zou afronden en daarmee toegelaten zou kunnen worden tot de opleiding van de eerste keuze, de student stroomde op een ander moment in (bijvoorbeeld februari), de student is geswitcht vanuit een andere opleiding. Uit de studentenenquête blijkt dat de late aanmelding voor het grootste gedeelte van de studenten (93 procent) niet tot problemen heeft geleid bij de intake of inschrijving bij de opleiding die zij in studiejaar 2023-2024 volgden.

In de enquête uitgezet onder scholen vmbo/praktijkonderwijs is (ook) gevraagd welke leerlingen zich niet uiterlijk 1 april voor het mbo aanmelden en welke redenen leerlingen hebben om zich niet uiterlijk 1 april aan te melden. De antwoorden variëren:

- leerlingen die nog twifelen over de opleiding die ze willen gaan volgen,
- leerlingen die slecht georiënteerd zijn,
- leerlingen waar problematiek, ziekte of andere persoonlijke omstandigheden een rol spelen en die meer aandacht opeisen dan de aanmelding voor een vervolgopleiding,
- leerlingen die van plan zijn om naar havo te gaan (mbo-opleiding is plan B),
- leerlingen die willen gaan werken (uitstromen naar arbeid),
- leerlingen die naar een BBL-opleiding willen, maar nog geen leerwerkovereenkomst hebben gesloten met een erkend leerbedrijf,
- leerlingen die ervanuit gaan dat ze zakken (maar toch slagen),
- leerlingen die in 3 mavo twee keer doubleren en van school af moeten,
- leerlingen met weinig begeleiding, hulp en/of betrokkenheid vanuit thuis/gezin,
- leerlingen die op de vmbo-school blijven en daar een hoger niveau gaan doen,
- leerlingen die niet gemotiveerd zijn,
- leerlingen zich eerst richten op het halen van het examen.

Aan de scholen vmbo/praktijkonderwijs is gevraagd of er veranderingen zijn in het aanmeldgedrag van leerlingen ontstaan door de maatregelen als gevolg van de coronapandemie. Het merendeel van de scholen geeft aan dat dit niet het geval is (59 procent) of dat ze dat niet weten (26 procent). Een klein aandeel scholen ziet dat als gevolg van de latere aanmelddatum tijdens de coronapandemie (1 mei) leerlingen zich nu nog steeds later aanmelden (8 procent) of dat leerlingen zich vroeger zijn gaan aanmelden (1 procent).

Doel en gevolg vroegtijdige aanmelding

Doel van de invoering van de vroegtijdige aanmelddatum van 1 april was dat het meer tijd zou bieden voor leerlingen en voor het mbo om na die datum nader kennis te maken en de studiekeuze te versterken/verduidelijken, zodat er minder mbo-studenten uitvallen of wisselen van opleiding. In de enquête onder scholen vmbo/praktijkonderwijs is gevraagd in hoeverre de invoering van de vroegtijdige aanmelddatum van 1 april volgens de scholen heeft geleid tot a) meer/betere voorlichting vanuit het mbo voor 1 april, b) meer/betere kennismakings-/adviesactiviteiten vanuit het mbo na 1 april, c) meer duidelijkheid over procedures (vooropleidingseisen, toelatingseisen etc.), d) betere monitoring van de overstap naar het mbo, e) aanpassingen in de vorm/invulling van het LOB-programma, en f) aanpassingen in de planning van het LOB-programma. Naar voren komt dat de invoering met name (in redelijk-grote mate) geleid heeft tot een betere monitoring van de overstap naar het mbo. (Ruim) de helft van de scholen is van mening dat de invoering niet of (slechts) in beperkte mate heeft geleid tot aanpassingen in de vorm/invulling en planning van het LOB-programma en tot meer/betere kennismakings-/adviesactiviteiten vanuit het mbo na 1 april.

Tabel 2.4 – Heeft de invoering volgens u geleid tot:

	Niet	In beperkte mate	In redelijke mate	In grote mate	Weet niet
Meer/betere voorlichting vanuit het mbo voor 1 april	19	25	25	19	12
Meer/betere kennismakings-/adviesactiviteiten vanuit het mbo na 1 april	21	29	23	11	15
Meer duidelijkheid over procedures (vooropleidingseisen, toelatingseisen etc.)	23	23	31	10	12
Betere monitoring van de overstap naar het mbo	16	18	31	26	9
Aanpassingen in de vorm/invulling van het LOB-programma	29	25	28	10	7
Aanpassingen in de planning van het LOB-programma	29	20	29	14	7

(Percentages; N=125/126, enquête vmbo en praktijkonderwijs, schooljaar 2023-2024)

Op de vraag wat voor de leerlingen het gevolg is van vroegtijdige aanmelding, worden door de scholen vmbo/praktijkonderwijs verschillende aspecten genoemd. Enerzijds wordt opgemerkt dat de vroegtijdige aanmelding leidt tot meer druk voor de leerlingen (en dat druk verkeerde keuzes in de hand werkt). Anderzijds wordt opgemerkt dat leerlingen eerder bewust nadenken over hun vervolgopleiding, dat leerlingen zeker zijn van toelating op de opleiding naar keuze en dat leerlingen door zekerheid over de aanmelding volledig kunnen focussen op (de voorbereiding van) het examen of op afronding van het schooljaar (praktijkonderwijs). Bovendien wordt benoemd dat leerlingen er – door de vroegtijdige gesprekken (ook met het mbo) – eerder achter komen of de gekozen vervolgopleiding inderdaad de juiste is en als dat niet het geval is ze nog voldoende tijd hebben om een andere passende opleiding te kiezen.

Naast de gevolgen van vroegtijdige aanmelding voor de leerlingen is tevens gevraagd of vroegtijdige aanmelding voor de school voor- en/of nadelen heeft (en welke voor-/nadelen). De meeste vmbo/praktijkonderwijs scholen (39 procent) geven aan dat de vroegtijdige aanmelding alleen voordelen heeft, 30 procent ziet zowel voor- als nadelen en 20 procent geen voordelen en ook

geen nadelen. De overige scholen geven aan dat vroegtijdige aanmelding alleen nadelen heeft (1 procent) of dat zij daar geen zicht op hebben (10 procent).

Tabel 2.5 – Welke voordelen / nadelen heeft vroegtijdige aanmelding voor uw school? (Meer antwoorden mogelijk)

Voordelen	
We starten eerder met het LOB-programma	19
We hebben meer tijd voor de overdracht naar het mbo	36
We kunnen beter monitoren of het studiekeuzeprocess van een leerling stagneert	58
We hebben meer tijd om actie te ondernemen op het moment dat het studiekeuzeprocess van een leerling stagneert	70
Anders	10
Nadelen	
Minder tijd voor het begeleiden van de leerling bij het maken van een keuze	65
Minder tijd voor voorlichting over het mbo	45
Anders	19

(Percentages; N=117 (voordelen) en N=31 (nadelen), enquête vmbo en praktijkonderwijs, schooljaar 2023-2024)

Andere voordelen voor de school zijn vergelijkbaar met de voordelen voor leerlingen: meer rust richting de examenperiode / afronding schooljaar (omdat leerlingen al zijn aangemeld bij de vervolopleiding), leerlingen gaan eerder bewust nadenken over hun keuze en daardoor kan de school eerder begeleiding/hulp bieden wanneer dat nodig is. Andere nadelen hebben vooral betrekking op de (keuze)stress bij en druk op leerlingen ('leerlingen hebben geen ruimte om te twijfelen en die twijfel is soms wel nodig om tot goede keuzes te komen').

De voor- en nadelen overziend, is de overgrote meerderheid – 84 procent – van de scholen vmbo/praktijkonderwijs van mening dat de datum van 1 april goed is, 11 procent vindt 1 april te vroeg en slechts enkele scholen vinden de datum te uniform (opleidingen moeten kunnen variëren) of te vrijblijvend (respectievelijk 4 en 5 procent).

Vroegtijdige aanmelding en verschillende doelgroepen

Ruim drie kwart (76 procent) van de scholen vmbo/praktijkonderwijs vindt dat de vroegtijdige aanmelddatum van 1 april geschikt is voor alle doelgroepen leerlingen. De overige scholen (24 procent) zijn van mening dat deze datum vroeger of later zou moeten zijn voor bepaalde leerlingen.

Geen enkele school vindt dat de aanmelddatum voor het mbo – voor welke doelgroep dan ook – vroeger dan 1 april moet zijn. Sommige scholen vinden wel dat de aanmelddatum voor bepaalde doelgroepen later dan 1 april zou moeten zijn: 21 procent van alle deelnemende scholen – en 70 procent van de scholen die praktijkonderwijs aanbieden – vindt dat de datum later zou moeten zijn voor leerlingen uit het praktijkonderwijs zonder behaald diploma, 13 procent van de scholen – en 38 procent van de scholen die praktijkonderwijs aanbieden – vindt dat de datum later zou moeten zijn voor leerlingen uit het praktijkonderwijs die het entreediploma hebben gehaald. Andere doelgroepen die genoemd worden, voor wie de datum later zou moeten zijn, betreffen de leerlingen die vanuit de havo zijn ingestroomd in het vmbo en de leerlingen die (voor de tweede keer) doubleren in het derde leerjaar van het vmbo.

Opleidingswisselaars

De wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht beoogt bij te dragen aan het verlagen van uitval en studieswitch op het mbo. In de enquête onder scholen vmbo/praktijkonderwijs is gevraagd wat volgens de scholen de belangrijkste oorzaken van opleidingswisseling zijn. Genoemd worden met name de jonge leeftijd waarop leerlingen een keuze moeten maken (te jong om goed zicht te hebben op eigen talenten en interesses), onjuiste verwachtingen/beeld van opleiding/beroep – ofwel doordat de leerling zich onvoldoende georiënteerd heeft, ofwel omdat in het LOB-programma van het vmbo te weinig aandacht is voor een ‘echte’ kennismaking met opleidingen/beroepen, ofwel omdat de voorlichting vanuit het mbo onvoldoende of onvoldoende realistisch is – en leerlingen laten zich leiden door keuze vrienden/ouders.

Op de vraag wat het vmbo of praktijkonderwijs zou kunnen doen, wordt gewezen op:

- Betere voorlichting;
- Intensivering LOB-programma, meer aandacht, tijd en geld voor LOB (‘in plaats van het moet er maar even bij’);
- Verplichten en/of blijven stimuleren van deelname aan meeloopdagen, open dagen, meer aandacht voor opdoen concrete ervaringen in het mbo etc.;
- Intensievere samenwerking met het mbo (en mbo-studenten), gezamenlijk vormgeven LOB / voorlichting e.d.;
- Vmbo-leerlingen meer stage laten lopen en praktijkervaringen laten opdoen in verschillende beroepen;
- Intensievere samenwerking met bedrijven (‘meer voorlichting door bedrijven in de school te halen’);
- (Facilitering van) kennis/deskundigheidsbevordering en uren loopbaanadviseurs en decanen.

Tegelijkertijd wordt soms ook benoemd dat ‘we ons minder druk moeten maken om opleidingswisselingen’; ‘mensen veranderen nu eenmaal van keuze, dat zullen ze blijven doen en dat is ook niet erg’.

Ook voor het mbo noemen de scholen vmbo/praktijkonderwijs verschillende verbetermogelijkheden. Deels zijn dat vergelijkbare zaken als hierboven genoemd, zoals meer inzet op informatievoorziening, eerlijke en realistische voorlichting, verplichten en/of stimuleren van meeloopdagen en concrete ervaringen in mbo, meer samenwerking zoeken met het vo, etc. Zaken die tot doel hebben om leerlingen een beter/realistisch beeld van het mbo, van de opleiding en van het beroep te geven. Anderzijds richten de genoemde verbetermogelijkheden zich 1) op het aanbieden van een breder eerste jaar (basisjaar, tussenjaar), waarin leerlingen de verschillende mogelijkheden en richtingen binnen een bepaalde sector kunnen ervaren met daarna een keuzemogelijkheid en 2) op het bieden van betere mogelijkheden om te switchen naar een andere opleiding (‘in plaats van een jaar verloren laten gaan’).

‘Risicovolle’ doorstroom

In voorgaande metingen hebben we speciaal aandacht besteed aan enkele, zogenaamde risicovolle overgangen, met name die van vmbo-kader naar mbo-niveau 4. De reden was de zorg die werd geuit in interviews en enquêtes onder opleidingsmanagers in het mbo. Zij zagen een toename van deze risicovolle overgangen en een toenemende groep studenten die daardoor extra ondersteuning nodig heeft. Analyse in de vorige meting wees uit dat de doorstromers vmbo-kader naar mbo-niveau 4 een grotere kans hebben om met de opleiding te stoppen. Daar staat tegenover dat zij, als ze stoppen, meestal overstappen naar een andere opleiding en geen voortijdig schoolverlater worden.

In de enquête onder scholen vmbo/praktijkonderwijs is gevraagd hoe de doorstroom van vmbo-kader leerlingen naar mbo-niveau 4 zich ontwikkelt, maar ook hoe de doorstroom van pro-leerlingen met een entreediploma naar mbo-niveau 2 zich ontwikkelt. Van de scholen waar deze doorstroom van toepassing is én die zicht hebben op deze doorstroom geeft 62 procent aan dat de doorstroom van vmbo-kader naar mbo-niveau 4 ongeveer gelijk is gebleven en geeft 69 procent aan dat de doorstroom van pro-leerlingen met een entreediploma naar mbo-niveau 2 gelijk is gebleven. Bij beide 'doorstroomvarianten' ziet bijna een derde (31 procent) een toename. De antwoorden op de vraag of de wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht mbo hierbij een rol speelt, laten een wisselend beeld zien: 44 procent geeft aan dat de wet een rol speelt omdat er minder 'drempels' zijn vanuit het mbo, 24 procent denkt dat de wet een rol speelt (ook) omdat het recht op de genoemde doorstroomvarianten nu expliciet is, 32 procent is van mening dat de wet hierbij geen rol speelt en 20 procent weet het niet⁶.

2.5 Samenvatting

- Het merendeel (57%) van de aanmeldingen voor schooljaar 2024/2025 is gedaan vóór of op 1 april 2024. De piek ligt in maart en 1 april, waarin 25 procent van de aanmeldingen zijn gedaan. Dit is vergelijkbaar met de schooljaren 2020/2021 en 2021/'22 toen 60% van de aanmeldingen op of voor 1 april was gedaan.
- Voor late aanmelders (na 1 april) geldt dat de meeste aanmeldingen in de periode april-juli worden gedaan (in totaal 35% van de aanmeldingen); 8% van de aanmeldingen gebeurt daarna (augustus of september)
- Onder de late aanmelders zijn entreestudenten en BBL-studenten oververtegenwoordigd. Voor BBL-studenten zal dit komen doordat aanmeldingen meer tijd in beslag nemen: zij moeten eerst een leerwerkplek vinden, alvorens zij zich kunnen aanmelden.
- Studenten die zich laat aanmelden geven als reden aan dat ze nog niet wisten wat ze wilden doen, of nog niet wisten of ze hun vooropleiding positief zouden afronden. Ook gaat het deels om studieswitchers en om instromers op een ander moment (februari).
- Van de studenten met een late aanmelding geeft 93 procent aan dat zij hier geen problemen van hebben ondervonden.
- De meeste studenten (81%) hebben zich voor één opleiding aangemeld voor schooljaar 2024/2025 (14% van hen meldt zich voor twee opleidingen aan)
- Niet elke aanmelding leidt tot een inschrijving: van aanmeldingen gedaan op of voor 1 april leidt ruim 60 procent tot een inschrijving. Voor late aanmeldingen neemt dit percentage af, al is dit ook voor aanmelders in de periode april-juli ca. 55 procent.
- Studenten die zich voor meerdere opleidingen hadden aangemeld geven verschillende redenen waarom ze dat doen; bijna de helft geeft aan dat ze nog niet goed weten welke opleidingen zij wilden doen. In mindere mate geven studenten aan dat ze dit doen omdat ze niet wisten of ze voldoen aan de eisen of dat er voldoende plaats is bij de voorkeursopleiding.
- De meeste studenten zijn op de hoogte van de uiterste aanmelddatum van 1 april; 13 procent was hier niet van op de hoogte.

6 De percentages tellen op tot meer dan 100 procent, omdat respondenten de mogelijkheid hadden meerdere antwoorden te geven.

- Doel van de invoering van de vroegtijdige aanmelddatum was dat het meer tijd zou bieden voor leerlingen en voor het mbo om na die datum nader kennis te maken en de studiekeuze te versterken/verduidelijken. Betrokkenen vanuit vmbo-scholen geven aan dat de invoering met name heeft geleid tot een betere monitoring van de overstap naar het mbo. Over een aanpassing van het LOB-programma of meer duidelijkheid over de procedure is men minder positief: De helft van de scholen is van mening dat de invoering niet of (slechts) in beperkte mate heeft geleid tot aanpassingen in de vorm/invulling en planning van het LOB-programma. Ook geeft 46 procent van hen aan dat er niet of in beperkte mate meer duidelijkheid is over de procedure.
- Scholen zien voordelen en nadelen aan de invoering van de vroegtijdige aanmelding: bij stagnatie van de studiekeuze zijn scholen beter in staat om dit op te merken, en hebben scholen meer tijd om actie te ondernemen. Als nadeel ziet een deel van de scholen dat er minder tijd is voor het begeleiden van de leerling en bij de voorlichting. De overgrote meerderheid (84%) is echter van mening dat de datum van 1 april goed is. Wel geldt dat in het praktijkonderwijs, men vindt dat de datum later zou moeten zijn voor leerlingen zonder behaald diploma en leerlingen met een behaald entreediploma.

3 Proces van aanmelding en inschrijving

In dit hoofdstuk staan de ervaringen van studenten met het proces van aanmelding en inschrijving centraal en presenteren we de uitkomsten van de enquête onder eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2023-2024. Deze worden vergeleken met de uitkomsten van de drie vorige metingen, over studiejaar 2020-2021, 2021-2022 en 2022-2023. We verrijken het hoofdstuk met de uitkomsten van de enquête onder scholen vmbo en praktijkonderwijs.

Verschillen in uitkomsten tussen de metingen zijn statistisch getoetst. De verschillen die we in de tekst beschrijven, betreffen altijd significante verschillen.

3.1 Voorgaande opleiding/situatie

Om een beeld te krijgen van de achtergrond van de eerstejaars studenten (die de vragenlijst hebben ingevuld) is gevraagd wat de studenten deden voordat zij aan de mbo-opleiding begonnen. Circa de helft van de eerstejaars mbo-studenten is afkomstig uit het voortgezet (speciaal) onderwijs, merendeels vmbo⁷.

Tabel 3.1 – Wat deed je voor je aan deze mbo-opleiding begon?

	Studiejaar 2020-2021	Studiejaar 2021-2022	Studiejaar 2022-2023	Studiejaar 2023-2024
Afkomstig uit voortgezet (speciaal) onderwijs	51	47	54	52
- Pro/vso	2	2	3	3
- Vmbo	45	41	44	41
- Havo/vwo	4	5	7	7
- Vavo	-	-	-	-
Afkomstig uit mbo	26	27	21	24
Afkomstig uit hbo/wo	1	2	2	2
Afkomstig uit ander onderwijs / niet genoemd welk ander soort onderwijs	1	1	1	2
Betaald werk	12	15	14	16
Geen betaald werk en zocht werk	2	2	1	2
Anders	6	7	7	3

(Percentages; N=4.711, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2020-2021; N=3.687, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2021-2022; N=3.816 enquête IA – eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2022-2023; N=2863, enquête IA, eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2023-2024)

Aan de eerstejaars studenten in het mbo is de vraag gesteld welke informatie over het mbo zij hebben gekregen op hun vorige school. De vraag is alleen voorgelegd aan eerstejaars studenten afkomstig uit het voortgezet (speciaal) onderwijs.

7 Ter vergelijking: 45 procent van de gehele instroom 2024 was afkomstig uit het vmbo, pro en vso (bron: DUO, instroom 2023).

Tabel 3.2 – Welke informatie over het mbo heb je op je vorige school gekregen? (Meer antwoorden mogelijk)

	Studiejaar 2020-2021	Studiejaar 2021-2022	Studiejaar 2022-2023	Studiejaar 2023-2024
Dat je uiterlijk op 1 april* moest aanmelden voor het mbo	76	71	66	73
Informatie over intakegesprek/kennismaking op het mbo	54	45	48	46
Informatie over voorlichtingsactiviteiten	51	43	43	40
Dat je toelatingsrecht op het mbo hebt als je je tijdig (uiterlijk op 1 april*) hebt aangemeld	39	26	29	31
Dat je een studiekeuzeadvies kunt aanvragen op het mbo	24	23	23	25
Dat je een positief of negatief studieadvies krijgt in je eerste jaar mbo	15	13	14	16
Dat er opleidingen met een 'numerus fixus' zijn of met aanvullende eisen	14	12	12	12
Geen van deze informatie gekregen	7	10	13	10

(Percentages; N=2.726, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2020-2021; N=1.920, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2021-2022); N=2.178, enquête IA – eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2022-2023; N=1.622, enquête IA – eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2023-2024)

* In 2020, 2021 en 2022 mocht aanmelden tot en met 1 mei in plaats van tot en met 1 april, vanwege corona.

De informatie die aan de eerstejaars mbo-studenten is verstrekt door de vorige school richt zich met name op de vroegtijdige aanmelddatum en in iets mindere mate op intakegesprek/kennismaking en voorlichtingsactiviteiten van de mbo-instelling. Een kleiner percentage eerstejaars is geïnformeerd over het toelatingsrecht, studiekeuzeadvies, studieadvies, numerus fixus of aanvullende eisen. Dit beeld komt overeen met de uitkomsten van de vorige metingen.

De uitkomsten tonen aan dat veel studenten (naar eigen zeggen) door hun vorige school niet geïnformeerd worden over één of meerdere aspecten van het mbo. BBL'ers geven (in vergelijking met BOL'ers) iets vaker aan geen informatie te hebben gekregen over het mbo. Ook hebben zij (net als in de vorige meting) minder vaak informatie gekregen over de vroegtijdige aanmelddatum, toelatingsrecht en numerus fixus.

Ten opzichte van de vorige meting zijn er geen grote verschillen zichtbaar. Het enige dat opvalt is dat in schooljaar 2023-2024 een iets hoger percentage studenten (dan in de vorige meting) aangeeft geïnformeerd te zijn over de uiterlijke aanmelddatum van 1 april.

Uit de enquête onder scholen vmbo/praktijkonderwijs komt naar voren dat de overgrote meerderheid (90 procent) van de scholen informatie geeft aan de leerlingen en hun ouders/verzorgers over wat het toelatingsrecht mbo inhoudt. De scholen vmbo/praktijkonderwijs verwachten dat circa 80 procent van de leerlingen (in het laatste jaar) in redelijke tot grote mate op de hoogte is van het toelatingsrecht.

3.2 Informatievoorziening door mbo-instellingen

De eerstejaarsstudenten zijn – net als in de vorige meting van de monitor – over het algemeen positief over de informatievoorziening door de mbo-instelling (Bijlage B, Tabel B.1). Ruim twee derde van de studenten kon veel tot alle informatie – die zij nodig hadden om zich aan te melden – vinden of opvragen.

De meerderheid (70 procent) van de studenten (die sommige-veel-alle informatie hebben gevonden) heeft de informatie verkregen via de website van de mbo-instelling, bijna de helft heeft de informatie verkregen via direct contact met de mbo-instelling (Bijlage B, Tabel B.2). In vergelijking met de vorige meting zijn hierin geen grote verschillen zichtbaar.

Andere genoemde 'bronnen' die benut zijn om informatie te verkrijgen, zijn onder andere de voorgaande school, vrienden/familie en/of de werkgever.

Tabel 3.3 – Waarover heb je informatie verkregen? (Meer antwoorden mogelijk)

	Studiejaar 2020-2021	Studiejaar 2021-2022	Studiejaar 2022-2023	Studiejaar 2023-2024
Informatie over de inhoud van de opleiding	74	70	72	70
Informatie over open dagen/voorlichting	60	56	60	62
Informatie over de eisen voor toelating tot de opleiding	67	67	66	61
Informatie over de intake-/kennismakingsactiviteit(en)	50	46	52	53
Informatie over de toelatingsprocedure	47	45	46	44
Informatie over studiekeuzeadvies	29	29	31	32
Informatie over extra ondersteuning	26	22	22	24
Informatie over het bindend studieadvies (BSA)	11	10	11	11
Anders	1	1	1	1

(Percentages; N=3.807, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2020-2021; N=2.697, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2021-2022; N=2.837, enquête IA – eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2022-2023; N=2.176, enquête IA – eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2023-2024)

Ruim de helft tot 70 procent van de studenten (die sommige-veel-alle informatie hebben gevonden) geeft aan informatie te hebben verkregen over de inhoud van de mbo-opleiding, open dagen en voorlichting, eisen voor toelating tot de opleiding en/of intake-/kennismakingsactiviteiten. Minder studenten geven aan informatie verkregen te hebben over de toelatingsprocedure, het studiekeuzeadvies, extra ondersteuning en het bindend studieadvies. De uitkomsten van deze meting (2023-2024) zijn vergelijkbaar met de uitkomsten uit eerdere metingen. Wel is zichtbaar op basis van de uitkomsten van deze meting – en in vergelijking met de uitkomsten van eerdere metingen – dat iets minder studenten informatie hebben gekregen over de eisen voor toelating tot de opleiding. Wel hebben – in vergelijking met meting studiejaar 2021-2022 – de afgelopen twee studiejaar weer meer studenten informatie gekregen over open dagen/voorlichting en intake-/kennismakingsactiviteiten.

BBL'ers hebben op een aantal vlakken minder vaak informatie verkregen dan BOL'ers, vooral minder vaak over open dagen/voorlichting (46 procent van de BBL-studenten en 69 procent van de BOL-studenten), maar ook over intake-/kennismakingsactiviteiten, studiekeuzeadvies en extra ondersteuning.

Aan de studenten die weinig tot geen informatie konden vinden of opvragen, is gevraagd welke informatie over het aanmelden zij misten of moeilijk konden vinden. De meeste van deze studenten benoemen het missen of moeilijk kunnen vinden van informatie over studiekeuzeadvies (47 procent), informatie over de inhoud van de opleiding (44 procent), informatie over de toelatingsprocedure (33 procent) en informatie over de eisen voor toelating tot de opleiding (32 procent).

Aan de mbo-studenten is gevraagd of en hoe de mbo-instelling hen geholpen heeft bij het kiezen van de opleiding. Bijna de helft van de studenten (49 procent) geeft aan bij het kiezen van de opleiding geen hulp (nodig) te hebben gehad van de mbo-instelling. De studenten die wél door de mbo-instelling zijn geholpen bij het kiezen van de opleiding hebben merendeels een gesprek gevoerd met een docent. Wel valt op dat studenten ten opzichte van de vorige twee metingen weer wat vaker een gesprek hebben gevoerd met een docent van de mbo-instelling over de opleidingskeuze en dat studenten iets minder vaak aangeven dat de mbo-instelling hen niet heeft geholpen. Daarnaast geven BBL-studenten minder vaak dan BOL-studenten aan een gesprek te hebben gevoerd met een docent of studieloopbaanbegeleider en dat zij minder vaak een studiekeuzetest hebben gedaan. Hierbij moet opgemerkt worden dat BBL-studenten ook vaker dan BOL-studenten aangeven dat zij geen hulp van school nodig hadden bij het kiezen van de opleiding. Ook valt op dat entreestudenten vaker dan studenten mbo-niveau 2/3/4 gesproken hebben met een docent over het kiezen van de opleiding en dat studenten mbo-niveau 2/3/4 vaker dan entreestudenten aangeven geen hulp nodig te hebben gehad bij het kiezen van de opleiding.

Tabel 3.4 – Hoe heeft de mbo-instelling geholpen bij het kiezen van de opleiding die je nu volgt? (Meer antwoorden mogelijk)

	Studiejaar 2020-2021	Studiejaar 2021-2022	Studiejaar 2022-2023	Studiejaar 2023-2024
Keuzetest gedaan	15	13	14	14
Gesprek met een docent	28	23	27	30
Gesprek met een studieloopbaanbegeleider	18	16	16	18
Gesprek met een decaan van de mbo-school	8	5	6	6
Gesprek met zorgcoördinator of medewerker passend onderwijs	-	-	-	4
De school heeft me niet geholpen	12	16	16	12
Ik had geen hulp van de school nodig	39	40	37	37
Anders	6	6	6	6

(Percentages; N=4.488, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2020-2021; N=3.342, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2021-2022; N=3.495, enquête IA – eerstejaars mbo-studenten 2022-2023; N=2.736, enquête IA – eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2023-2024)

Op de vraag of de studenten tevreden zijn over de hulp die ze van de mbo-school hebben gekregen bij het kiezen van de opleiding die ze nu volgen, geeft 62 procent aan (zeer) tevreden te zijn. De tevredenheid over keuzehulp is vergelijkbaar met de twee vorige metingen (waar ook circa 60 procent aangaf (zeer) tevreden te zijn), maar nog steeds een stuk lager dan de tevredenheid in 2020-2021 (70 procent).

3.3 Intake

Circa 80 procent van de eerstejaarsstudenten geeft aan dat de opleiding die zij nu volgen een intake of kennismakingsactiviteit had: 63 procent had een verplichte intake, 17 procent een vrijwillige intake (Bijlage B, Tabel B.3).

BOL'ers geven vaker aan een verplichte intake te hebben dan BBL'ers en niveau 4 studenten hebben vaker een verplichte intake gehad in vergelijking met studenten van de andere niveaus.

Van de studenten die te maken hadden met een verplichte intake heeft vrijwel iedereen (98 procent) daaraan meegedaan, van de studenten wiens opleiding een vrijwillige intake had, heeft 91 procent daaraan meegedaan. Op de vraag waarom de studenten niet mee hebben gedaan aan de (vrijwillige/verplichte) intake-/kennismakingsactiviteit worden met name de volgende redenen genoemd: andere verplichtingen, 'vond ik niet nodig' of 'geen zin'.

In de meeste gevallen bestond de intake, volgens de studenten, uit één of meerdere gesprekken. In vergelijking met de vorige metingen geven meer studenten aan dat de intake/kennismakingsactiviteit bestond uit groepsopdrachten. De volgende tabel geeft een overzicht.

Tabel 3.5 – Waaruit bestond de intake/kennismakingsactiviteit? (Meer antwoorden mogelijk)

	Studiejaar 2020-2021	Studiejaar 2021-2022	Studiejaar 2022-2023	Studiejaar 2023-2024
Gesprek(ken)	85	84	85	85
Test(en)	22	19	22	20
Groepsopdracht(en)	26	29	33	34
Opdracht(en) die je alleen moest doen	21	17	19	18
Anders	4	4	3	3

(Percentages; N=3.305, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2020-2021; N=2.399, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2021-2022; N=2.606, enquête IA – eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2022-2023; N=2.091, enquête IA – eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2023-2024)

Belangrijkste doel intake/kennismaking

'Kennismaking met de opleiding, docenten en mentoren' wordt door de studenten het vaakst genoemd als belangrijkste doel van de intake. Dat was in de vorige metingen ook zo en dit wordt sinds 2020-2021 ook vaker genoemd als belangrijkste doel.

Circa één op de vijf studenten geeft aan dat – volgens hen – het belangrijkste doel van de intake was om te bespreken of de opleiding bij de student paste. Nog eens 15 procent van de studenten denkt dat het *belangrijkste* doel is om te besluiten of de student wordt toegelaten tot de opleiding. Dit is een lichte maar significante daling ten opzichte van studiejaar 2020-2021.

Tabel 3.6 – Wat was volgens jou het belangrijkste doel van de intake/kennismakingsactiviteit?

	Studiejaar 2020-2021	Studiejaar 2021-2022	Studiejaar 2022-2023	Studiejaar 2023-2024
Kennismaking met de opleiding, docenten, mentoren	45	47	50	51
Bespreken of deze opleiding bij mij paste	21	21	19	19
Besluiten of ik werd toegelaten tot de opleiding	20	17	17	15
Bespreken of ik behoefte had aan ondersteuning of hulp tijdens de opleiding	7	6	5	5
De onderwijsovereenkomst (OOK) bespreken	3	3	3	3
Anders	2	3	2	2
Weet ik niet	3	4	4	5

(Percentages; N=3.305, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2020-2021; N=2.399, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2021-2022; N=2.606, enquête IA – eerstejaars mbo-studenten 2022-2023; N=2.091, enquête IA – eerstejaars mbo-studenten 2023-2024)

De eerstejaars studenten zijn in meerderheid tevreden over de intake/kennismakingsactiviteiten die zij hebben gehad (Bijlage B, Tabel B.4). In vergelijking met de vorige meting is er geen/nauwelijks verandering zichtbaar wat betreft de tevredenheid van studenten over de intake. In vergelijking met studiejaar 2020-2021 is de (zeer grote) tevredenheid wel iets lager.

Aan de studenten die aangeven (zeer) tevreden te zijn (N=1.733), is gevraagd waar zij tevreden over waren. Zij benoemen de volgende aspecten:

- De sfeer in het gesprek was fijn en ik was op mijn gemak (71%);
- In het gesprek werd informatie over de opleiding duidelijk gegeven (63%);
- De vragen die ik had, werden goed beantwoord (47%);
- De intaker toonde veel interesse in mij en er werd goed naar mij geluisterd (45%);
- De intake was goed gepland en er werd vooraf goed gecommuniceerd (37%);
- Er werd goed gekeken of ze mij ergens mee konden helpen (28%);
- De opdrachten tijdens de intake sloten goed aan bij de opleiding (18%);
- Ik vond het fijn dat de intake in een groep was (14%);
- De intake was online en dat vond ik fijn (4%);
- Anders (1%)

Aan de studenten die aangeven niet tevreden/niet ontevreden of (zeer) ontevreden te zijn (N=358), is gevraagd waar zij ontevreden over waren. Zij benoemen de volgende aspecten:

- De informatie die werd gegeven over de opleiding was niet duidelijk (24%);
- Ik voelde mij niet op mijn gemak in het gesprek (22%);
- De opdrachten tijdens de intake sloten niet goed aan bij de opleiding (16%);
- De vragen die ik had werden niet of onduidelijk beantwoord (13%);
- Ik vond het niet fijn dat de intake in een groep was (12%);
- De intaker toonde weinig interesse in mij en er werd niet goed naar mij geluisterd (11%);
- Er werd niet goed gekeken of ze mij ergens mee konden helpen (11%);
- De planning of communicatie over het gesprek was niet goed (11%);
- De intake was online en dat vond ik niet prettig/werkte niet goed (7%);
- Anders (19%).

De studenten die (zeer) tevreden waren over de intake/kennismakingsactiviteit geven vaak aan dat de sfeer in het gesprek prettig was en ze zich op hun gemak voelden. Ook vond de meerderheid van hen dat de informatie over de opleiding duidelijk werd gegeven.

Van de studenten die niet tevreden waren over de intake/kennismakingsactiviteit geeft bijna een kwart aan dat de informatie die werd gegeven over de opleiding niet duidelijk was en/of dat de student zich niet op zijn/haar gemak voelde in het gesprek. Bijna één op de vijf studenten benoemt andere aspecten (dan hierboven genoemd) waar zij ontevreden over zijn. Kritiekpunten zijn als volgt: de gegeven informatie past niet bij de opleiding zoals deze nu is, de intake/kennismakingsactiviteit was te kort en er werd te weinig informatie gegeven. Daarnaast benoemen studenten een negatieve houding van de medewerker/intaker ('voelde als een sollicitatiegesprek', werd aangegeven dat student beter een lager niveau kon gaan doen, omdat men verwachtte dat student het gewenste niveau niet zou halen).

Over het algemeen zijn er over de jaren geen (hele) grote verschuivingen zichtbaar in aspecten die de (on)tevredenheid bepalen. Wel is duidelijk dat – in vergelijking met vorige metingen – de (on)tevredenheid over het al dan niet online zijn van de intake minder een aandachtspunt is. De intake was (logischerwijs) minder vaak online en of dat wel of niet prettig was, is minder bepalend voor de (on)tevredenheid. Verder valt op dat sinds studiejaar 2020-2021 het percentage

studenten dat zich niet op zijn/haar gemak voelde in het gesprek een stijgende lijn laat zijn (in studiejaar 2020-2021 voelde 13 procent van de studenten zich niet op zijn/haar gemak, in studiejaar 2023-2024 was dat 22 procent; dit verschil is significant).

3.4 Studiekeuzeadvies

Onderdeel van de wet Vroegtijdige aanmelding en toelatingsrecht vormt het recht op een studiekeuzeadvies voor studenten die zich uiterlijk op 1 april hebben aangemeld en hebben deelgenomen aan eventueel verplichte intake-activiteiten.

In de enquête onder eerstejaars studenten is gevraagd of zij een studiekeuzeadvies hebben gehad: 37 procent geeft aan dat dit het geval is. Dit percentage is vergelijkbaar met eerdere metingen.

Bij de meeste van deze studenten werd het studiekeuzeadvies voorgesteld door de mbo-school (70 procent), de overige van deze studenten heeft het studiekeuzeadvies zelf aangevraagd (30 procent).

Aan de eerstejaars studenten die geen studiekeuzeadvies hebben gehad, is gevraagd of zij wisten dat ze een studiekeuzeadvies konden krijgen als je op het mbo begint: 30 procent was hiervan op de hoogte. In studiejaar 2020-2021 was dit percentage nog 41 procent; de bekendheid met het studiekeuzeadvies vertoont sinds 2020-2021 een dalende lijn.

De studenten kwamen voornamelijk via hun vorige school/opleiding en/of via de mbo-instelling te weten dat ze een studiekeuzeadvies konden krijgen.

Tabel 3.7 – Hoe ben je te weten gekomen dat je zo'n studiekeuzeadvies kon krijgen? (Meer antwoorden mogelijk)

	Studiejaar 2020-2021	Studiejaar 2021-2022	Studiejaar 2022-2023	Studiejaar 2023-2024
Via mijn vorige school/opleiding	53	49	48	48
Via de mbo-school	49	46	47	48
Via familie	12	11	12	13
Via vrienden	8	9	9	10
Anders	5	7	6	4

(Percentages, N=1.579, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2020-2021; N=1.321, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2021-2022; N=1.420, enquête IA – eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2022-2023; N=798, enquête IA – eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2023-2024)

3.5 Toelating

Studenten worden toegelaten – ofwel hebben toelatingsrecht – tot de mbo-opleiding van hun keuze als ze voldoen aan de vooropleidingseisen. Aan de studenten is gevraagd of zij bekend waren met het toelatingsrecht, voor zij aan de opleiding begonnen (N=2.690):

- 46 procent was bekend met het toelatingsrecht en wist wat het toelatingsrecht inhoudt;
- 27 procent was wel bekend met het toelatingsrecht, maar wist niet precies wat het inhoudt;
- 27 procent was niet bekend met het toelatingsrecht.

Ten opzichte van de vorige meting is het aandeel studenten dat bekend was met het toelatingsrecht gelijk gebleven.

Gelijk aan de vorige meting geven nog steeds BBL-studenten (34 procent) vaker dan BOL-studenten (23 procent) aan dat zij niet bekend waren met het toelatingsrecht en zijn studenten die vóór hun mbo-opleiding betaald werk hadden – in vergelijking met studenten die afkomstig waren uit het v(s)o of uit het mbo – vaker niet bekend met het toelatingsrecht.

Toelating huidige opleiding

In de enquête is aan de eerstejaars studenten gevraagd of ze bij aanmelding voor hun opleiding advies gehad hebben van de school om wel of niet met deze opleiding te starten. Meer dan de helft van de studenten heeft geen advies gekregen (56 procent) en dit percentage is vergelijkbaar met de vorige meting(en).

Tabel 3.8 – Toen je je aanmeldde voor deze opleiding heb je toen advies gehad van de school om wel of niet met deze opleiding te starten?

	Studiejaar 2020-2021	Studiejaar 2021-2022	Studiejaar 2022-2023	Studiejaar 2023-2024
Ik heb geen advies gekregen	54	57	55	56
Ik heb advies gekregen om wel met deze opleiding te starten	45	41	43	42
Ik heb advies gekregen om niet met deze opleiding te starten (maar ben toch begonnen)	1	2 ⁸	2 ⁹	2 ¹⁰

(Percentages, N=4.302, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2020-2021; N=3.144, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2021-2022; N=3.289, enquête IA – eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2022-2023; N=2.592, enquête IA – eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2023-2024)

Een klein percentage eerstejaars studenten (2%, N=45, niet significant afwijkend van de vorige meting) geeft aan dat zij het advies hebben gekregen om niet met hun huidige opleiding te starten. Hen is gevraagd waarom zij dit advies hebben gekregen. Redenen die genoemd worden, zijn met name: niveau te hoog, niveau te laag, resultaten van de test waren niet goed, vanwege ondersteuningsbehoefte.

8 Niet afgerond percentage: 1,5 procent.

9 Niet afgerond percentage: 1,8 procent.

10 Niet afgerond percentage: 1,8 procent.

Ondanks het advies om niet te starten, zijn de studenten (N=44) toch gestart met de opleiding, omdat:

- de student toch het liefst deze opleiding wilde doen (71%);
- de student wist dat hij/zij toelatingsrecht had tot deze opleiding en toch kon starten (16%);
- andere redenen (16%): bijv. dat anderen (bijv. werkgever, gemeente) vonden dat deze opleiding toch het meest geschikt was voor de student.

In antwoord op de vraag wat studenten ervan vonden dat ze het advies kregen om niet met de opleiding te starten geeft grofweg drie kwart van de studenten aan dat ze het advies vervelend, demotiverend en/of onterecht vonden. Grofweg een kwart geeft aan dat ze het (achteraf) wel begrijpelijk, terecht en/of goed vonden.

De uitkomsten van de studentenenquête weerspiegelen de uitkomsten van de enquête onder scholen vmbo/praktijkonderwijs op het gebied van negatieve advisering. Meer dan de helft van de scholen geeft aan dat het zelden-nooit voorkomt dat een leerling van de school niet wordt toegelaten of een negatief advies krijgt bij de mbo-opleiding. De (meeste) overige scholen zeggen dat het soms voorkomt.

Circa een derde van de scholen krijgt geen terugkoppeling van de leerling of mbo-instelling over het niet-toelaten of negatief advies. Zo goed als al deze scholen hadden wel graag terugkoppeling hierover ontvangen, omdat zij het waardevol vinden voor de LOB op hun school.

Toelating andere opleidingen waarvoor student zich had aangemeld

In de vorige alinea's gaat het om eerstejaars studenten die daadwerkelijk gestart zijn met de opleiding, ondanks een eventueel 'negatief' advies. In hoofdstuk 2 is geschreven over studenten die zich, naast de opleiding die ze nu volgen, ook nog voor één of meerdere andere opleidingen hadden aangemeld. In de vragenlijst heeft 9 procent van de studenten aangegeven dat ze zich voor meer opleidingen hadden aangemeld. Aan deze studenten is gevraagd waarom zij uiteindelijk voor de opleiding hebben gekozen, die ze nu volgen. Ze geven daarvoor de volgende redenen:

- Ik vond de opleiding die ik nu doe toch het leukst (63%);
- Tijdens de intake-/kennismakingsactiviteit(en) kwam ik erachter dat ik het liefst deze opleiding wilde doen (29%);
- Ik ben niet toegelaten tot de andere opleiding(en) (12%);
- Die andere opleiding(en) zat(en) vol (4%);
- Ik ben wel toegelaten tot de andere opleiding(en), maar kreeg van die opleiding(en) het advies om iets anders te kiezen (2%);
- Andere redenen (11%), waaronder dat de school (niet opleiding!) beter paste en dat de student gezakt is voor de vooropleiding en daarom een lager niveau moest kiezen.

12 procent van de studenten werd niet toegelaten tot de andere opleiding(en), waar ze zich ook hadden aangemeld. Aan hen is gevraagd waarom zij niet werden toegelaten tot deze andere opleiding(en). De meeste studenten geven aan dat ze zijn afgewezen, bijvoorbeeld omdat ze niet door de procedure (toelating/selectie/auditie) heen zijn gekomen of omdat ze niet over de juiste vaardigheden en/of persoonskenmerken beschikken. Andere studenten geven aan verkeerd te zijn voorgelicht over de toelatingseisen, een ondersteuningsbehoefte te hebben waardoor de student de opleiding niet aan zou kunnen of dat de opleiding de benodigde ondersteuning niet zou kunnen bieden.

Op de vraag wat de studenten vonden van het besluit dat ze niet werden toegelaten tot de andere opleiding(en) geeft een deel (ongeveer een derde) aan het terecht te vinden, een deel (ook

ongeveer een derde) geeft aan het vreemd of niet eerlijk te vinden en de overige studenten vinden het vooral 'jammer'.

Een klein percentage (2%) was wel toegelaten tot de andere opleiding(en), maar kreeg van die opleiding(en) het advies om iets anders te kiezen. Aan hen is gevraagd waarom zij het advies kregen om iets anders te kiezen. Genoemd worden: vanwege cijfers/niveau, vanwege ondersteuningsbehoefte, vanwege ongeschiktheid voor de opleiding.

Op de vraag wat de studenten vonden van het advies om iets anders te kiezen, geeft de helft aan het fijn/goed te vinden en de helft vond het niet leuk.

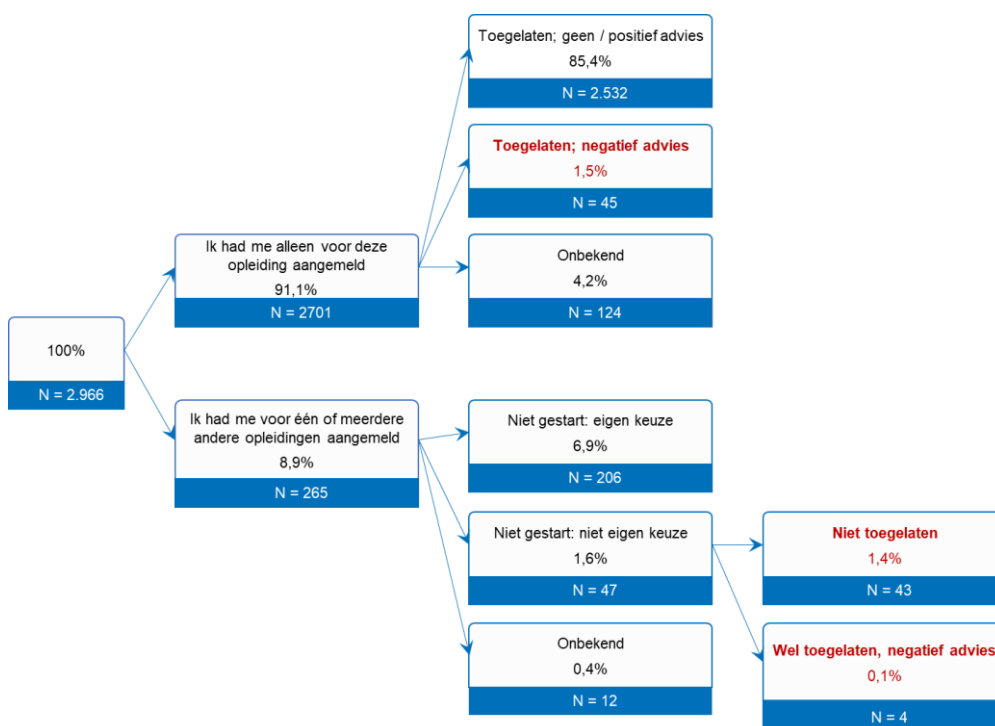
De conclusie die in een eerdere tussenrapportage werd getrokken, over dat zogenaamde 'negatieve advisering' geen breed voorkomende praktijk is in het mbo, blijkt ook in deze meting weer bevestigd te worden. Net als in de vorig meting gaan we hieronder dieper in op de toelating/afwijzing en negatieve advisering.

Afwijzing en negatieve advisering

Afwijzing en negatieve advisering komt voor in verschillende situaties. Met de enquête onder de eerstejaars studenten hebben we hier (deels) zicht op. We hebben zicht op de studenten die zich alleen voor hun huidige opleiding hadden aangemeld en zijn gestart met deze opleiding, maar wel een negatief advies hebben gekregen. We hebben zicht op de studenten die zich ook voor één of meerdere andere opleidingen hadden aangemeld, maar niet zijn gestart met die andere opleiding(en) omdat zij niet zijn toegelaten (opleiding vol, niet door de procedure gekomen, voldeden niet aan vooropleidingseisen, geen reden) of omdat zij een negatief advies hebben gekregen. Het volgende schema geeft daarvan een overzicht.

Geen zicht hebben we op de jongeren die zich hadden aangemeld voor een (of meerdere) mbo-opleidingen, daar niet zijn toegelaten of een negatief advies hebben gekregen en als gevolg daarvan niet gestart zijn op het mbo.

Figuur 3.1 – Overzicht – Afwijzing en negatieve advisering¹¹

Op het totaal aantal studenten dat (al) deze vragen heeft ingevuld (N=2.966) is 1,4 procent (vorige meting 2,4 procent) niet toegelaten, omdat onder meer de opleiding vol zat of de student niet door procedure is gekomen. De tabel laat ook zien dat 1,6 procent (1,5% plus 0,1%; vorige meting totaal 1,4 procent) van de studenten wel is toegelaten, maar een negatief advies heeft gekregen (ofwel bij de huidige opleiding ofwel bij andere opleidingen waar de student zich had aangemeld). Dat zijn kleine percentages, maar op het totaal aantal instromers in het mbo¹² gaat het om respectievelijk circa 3.100 en circa 3.600 studenten.

3.6 Klachtenvoorziening

Op 1 augustus 2023 is de wet Verbetering rechtsbescherming mbo-studenten in werking getreden. Een aantal veranderingen die deze wet doorvoert, zijn gerelateerd aan het proces van aanmelding en inschrijving of het (bindend) studieadvies. Een facet van de wet – belangrijk voor de monitor – zijn de veranderingen rondom klachten en geschillen. In de vorige metingen van de

11 Betreft percentages ten opzichte van totaal aantal studenten (dat deze vraag heeft beantwoord): 2.966 (100%). De categorie 'Niet gestart: eigen keuze' omvat studenten die hebben gekozen voor de opleiding die ze nu volgen, omdat: ze deze opleiding toch het leukst vonden, ze er tijdens de intake-/kennismakingsactiviteiten achter kwamen dat ze het liefst deze opleiding wilde doen, ze deze school/locatie leuker vonden.

De categorie 'Niet gestart: niet eigen keuze' omvat studenten die bij de andere opleiding(en), waar zij zich ook hadden aangemeld niet zijn toegelaten (o.a. omdat de opleiding vol zat) en studenten die een negatief advies kregen. Laatstgenoemde groep is dus niet uit eigen keuze een andere opleiding gaan volgen, maar ze zijn een andere opleiding gaan volgen omdat die andere opleiding hen dit adviseerde.

12 Bron: Populatiegegevens ontvangen van DUO; instroom 2023: 226.938

monitoring zagen we dat er zeer weinig formele klachten voorkomen over aanmelding en inschrijving en over het bsa. Dat kan op twee manieren uitgelegd worden: er zijn weinig aanleidingen voor klachten of studenten dienen weinig klachten in, ondanks redenen daarvoor. De wet Verbetere rechtsbescherming beoogt de drempel voor studenten om klachten in te dienen te verlagen. Elke mbo-instelling moet één goed toegankelijk (eventueel digitaal) loket (faciliteit) inrichten, waar de student met klachten en geschillen van allerlei aard terecht kan. Dit loket verwijst de student vervolgens naar het juiste adres, afhankelijk van het onderwerp van de klacht (klachtencommissie, geschillencommissie). In onderhavige monitor volgen we of deze nieuwe voorziening (faciliteit) leidt tot meer klachten of geschillen met betrekking tot het toelatingsrecht of het bindend studieadvies. Meer specifiek kunnen de klachten ook betrekking hebben op aanmelding, toelatingsprocedures bij numerus fixus of aanvullende eisen, studieadvies en intake.

In de enquête is aan de eerstejaars studenten gevraagd of zij dit studiejaar (2023-2024) een klacht of bezwaar hebben ingediend: 8 procent geeft aan dat dit het geval is, 92 procent van de studenten heeft geen klacht ingediend. Het merendeel van de ingediende klachten heeft betrekking op de studiebegeleiding en de extra ondersteuning / extra begeleiding op school.

Tabel 3.93.3 – Waarover heb je een klacht ingediend? (Meer antwoorden mogelijk)

	Studiejaar 2023-2024 ¹³
Studiebegeleiding	25
Extra ondersteuning / extra begeleiding op school	19
Beoordeling / examencijfers	12
Intake / kennismaking	10
Aanpassingen of hulpmiddelen om te kunnen studeren	10
Extra ondersteuning / extra begeleiding op de stage/leerwerkplek	9
Aanpassing van de stage / BPV	9
Toelating tot de opleiding	8
Beoordeling van de stage / BPV	7
Schorsing of verwijdering	1
Anders	44

(Percentages; N=190, enquête IA – eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2023-2024)

(Andere) door studenten genoemde klachten hadden onder andere betrekking op het gedrag van of incidenten met specifieke docenten, de manier waarop (bepaalde) docenten omgaan met studenten, niet nakomen van afspraken door docenten, de manier van lesgeven en werkwijze van bepaalde docenten, vormgeving en inhoud van de lessen, communicatie richting studenten (slecht, summier, onduidelijk, laat), communicatie tussen docenten onderling, rooster technische zaken, uitval lessen, gedrag medestudenten, het feit dat studenten zich niet gezien/gehoord en serieus genomen voelen, temperatuur in het lokaal, werkwijze tijdens examens.

De studenten die studiejaar 2023-2024 een klacht of bezwaar hebben ingediend, is gevraagd hoe tevreden zij zijn over hoe er met hun klacht/bezwaar is omgegaan door de mbo-instelling: 22

¹³ Deze vraag is dit jaar voor het eerst aan de mbo-studenten voorgelegd.

procent van de studenten is daar (zeer) tevreden over, 48 procent is daar (zeer) ontevreden over en de overige studenten (31 procent) zijn niet tevreden en niet ontevreden over hoe met hun klacht/bezwaar is omgegaan.

3.7 Samenvatting

- De studenten die direct afkomstig zijn uit het voortgezet onderwijs (circa de helft van de instromers) geven aan van hun vorige school vooral informatie te hebben gekregen over de vroegtijdige aanmelddatum en (in iets mindere mate) over de intake/kennismaking en voorlichtingsactiviteiten van de mbo-instelling. Een kleiner percentage eerstejaars is geïnformeerd over het studiekeuzeadvies, bindend studieadvies, numerus fixus of aanvullende eisen. Dit beeld komt overeen met de uitkomsten van de vorige metingen. Het enige dat opvalt is dat – ten opzichte van de vorige meting – in studiejaar 2023-2024 een iets hoger percentage studenten geïnformeerd is over de uiterlijke aanmelddatum van 1 april.
- De eerstejaarsstudenten zijn – net als in de vorige meting – over het algemeen positief over de informatievoorziening door de mbo-instelling. Ruim twee derde van de studenten kon bij de mbo-instelling veel tot alle informatie vinden of opvragen. Net als in de vorige meting blijkt met name de website van de mbo-instelling door de meeste studenten te worden benut voor het verkrijgen van de benodigde informatie.
Ruim de helft tot 70 procent van de studenten heeft informatie verkregen over de inhoud van de mbo-opleiding, open dagen en voorlichting, eisen voor toelating tot de opleiding, en/of intake-/kennismakingsactiviteiten. Minder studenten hebben informatie verkregen over het studiekeuzeadvies, extra ondersteuning en het bindend studieadvies.
Deze uitkomsten zijn vergelijkbaar met de uitkomsten van eerdere metingen. Wel is zichtbaar op basis van de uitkomsten van deze meting – en in vergelijking met de uitkomsten van eerdere metingen – dat iets minder studenten informatie hebben gekregen over de eisen voor toelating tot de opleiding. Wel hebben – in vergelijking met meting studiejaar 2021-2022 – de afgelopen twee studiejaar weer meer studenten informatie gekregen over open dagen/voorlichting en intake-/kennismakingsactiviteiten.
- Bijna vier op de tien studenten geven aan bij het kiezen van de opleiding geen hulp (nodig) te hebben gehad van de mbo-instelling. De studenten die wél door de mbo-instelling zijn geholpen bij het kiezen van de opleiding hebben – net als in de vorige meting – merendeels een gesprek gevoerd met een docent. Wel valt op dat studenten ten opzichte van de vorige twee metingen (nog) weer wat vaker een gesprek hebben gevoerd met een docent van de mbo-instelling over de opleidingskeuze en dat studenten iets minder vaak aangeven dat de mbo-instelling hen niet heeft geholpen.
62 procent van de studenten geeft aan (zeer) tevreden te zijn over de hulp die ze van de mbo-instelling hebben gekregen bij het kiezen van de opleiding die ze nu volgen. Dat percentage is vergelijkbaar met de twee vorige metingen, maar nog steeds een stuk lager dan de tevredenheid in 2020-2021 (70 procent).
- Net als in de vorige metingen geeft bijna twee derde van de studenten aan dat hun opleiding een verplichte intake/kennismaking had. Vrijwel alle studenten doen mee aan de verplichte intake/kennismaking, 91 procent doet mee aan de vrijwillige intake/kennismaking. De intake bestond in de meeste gevallen uit één of meer gesprekken. De meeste studenten zijn tevreden over hun intake/kennismaking; in vergelijking met de vorige meting is er geen/nauwelijks verandering zichtbaar in de tevredenheid. In vergelijking met studiejaar 2020-2021 is de (zeer grote) tevredenheid wel iets lager.

- Op basis van de huidige meting leiden we af dat jaarlijks ongeveer 1,5 procent van de studenten die zich voor een mbo-opleiding aanmeldt, niet wordt toegelaten (omdat onder meer de opleiding vol zat, de student niet door procedure is gekomen). Tevens ongeveer 1,5 procent was wel toelaatbaar tot de opleiding, maar heeft het advies gekregen om niet met de opleiding te starten (redenen volgens studenten: vanwege cijfers/niveau, vanwege ondersteuningsbehoefte, vanwege ongeschiktheid voor de opleiding). Het merendeel van hen is toch met de opleiding gestart.
- Overgrote meerderheid van de studenten (92 procent) heeft in studiejaar 2023-2024 geen klacht ingediend. Van de wel ingediende klachten heeft het merendeel betrekking op de studiebegeleiding en de extra ondersteuning / extra begeleiding op school. Minder dan een kwart (22 procent) van de studenten, die een klacht hebben ingediend, is (zeer) tevreden over hoe er met hun klacht/bezwaar is omgegaan door de mbo-instelling, 48 procent is daar (zeer) ontevreden over en de overige studenten zijn niet tevreden en niet ontevreden over hoe met hun klacht/bezwaar is omgegaan.

4 Opleidingen met numerus fixus

4.1 Inleiding

Om tijdig hun opleiding te kunnen kiezen moeten aankomend studenten over alle noodzakelijke informatie over procedures rondom de aanmelding en inschrijving kunnen beschikken.

Als sprake is van een numerus fixus of aanvullende eisen, moeten de mbo-instellingen dit volgens de wet uiterlijk 1 februari bekend maken.

In dit hoofdstuk presenteren we de resultaten van een inventarisatie van opleidingen met een numerus fixus en/of aanvullende eisen.

Voor de meeste mbo-opleidingen geldt geen landelijke numerus fixus. Dat wordt per instelling bepaald. Voor een beperkt aantal opleidingen zijn landelijke afspraken over macrodoelmatigheid gemaakt. Voor deze opleidingen is door de sector onderling afgesproken jaarlijks een maximaal aantal studenten op te leiden (verdeeld over de instellingen die de opleiding aanbieden).¹⁴ Voor opleidingen Veiligheid & Vakmanschap (Defensie) geldt eveneens een buiten de scholen om vastgelegde beperking van het aantal opleidingsplaatsen.

Het bevoegd gezag van een mbo-instelling kan voor sommige opleidingen een numerus fixus instellen om het aantal opleidingsplaatsen te beperken, vanwege beperkte opleidingscapaciteit, gebrek aan stageplaatsen of uit oogpunt van het arbeidsmarktperspectief. Aan het stellen van een numerus fixus zijn wel voorwaarden verbonden, namelijk: 1) bij de toewijzing van de numerus-fixusplaatsen mogen geen extra eisen aan de geschiktheid van de student worden gesteld: toewijzing op basis van bijvoorbeeld motivatie, vaardigheden, toets of eerder behaalde cijfers mag niet, 2) in alle gevallen geldt dat studenten, die zich uiterlijk 1 april hebben aangemeld, voorrang hebben boven studenten die zich na 1 april hebben aangemeld.

De instelling maakt in haar beleid duidelijk hoeveel plaatsen er zijn en hoe zij omgaat met de toewijzing van het aantal beschikbare plaatsen. Denk hierbij aan: 1) de wijze waarop toewijzing plaatsvindt, zoals op volgorde van aanmelding, regionale doorstroom, loting, interne doorstroom, etc. De toewijzing mag alleen plaatsvinden op basis van niet-kwalitatieve criteria, 2) als er een locatie is met onvoldoende opleidingscapaciteit, dan zouden studenten doorverwezen kunnen worden naar een andere locatie. Belangrijk is dat dit goed wordt gecommuniceerd.¹⁵

Inventarisatie opleidingen met numerus fixus

Bij alle mbo-instellingen is gekeken welke opleidingen worden aangeboden met een numerus fixus (NF). Dat levert een bestand op met combinaties van instelling (brin-nummer) en opleiding (crebo-nummer)¹⁶. Elke combinatie staat voor een bepaalde opleiding die door een bepaalde instelling wordt aangeboden. In dit hoofdstuk wordt de aanduiding 'NF', 'Aantal NF' of 'Totaal NF'

14 Zie voor meer informatie: <https://www.s-bb.nl/activiteiten/onderzoek-en-informatie/doelmatigheid/#werkwijze>

15 Handreiking: Toelatingsrecht in het mbo, versie 2.0, Kennispunt MBO Onderwijs & Examinering, oktober 2020.

Over het onderdeel over het studieadvies is inmiddels een nieuwe handreiking verschenen, zie hoofdstuk 5 van dit rapport.

16 Het komt voor dat een mbo-instelling eenzelfde opleiding met NF twee of meer keer aanbiedt op verschillende locaties. Wanneer voor elke locatie een aparte numerus fixus geldt, telt elke opleiding/instelling/locatie-combinatie afzonderlijk mee in de telling.

gebruikt. Daarmee wordt bedoeld het aantal opleidingen met numerus fixus aangeboden door specifieke mbo- instellingen (opleiding/instelling-combinatie).

De informatie over opleidingen met een numerus fixus verzameld door middel van:

- Het raadplegen van de websites van alle mbo-instellingen;
- Het opvragen van informatie bij mbo-instellingen (e-mail/telefonisch).

Het aantal opleidingen met een numerus fixus (NF) bedraagt 598 in studiejaar 2023-2024. Alle mbo-instellingen hebben meegewerkt aan het onderzoek, maar niet alle instellingen konden, binnen de tijd die beschikbaar was, alle gevraagde gegevens aanleveren. Om die reden is het absolute aantal in de tabellen soms lager dan 598. Percentages zijn op hele cijfers afgerond, waardoor ze soms niet optellen tot 100 procent. In de tabellen worden de gegevens getoond van studiejaar 2019-2020, 2020-2021, 2021-2022 en 2023-2024. Studiejaar 2022-2023 ontbreekt omdat de monitor en evaluatie van de wet 'Vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht tot het mbo' in dat jaar niet werd uitgevoerd.

4.2 Opleidingen met numerus fixus

Er komen ongeveer 9.000 opleiding/instelling-combinaties voor, die in gebruik zijn (met tenminste één inschrijving). Het aantal numerus fixus (NF) bedraagt 588. Dat is 6,5 procent van het totaal.

• Studiejaar 2019-2020	aantal opleiding/instelling-combinaties met NF: 684
• Studiejaar 2020-2021	aantal opleiding/instelling-combinaties met NF: 603
• Studiejaar 2021-2022	aantal opleiding/instelling-combinaties met NF: 588
• Studiejaar 2023-2024	aantal opleiding/instelling-combinaties met NF: 598

4.2.1 Domeinen

De volgende tabel toont per domein het aantal NF en het percentage NF. Aantal NF wil zeggen het aantal opleidingen met numerus fixus aangeboden door specifieke mbo- instellingen (opleiding/instelling-combinatie).

Het totaal aantal opleidingen met een numerus fixus is gedaald sinds het begin van de metingen in 201-2020, van 684 naar 598 in 2023-2024. Over het algemeen gaat het om een lichte daling van het aantal NF-opleidingen per domein. In sommige domeinen is het aantal juist licht gestegen.

Enkele domeinen laten over een reeks van drie jaren een (sterke) daling zien:

- Media en vormgeving
- Informatie- en communicatietechnologie
- Ambacht, laboratorium en gezondheidstechniek
- Economie en administratie

Het overgrote deel van de NF-opleidingen bevindt zich in de drie domeinen Veiligheid en sport, Zorg en welzijn en Media en vormgeving: 354 van de 598 NF-opleidingen (59%).

Tabel 4.1 – Aantal NF naar domein

Nr.	Domeinnaam	NF	NF	NF	NF
		19-20	20-21	21-22	23-24
1	Bouw en infra	11	10	18	24
2	Afbouw, hout en onderhoud	15	15	16	12
3	Techniek en procesindustrie	13	19	14	15
4	Ambacht, laboratorium en gezondheidstechniek	29	19	23	14
5	Media en vormgeving	135	106	102	68
6	Informatie- en communicatietechnologie	52	34	29	36
7	Mobiliteit en voertuigen	30	26	21	27
8	Transport, scheepvaart en logistiek	13	13	17	12
9	Handel en ondernemerschap	34	41	34	23
10	Economie en administratie	30	30	26	8
11	Veiligheid en sport	107	113	101	149
12	Uiterlijke verzorging	29	32	31	28
13	Horeca en bakkerij	19	6	9	6
14	Toerisme en recreatie	7	1	1	1
15	Zorg en welzijn	127	113	116	137
16	Voedsel, natuur en leefomgeving	28	23	23	36
17	Overig ¹⁷	5	2	7	2
TOTAAL NF		684	603	588	598

¹⁷ Het betreft onder meer beroepshavo-opleidingen en enkele cross-over opleidingen die niet in een domein ingedeeld zijn..

4.2.2 NF-opleidingen per domein

In bijlage C zijn overzichten opgenomen van het aantal NF per opleiding voor de afzonderlijke domeinen:

1. Bouw en infra
2. Afbouw, hout en onderhoud
3. Techniek en procesindustrie
4. Ambacht, laboratorium en gezondheidstechniek
5. Media en vormgeving
6. Informatie- en communicatietechnologie
7. Mobiliteit en voertuigen
8. Transport, scheepvaart en logistiek
9. Handel en ondernemerschap
10. Economie en administratie
11. Veiligheid en sport
12. Uiterlijke verzorging
13. Horeca en bakkerij
14. Toerisme en recreatie
15. Zorg en welzijn
16. Voedsel, natuur en leefomgeving

De vier techniekdomeinen zijn in een gezamenlijk overzicht opgenomen.

4.2.3 Leerweg, niveau en instellingen

In de onderstaande tabellen is het aantal NF-opleidingen uitgesplitst naar leerweg en niveau in het mbo. Daaruit blijkt dat NF-opleidingen voornamelijk voorkomen in de beroepsopleidende leerweg (BOL) en voor het grootste deel op de niveaus 3 en 4.

Het aantal NF-opleidingen in de BBL varieert enigszins per jaar. Bij de laatste twee metingen blijft het aantal echter laag (7 in 2021-2022 en 11 in 2023-2024).

Twee domeinen hebben relatief veel NF-opleidingen in de BBL. Dat zijn Bouw en infra (20) en Zorg en welzijn (18) (zie Bijlage C, Tabel C. 14). Tabel C. 14 – NF-opleidingen per domein naar leerweg

Tabel 4.2 – Aantal NF naar leerweg

Leerweg	NF 19-20	NF 20-21	NF 21-22	NF 23-24	% NF 21-22	% NF 23-24
BOL	596	547	544	531	93	89
BBL	38	18	43	68	7	11
BOL/BBL	20	7	1	-	<1	0
TOTAAL	654	572	588	599	100	100

Tabel 4.3 – Aantal NF naar niveau

Niveau	NF 19-20	NF 20-21	NF 21-22	NF 23-24	% NF 21-22	% NF 23-24
1	5	-	1	1	<1	<1
2	161	151	141	155	24	26
3	165	149	149	159	25	27
4	337	297	297	275	51	47
2/3 en 2/3/4	16	6	-	-	1	-
TOTAAL	684	603	588	590	100	100

Het aantal NF-opleidingen verschilt sterk per mbo-instelling. Bij sommige mbo-instellingen komen NF-opleidingen helemaal niet voor, terwijl andere meer dan twintig NF-opleidingen kennen. Het verschil is deels te verklaren door beroepscolleges die vaak specialistische opleidingen aanbieden waarvoor een numerus fixus en aanvullende eisen gelden. Maar er zijn ook grote verschillen tussen de ROC's. Er is geen direct verband tussen de omvang van het ROC en het aantal NF-opleidingen. Er zijn grote ROC's met veel en met heel weinig NF-opleidingen.

Tabel 4.4 – Aantal NF per instelling

Aantal NF	NF 19-20	NF 20-21	NF 21-22	NF 23-24	% NF 21-22	% NF 23-24
0	12	13	10	9	17	17
1-5	17	16	12	7	21	13
6-10	8	15	14	12	24	23
11-20	13	12	15	17	26	32
21-30	9	6	5	5	9	9
31-56	4	2	2	3	3	6
TOTAAL	63	64	58	53	100	100

Aantal NF wil zeggen het aantal opleidingen met numerus fixus aangeboden door specifieke mbo- instellingen (opleiding/instelling-combinatie).

4.3 Redenen en procedure numerus fixus

In deze paragraaf worden de redenen voor de numerus fixus en de procedure voor het toelaten van studenten tot de opleiding beschreven. De redenen zijn afgezet tegen andere belangrijke opleidingskenmerken (niveau, leerweg, domein).

Er worden vijf verschillende redenen voor het instellen van een NF gehanteerd:

- Gebrek aan werkgelegenheid (arbeidsmarktperspectief)
- Gebrek aan stageplaatsen
- Gebrek aan opleidingscapaciteit
- Opleidingen VeVa, aantal plekken vastgesteld door Ministerie van Defensie
- Wettelijke bepaling aantal beschikbare plekken i.v.m. macrodoelmatigheid

De redenen kunnen afzonderlijk of in combinatie voorkomen.

4.3.1 Redenen

De meeste opleidingen hebben een NF vanwege gebrek aan werkgelegenheid, gebrek aan stageplaatsen en gebrek aan opleidingscapaciteit of een combinatie van deze redenen (Tabel 4.5). Bij 18 procent van de opleidingen gaat het om een NF vanwege een buiten de mbo-instellingen om vastgelegde beperking van het aantal opleidingsplaatsen. Bij 5 procent is het aantal plaatsen beperkt uit het oogpunt van macrodoelmatigheid.

Om de vergelijking met alle voorgaande metingen mogelijk te maken zijn de antwoordcategorieën samengevoegd in

Tabel 4.6. Deze tabel laat zien dat stageplekken het vaakst de reden of een van de redenen is dat er een NF wordt ingesteld voor een opleiding. De tabellen in Bijlage C laten zien dat dit ook voor de afzonderlijke mbo-niveaus geldt. Daarbij valt op dat NF vanwege VeVa-opleidingen en macrodoelmatigheid bij niveau 4 opleidingen relatief weinig voorkomen en NF vanwege gebrek aan stageplekken relatief vaak.

Ten opzichte van de vorige meting is gebrek aan werkgelegenheid minder vaak de reden of een van redenen om een NF in te stellen (46% in 2021-2022; 21% in 2023-2024).

Tabel 4.5 – Reden waarom de NF is ingesteld

Reden	Aantal NF 21-22	Aantal NF 23-24	% NF 21-22	% NF 23-24
Gebrek aan werkgelegenheid	31	20	6	5
Gebrek aan stageplekken	88	90	17	21
Gebrek aan opleidingscapaciteit	65	75	13	17
Gebrek aan werkgelegenheid en stageplekken	130	66	26	15
Gebrek aan werkgelegenheid en opleidingscapaciteit	37	-	7	-
Gebrek aan stageplekken en opleidingscapaciteit	8	74	2	17
Combinatie van gebrek aan werkgelegenheid, stageplekken en opleidingscapaciteit	34	3	7	1
VeVa (aantal plekken vastgesteld door Ministerie van Defensie)	68	79	13	18
Wettelijke bepaling aantal beschikbare plekken i.v.m. macrodoelmatigheid	38	24	7	5
Anders	10	6	2	1
TOTAAL NF	509	437	100	100

Tabel 4.6 – Reden waarom de NF is ingesteld (percentages)

Reden (alleen of in combinatie met andere redenen) ¹⁸	% NF 19-20	% NF 20-21	% NF 21-22	% NF 23-24
Gebrek aan werkgelegenheid	41	40	46	21
Gebrek aan stageplekken	41	51	51	54
Gebrek aan opleidingscapaciteit	23	29	28	35
Toelatingsbeperking (VeVa, macrodoelmatigheid)	12	19	21	24

Omdat het overgrote deel van de NF-opleiding in de BOL worden aangeboden wijkt de verdeling van de redenen voor de BOL niet af van het totaal. In Bijlage C is een tabel met de verdeling voor de BBL-opleidingen opgenomen. De tabel laat zien dat het instellen van een NF vanwege een gebrek aan opleidingscapaciteit (evt. in combinatie met een gebrek aan stageplekken) het vaakst voorkomt en vaker voorkomt dan in de vorige meting. Dat komt het meest voor in het domein Bouw en infra, Media en vormgeving en Zorg en welzijn (zie Bijlage C).

4.3.2 Procedure

Als het aantal aanmeldingen het gelimiteerde aantal opleidingsplaatsen overstijgt, hanteert de mbo-instelling een procedure voor toelating om te bepalen welke studenten wel en welke niet toegelaten worden. De instellingen moeten de procedure vooraf bekend maken, uiterlijk 1 februari voorafgaand aan het schooljaar waarin de opleiding start.

Voor sommige opleidingen gelden, naast de numerus fixus, ook zogenaamde aanvullende eisen (zie paragraaf 4.4). Als de student voldoet aan de aanvullende eisen treedt de procedure voor plaatsing vanwege NF in werking. Voor het schooljaar 2023-2024 werd bij 96 procent van de NF-opleidingen ‘volgorde van aanmelddatum’ als procedure gehanteerd (Tabel 4.7). Ook bij de afzonderlijke niveaus en leerwegen wordt ‘volgorde van aanmelddatum’ het vaakst als procedure gehanteerd (zie Bijlage C). Loting komt zelden voor, soms in combinatie met volgorde van aanmelddatum.

Tabel 4.7 – Type procedure voor toelating (aantallen en percentages)

Type procedure	NF 19-20	NF 20-21	NF 21-22	NF 23-24	% NF 21-22	% NF 23-24
Op volgorde van aanmelddatum	508	297	335	324	61	65
Loting	44	37	48	3	9	1
Combinatie volgorde van aanmelddatum en loting	23	2	4	16	1	3
Voldoen aan aanvullende eisen, daarna volgorde aanmelddatum	-	118	97	153	18	31
Voldoen aan aanvullende eisen, daarna loting	-	21	18	2	3	<1
Anders	35	22	43	3	8	1
TOTAAL NF	620	489	545	501	100	100

¹⁸ Combinatie van antwoordcategorieën, totaal groter dan 100 procent

4.4 Opleidingen met aanvullende eisen

In deze meting is voor de tweede keer geïnventariseerd in welke mate aanvullende eisen worden gesteld voor toelating tot een opleiding.

De wet Vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht mbo laat niet toe dat mbo-instellingen andere toelatingseisen stellen dan de vooropleidingseisen. Een uitzondering vormen de opleidingen waarvoor specifieke geschiktheid, vermogens of aanleg een vereiste is. Welke opleidingen dat zijn, is vastgelegd in de Regeling aanvullende eisen toelating middelbaar beroepsonderwijs.¹⁹ De actuele lijst omvat 45 opleidingen (crebo-nummers).

Uit de inventarisatie bij alle mbo-instellingen blijkt dat er 488 opleiding/instelling-combinaties zijn waarvoor aanvullende eisen mogen worden gesteld. Instellingen zijn niet verplicht de aanvullende eisen te hanteren, maar in de praktijk gebeurt dat meestal wel; bij 417 van de 488 toegestane opleiding/instelling-combinaties. Dit betreft 86 procent van de toegestane opleidingen, een stijging ten opzichte van de vorige meting (72% in 2021-2022).

Tabel 4.8 – Toepassing van aanvullende eisen

Aanvullende eisen toegestaan	Aantal 21-22	% 21-22	Aantal 23-24	% 23-24
Aanvullende eisen worden toegepast	314	72	417	86
Aanvullende eisen worden niet toegepast	111	25	69	14
Onbekend	13	3	2	<1
TOTAAL AE toegestaan	438	100	488	100

Uit de inventarisatie van zowel NF-opleidingen als opleidingen met aanvullende eisen (AE) blijkt dat het ook voorkomt dat aanvullende eisen worden gesteld voor opleidingen die niet in de Regeling zijn vastgesteld. Er is niet voor alle bestaande opleiding/instelling-combinaties gevraagd of er aanvullende eisen worden gesteld, dus het is niet mogelijk op grond van dit onderzoek uitspraken te doen over hoe vaak aanvullende eisen voorkomen in situaties die niet in de Regeling zijn omschreven. Wel weten we van de geïnventariseerde NF-opleidingen of er ook aanvullende eisen zijn gesteld. Vaak betreft het VEVA-opleidingen. Deze opleidingen vallen niet binnen de lijst van de Regeling, meestal betreft het logistieke, technische of verpleegkundige opleidingen. Voor deelname aan de VEVA-opleidingen is wel een fysieke keuring (Sport Medisch Advies) en een Verklaring Omtrent Gedrag (VOG) vereist. Het hebben van een VOG geldt formeel echter niet als een toelatingseis. Ook bij andere opleidingen in de zorg wordt de VOG als eis genoemd. Soms wordt duidelijk aangegeven dat dit geen toelatingseis is maar een eis van de werkgever (voorstage/bpv), maar niet altijd is dit onderscheid even duidelijk. Ook wordt bij sommige opleidingen (bijvoorbeeld in de horeca) een minimumleeftijd gehanteerd, om te mogen starten met de opleiding. Bij sommige opleidingen kan de formulering onduidelijk zijn voor studenten, waardoor de indruk wordt gewekt dat er voorwaarden voor toelating gelden terwijl dit opleidingen betreffen die niet binnen de regeling vallen. Bijvoorbeeld wanneer wordt gesproken over een selectieprocedure

19 Zie: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0040310/2021-08-01> (geraadpleegd op 31-10-2024).

of wordt aangegeven dat de aankomend student wordt ‘toegelaten na geslaagd kennismakingsgesprek en een succesvolle test’ of ‘om toegelaten te worden moet je ‘solliciteren’.

Er is een zekere overlap tussen opleiding/instelling-combinaties met NF en met AE. Tabel 4.9 geeft een overzicht. Daarin kijken we naar opleidingen waarvoor is aangegeven dat de (toege-stane) aanvullende eisen worden toegepast.

Tabel 4.9 – Overlap tussen NF-opleiding en AE-opleidingen (23-24, aantal)

	Aanvullende eisen toegepast	Ja	Nee
Numerus fixus toegepast			
Ja		171	426
Nee		247	onbekend

Bij bijna een derde van de NF-opleidingen gelden ook aanvullende eisen. Bij het merendeel is dat niet het geval. Bij circa veertig procent van de opleidingen met aanvullende eisen geldt een numerus fixus, bij de overige zestig procent niet. Zoals aangegeven zijn in het onderzoek niet alle bestaande opleiding/instelling-combinaties betrokken. De cel rechtsonder is daarom onbekend.

4.5 Ervaringen van studenten

In de enquête onder eerstejaars studenten studiejaar 2023-2024 zijn enkele vragen gesteld die betrekking hebben op de numerus fixus en op de aanvullende eisen.

In de overzichten wordt een vergelijking gemaakt tussen antwoorden van studenten die een NF-opleiding volgen (Wel NF) en van studenten die een opleiding zonder numerus fixus volgen (Geen NF). Daarna volgt een vergelijking tussen antwoorden van studenten die een opleiding met of zonder aanvullende eisen volgen (Wel AE; Geen AE).

4.5.1 Numerus fixus

Onderstaande tabel laat zien dat bijna de helft van de studenten die een numerus fixus opleiding volgen weten dat die opleiding een beperkt aantal plaatsen heeft. De andere helft van de studenten in numerus fixus opleidingen geeft echter aan dit niet te weten (34 procent) of meent dat er geen beperking in de plaatsing van hun opleiding is (17 procent). Daarnaast denkt 20 procent van de studenten, die géén numerus fixus opleiding volgen, dat hun opleiding een beperkt aantal plaatsen had. Ten opzichte van de vorige metingen blijft er structureel een grote groep studenten in numerus fixus opleidingen die niet goed weten hoe het zit. Ook is bij alle drie de metingen een groep studenten die denkt dat ze in een opleiding met een beperkt aantal plaatsen zitten terwijl dit niet het geval is. Deze groep leek bij de vorige meting kleiner te worden maar is nu weer 20 procent, net als in 2020-2021.

Tabel 4.10 – Heeft jouw opleiding een beperkt aantal plaatsen, waardoor niet iedereen toegelaten kan worden?

	Wel NF-opleiding			Geen NF-opleiding		
	2020-2021	2021-2022	2023-2024	2020-2021	2021-2022	2023-2024
Ja	58	55	48	20	16	20
Nee	11	18	17	32	41	35
Weet ik niet	31	27	34	48	43	45
N	648	438	172	3.677	2.731	2.436

(Percentages; N=3269, studentenenquête IA 2021-2022; N=2600, studentenenquête IA 2022-2023; N=2614, studentenenquête IA 2023-2024)

Studenten die de vorige vraag beantwoordden met 'Ja (er zijn beperkingen in het aantal plaatsen)' kregen de twee vervolgvragen. In de resultaten van die antwoorden wordt bevestigd dat de groep studenten die ten onrechte meende dat voor hun opleiding een beperking in de toelating gold, dit vooraf al dacht. Bovendien zien we in Tabel 4.12 dat van de groep studenten die wél een NF-opleiding volgde, een derde niet wist hoe de toelating tot hun opleiding werkte.

Tabel 4.11 – Was het voor jou bekend dat er een beperkt aantal plaatsen was toen je je aanmeldde voor je opleiding?

	Wel NF-opleiding	Geen NF-opleiding
Ja	88	77
Nee	12	23
N	84	491

(Percentages; N=579, studentenenquête IA 2023-2024)

Tabel 4.12 – Hoe werkte de toelating tot jouw opleiding met een beperkt aantal plaatsen?

	Wel NF-opleiding	Geen NF-opleiding
Op volgorde van aanmelding	33	30
Via loting	6	5
Weet ik niet	35	50
Anders namelijk...	26	15
N	84	491

(Percentages; N=579, studentenenquête IA 2021-2022)

4.5.2 Aanvullende eisen

Er is een beperkt aantal mbo-opleidingen dat (eventueel naast een numerus fixus) via een wettelijke regeling aanvullende eisen mag stellen aan studenten (zie paragraaf 4.4), bijvoorbeeld fysieke eisen voor een sportopleiding of eisen aan creativiteit voor een fotografieopleiding. Tabel 4.13 laat de resultaten zien van de vraag aan studenten of zij voor toelating tot hun opleiding een bepaalde geschiktheid of vaardigheden moesten aantonen. Net als bij numerus fixus opleidingen blijkt er ook hier een discrepantie te zijn tussen de werkelijke eisen rondom de toelating en het beeld bij de student: 27 procent van de studenten die een opleiding zonder aanvullende eisen doen, geven aan dat ze wel op een bepaalde manier hun geschiktheid moesten aantonen. Zo moest 12 procent een VOG hebben en eveneens 12 procent een of meer testen doen om toegelaten te worden.

Tabel 4.13 – Voor sommige opleidingen moet je bepaalde geschiktheid of vaardigheden aantonen om toegelaten te worden. Moest dat voor jouw opleiding? (Meerdere antwoorden mogelijk)

	Wel AE-opleiding	Geen AE-opleiding
Ja, ik moest een verklaring omtrent gedrag (VOG) hebben	22	12
Ja, ik moest gescreend worden door de politie/AIVD	5	2
Ja, ik moest een portfolio met creatief werk laten zien	32	6
Ja, ik moest een of meer testen doen	43	12
Nee, ik werd gewoon toegelaten	20	70
Anders, namelijk	5	3
N	114	2.483

(Percentages; N=2597, studentenenquête IA 2023-2024)

Indien studenten op de vorige vraag ‘Ja, ik moest een of meer test(en) doen’ antwoordden kregen ze hierover een vervolgvraag gesteld (Tabel 4.14).

Tabel 4.14 – Wat voor testen moest je doen om toegelaten te worden? (Meerdere antwoorden mogelijk)

	Wel AE-opleiding	Geen AE-opleiding
Een psychologische test	17	13
Een sport- of bewegingstest	72	31
Een test voor fijne oog-handcoördinatie	15	7
Een (of meer) test(en) over mijn interesses/capaciteiten/studiekeuze/AMN	28	55
Anders, namelijk...	17	15
N	46	282

(Percentages; N=328, studentenenquête IA 2023-2024)

Bij de opleidingen die daadwerkelijk toegestane aanvullende eisen hebben, is dat het vaakst een sport- of bewegingstest. Studenten die in een opleiding zitten waarvan zij denken dat deze aanvullende eisen heeft (maar dit in werkelijkheid niet zo is/niet is toegestaan) worden het vaakst testen genoemd die gaan over hun interesses/capaciteiten/studiekeuze. Dit type testen wordt vaak bij intake of kennismakingsactiviteiten gebruikt. Deze uitkomst zou erop kunnen duiden dat

studenten soms bij deze activiteiten de indruk krijgen dat de testen hun toelating bepalen, terwijl dit niet is toegestaan.

4.6 Samenvatting

Voor de meeste mbo-opleidingen geldt geen landelijke numerus fixus. Dat wordt per instelling bepaald. Voor een beperkt aantal opleidingen zijn landelijke afspraken over macrodoelmatigheid gemaakt en voor opleidingen Veiligheid en Vakmanschap (Defensie) geldt eveneens een beperking van het aantal opleidingsplaatsen.

In dit onderzoek wordt jaarlijks bij alle mbo-instellingen gekeken welke opleidingen worden aangeboden met een numerus fixus (NF). Dat levert een bestand op met combinaties van instelling (brin-nummer) en opleiding (crebo-nummer).

Numerus fixus in het mbo

Het aantal opleiding/instelling-combinaties waarvoor een numerus fixus geldt, bedraagt 598 in 2023-2024. Ten opzichte van de vorige meting bleef aantal NF-opleidingen vrijwel gelijk. Ten opzichte van de eerste meting in 2019-2020 is er sprake van een daling. Enkele domeinen laten over een reeks van vier jaren een (sterke) daling zien: Media en vormgeving; Informatie- en communicatietechnologie; Ambacht, laboratorium en gezondheidstechniek; Economie en administratie. De numerus fixus beperkt zich vrijwel geheel (89%) tot BOL-opleidingen. Ongeveer de helft van de NF-opleidingen is niveau 4, een kwart op niveau 3 en een kwart op niveau 2.

Redenen en procedure numerus fixus

Naast een landelijk opgelegde NF zijn er drie redenen waarom een numerus fixus mag worden gehanteerd, namelijk gebrek aan werkgelegenheid, gebrek aan stageplaatsen en gebrek aan opleidingscapaciteit. Bij de helft van de NF-opleidingen is het gebrek aan stageplaatsen de reden of een van de redenen voor de NF. Ten opzichte van de vorige meting is gebrek aan werkgelegenheid minder vaak de reden of een van redenen om een NF in te stellen. Bij vrijwel alle NF-opleidingen (96%) wordt de volgorde van aanmelding gehanteerd als toelatingsprocedure. Loting komt zelden voor, soms in combinatie met volgorde van aanmelddatum.

Aanvullende eisen

De wet Toelatingsrecht laat niet toe dat mbo-instellingen andere toelatingseisen stellen dan de vooropleidingseisen. Een uitzondering vormen de opleidingen waarvoor specifieke geschiktheid, vermogens of aanleg een vereiste is. Welke opleidingen dat zijn, is vastgelegd in de *Regeling aanvullende eisen toelating middelbaar beroepsonderwijs*.²⁰ Er zijn 488 opleiding/instelling-combinaties waarvoor aanvullende eisen mogen worden gesteld. 86% past de aanvullende eisen ook daadwerkelijk toe; een stijging ten opzichte van de vorige meting (72% in 2021-2022). In de praktijk komt het voor dat opleidingen zeggen aanvullende eisen te hanteren, terwijl de opleiding niet voorkomt in de lijst van de regeling. In de meeste gevallen gaat het om de Verklaring Omtrent Gedrag (VOG) die als vereiste wordt opgevoerd terwijl deze niet als toelatingseis geldt (maar als eis van de werkgever voor stage/bpv). Bij sommige opleidingen kan de formulering onduidelijk zijn voor studenten, waardoor de indruk wordt gewekt dat er voorwaarden zoals een selectieprocedure, een test of 'sollicitatie' voor toelating gelden terwijl dit opleidingen betreffen die niet binnen de regeling vallen.

²⁰ Zie: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0040310/2021-08-01> (geraadpleegd op 31-10-2024).

Ervaringen van studenten

De helft van de studenten die een numerus fixus opleiding volgen, weten dat die opleiding een beperkt aantal plaatsen heeft, maar de overige studenten in numerus fixus opleidingen zeggen dit niet te weten of menen dat er geen beperking in de plaatsing van hun opleiding is. Daarnaast meent 20 procent van de studenten, die géén numerus fixus opleiding volgen, dat hun opleiding een beperkt aantal plaatsen had. Er blijft al met al structureel een groep studenten die niet goed op de hoogte is of er wel of niet beperkingen in de toelating tot hun opleiding zijn.

5 Studieadvies (BSA)

5.1 Het (bindend) studieadvies op het mbo

Met de wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht is ook het (bindend) studieadvies²¹ breed ingevoerd in het mbo. In dit hoofdstuk nemen we de ervaringen van studenten als uitgangspunt, op basis van de studentenenquête over het studieadvies. We verrijken het hoofdstuk met indrukken uit het beleid en de praktijk van de mbo-instellingen, die we in de groeps gesprekken hebben opgedaan.

We tonen in de tabellen vier jaargangen van de studentenenquête. De focus van het hoofdstuk ligt op het vijfde invoeringsjaar, 2022-2023.

In het vorige rapport hebben we de achtergrond en opzet van het studieadvies toegelicht en zijn we uitgebreid ingegaan op de invoering ervan in de praktijk. In het huidige rapport geven we een korte samenvatting van deze toelichting, een update van de ontwikkelingen rondom het studieadvies en een samenvatting van de uitkomsten van de vorige meting.

Belangrijke kanttekening vooraf is dat er geen landelijk overzicht bestaat van de (negatieve, bindende) studieadviezen die zijn gegeven. De studentenenquête over het studieadvies geeft een indicatie van het aantal (negatieve, bindende) studieadviezen die in 2022-2023.

5.1.1 Het (bindend) studieadvies in de wet- en regelgeving

De introductie van het verplichte studieadvies in de wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht in 2018-2019 was niet de eerste kennismaking van het mbo met het studieadvies. Al eerder, in het studiejaar 2014-2015, werd het ingevoerd voor de entreeopleidingen. De wetgever plaatste het verplichte studieadvies nadrukkelijk in de lijn van loopbaanbegeleiding en bewaking van studievoortgang. Veel mbo-instellingen kennen studieloopbaanbegeleiders en periodieke voortgangsgesprekken. Met het studieadvies wilde de overheid het studievoortgangsgesprek een formele plek geven in het eerste jaar van de opleiding en de positie van de student daarin versterken. Het voortgangsgesprek mondt uit in een studieadvies. Dat kan een negatief advies zijn. In de toelichting op de wet wordt nadrukkelijk gewezen op de noodzaak van grote zorgvuldigheid bij met name het negatief studieadvies. Dat negatief advies kan leiden tot beëindiging van de inschrijving bij de opleiding, wanneer het bevoegd gezag daartoe besluit (een negatief *bindend* studieadvies).²² In de wet is een aantal voorschriften rondom de procedure van het verplichte studieadvies vastgelegd, zodat deze zorgvuldig verloopt. De belangrijkste punten zijn:²³

21 Zoals beschreven in hoofdstuk 1 is de naamgeving verschoven van bindend studieadvies (BSA) naar studieadvies, waarbij er minder nadruk is komen te liggen op het bindende aspect. We spreken in het vervolg van het rapport daarom steeds over studieadvies (BSA) in plaats van alleen BSA, de afkorting die we in de voorgaande rapportages hebben gebruikt. Deze term is, met uitleg van wat het inhoudt, ook gebruikt in de studentenenquête.

22 Wijziging van de Wet educatie en beroepsonderwijs en enkele andere wetten ter invoering van een vroegtijdige aanmelddatum voor en toelatingsrecht tot het beroepsonderwijs. *Memorie van toelichting*. Tweede Kamer, vergaderjaar 2015-2016, 34 457, nr. 3.

23 Het overzicht is gebaseerd op: Kennispunt MBO Onderwijs & Examinering (2018) *Handreiking: Bindend studieadvies (BSA)*. *Versie 1.0*. Woerden: Kennispunt MBO Onderwijs & Examinering.

- Het studieadvies wordt alleen in het eerste jaar van de opleiding gegeven. Een negatief advies betekent dat het bevoegd gezag de opleiding van de student kan stoppen.²⁴
- Het studieadvies mag pas na negen maanden tot uiterlijk twaalf maanden na de start na de start van de opleiding worden gegeven (na drie tot uiterlijk vier maanden in eenjarige opleidingen).
- Aan het negatief bindend studieadvies moet altijd een schriftelijke waarschuwing voorafgaan. Ook moet de student een redelijke termijn krijgen om verbetering te laten zien.
- Een negatief bindend studieadvies mag alleen worden gegeven als er sprake is van onvoldoende studievoortgang over de breedte van de opleiding. Andere aspecten zoals de beroepshouding, gedrag of verzuim kunnen nooit op zichzelf een grond voor negatief bindend studieadvies zijn.
- De instelling heeft bij een negatief bindend studieadvies een inspanningsverplichting gedurende minimaal acht weken om de student te ondersteunen en begeleiden naar een andere opleiding, binnen of buiten de instelling.
- Studenten kunnen tegen een negatief bindend studieadvies in beroep gaan bij de Commissie voor Beroep Examens. De procedure daarvoor is wettelijk vastgelegd.

In studie jaren 2019-2020 en 2020-2021 is vanwege de coronapandemie in de praktijk afgeweken van de hiervoor beschreven voorschriften. Mbo-scholen zijn in 2020-2021 door het Ministerie van OCW dringend opgeroepen om geen negatieve bindende studieadviezen te geven.²⁵ Het geven van een negatief bindend studieadvies was weliswaar mogelijk, maar mag pas gebeuren wanneer er voldoende beeld is over de studievoortgang van een student. Dat betekent dat de school bij het besluit over het afgeven van het BSA de persoonlijke omstandigheden van de student betreft. Het feit dat de student onvoldoende studievoortgang heeft geboekt vanwege de coronamaatregelen, en daardoor niet alle resultaten heeft behaald, werd gezien als zo'n omstandigheid.

Voor studiejaar 2024-2025 is een nieuwe door OCW gevalideerde Handreiking Studieadvies gepubliceerd door het Kennispunt Onderwijs en Examinering mbo. Hierin wordt nadrukkelijk afstand genomen van de term bindend studieadvies zoals die in het betreffende wetsartikel wordt gebruikt (8.1.7a.): "Bindend' Studieadvies is een ongelukkige woordkeuze. De school is verplicht om de studenten in het eerste jaar een studieadvies te geven, maar kan daarbij zelf bepalen om aan een negatief advies een bindend vervolg te koppelen. Als we het over het 'BSA' hebben, gaat het niet alleen om het negatieve bindende studieadvies, maar ook om de gehele procedure die daaraan voorafgaat. Dit omvat ook de gevallen waarin studenten een positief studieadvies ontvangen en de voortgangsgesprekken die daarbij plaatsvinden."

In de handreiking worden de hiervoor beschreven voorschriften onder de aandacht gebracht en nog een aantal zaken benoemd:

- Wanneer een student doubleert betekent dit dat er in feite een positief advies gegeven wordt aan de student voor die opleiding. Immers, de student mag de opleiding vervolgen door het eerste jaar opnieuw te doen. Dit maakt dat de student in het volgen van het 'tweede' eerste jaar niet meer in aanmerking komt voor een studieadvies.

²⁴ De wet stelt: op basis van een negatief BSA "kan het bevoegd gezag een besluit tot ontbinding van de onderwijsovereenkomst" nemen (Wet educatie en beroepsonderwijs. Artikel 8.1.7a. Bindend studieadvies). Het bevoegd gezag van de school *kan* het doen, maar het is niet verplicht.

²⁵ Bron: Servicedocument 5.1 aanpak corona mbo
<https://www.mboraad.nl/nieuws/corona-update-servicedocument-51-aanpak-corona-mbo>

- Als scholen bindende consequenties aan een negatief advies willen verbinden dan moet dat zijn vastgelegd in het studentenstatuut (artikel 7.4.8 lid 4 onder de WEB).
- Scholen moeten ook nadere regels vaststellen over de te behalen studieresultaten en over de beschikbare voorzieningen. Het is verplicht om een rechtsmiddelenclausule op te stellen waarin staat dat een student tegen een negatief bindend studieadvies in beroep kan gaan bij de Commissie van beroep voor de examens (Cobex). In die rechtsmiddelenclausule wordt uitgelegd hoe en waar en binnen welke termijn dit kan.
- Indien de student er zelf voor kiest om zich, na een negatief bindend studieadvies, in te schrijven bij een andere opleiding (bij dezelfde of een andere instelling) valt dit niet onder een verwijderingsbesluit, maar een uitschrijving.
- Een student met een negatief bindend studieadvies mag niet geweigerd worden bij een opleiding op basis van een eerder negatief bindend studieadvies bij een andere opleiding. Dit kan alleen wanneer er sprake is van een onderwijskundig breed eerste jaar op kwalificatiedossier. Indien het negatief bindend studieadvies op een dusdanig moment wordt afgegeven dat de student zich niet bij een nieuwe opleiding kon aanmelden op uiterlijk 1 april, dan is deze aanmelddatum niet meer van toepassing. Oftewel, het missen van de termijn kan de student niet worden aangerekend.

5.1.2 Onderzoek naar het (bindend) studieadvies op de mbo-instellingen

De monitoring en evaluatie van de maatregel (bindend) studieadvies binnen de wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht vindt plaats op twee manieren. Op de eerste plaats wordt gekeken hoe het (bindend) studieadvies wordt toegepast en wat de effecten op studentniveau zijn. Daarvoor zijn enquêtes uitgezet onder studenten. Er is gekozen voor deze aanpak omdat er geen landelijke registratie is van (negatieve bindende) studieadviezen. De gegevens moeten rechtstreeks bij studenten zelf opgehaald worden. De resultaten van de enquête onder studenten over het (bindend) studieadvies worden in dit hoofdstuk besproken. De uitkomsten zijn grotendeels weergegeven in tabellen, waarvan een beperkt deel in dit hoofdstuk wordt getoond. De overige tabellen zijn in Bijlage D opgenomen. Verschillen in uitkomsten tussen de metingen van de studentenenquête zijn statistisch getoetst. De verschillen die we in de tekst beschrijven, betreffen altijd significante verschillen.

Op de tweede plaats wordt in de focusgroepen (uitgevoerd voor deze meting) en enquêtes op het niveau van mbo-instellingen en opleidingsteams (te houden bij de volgende meting in 2024-2025) de implementatie van het BSA gevolgd. De uitkomsten van de focusgroepen worden in niet in een apart hoofdstuk gepresenteerd maar worden in het vervolg van dit hoofdstuk gebruikt om de resultaten van de studentenenquête te duiden vanuit de mbo-instellingen en -opleidingen en hierop te reflecteren.

Tot slot zijn nog enkele relevante resultaten van de enquête onder decanen van vmbo-scholen in dit hoofdstuk opgenomen.

5.2 Informatievoorziening over het studieadvies (BSA) op het vmbo

In het vmbo en praktijkonderwijs is voor de tweede en laatste keer een korte enquête over de wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht mbo uitgezet onder (voornamelijk) decanen en LOB-coördinatoren (N=121). Deze enquête bevatte ook enkele vragen over het studieadvies (BSA).

35% van de respondenten geeft aan dat de school leerlingen informeert over het bestaan van het studieadvies (BSA) op het mbo. De helft vindt het ook belangrijk dat leerlingen dit weten voor ze naar het mbo gaan; de andere helft vindt dit meer een taak van het mbo zelf (Tabel 5.1).

Echter, de meeste respondenten op de vmbo-enquête denken dat hun leerlingen niet of slechts beperkt van het studieadvies op de hoogte zijn (68%; Bijlage D, Tabel D. 1).

Tabel 5.1 – Vindt uw school het belangrijk om leerlingen voor te lichten over het studieadvies?

	2023-2024
Ja, het is belangrijk dat leerlingen dat weten voor ze naar het mbo gaan	51
Nee, dat is meer een taak van het mbo zelf	46
Weet ik niet	3

(Percentages; N=121, vmbo-enquête 2023-2024)

5.3 Het ontvangen van een studieadvies (BSA)

In deze paragraaf geven we een beeld van het aandeel mbo-studenten dat een negatief of positief studieadvies heeft ontvangen in 2022-2023 en gaan we in op bekendheid met (de eisen van) het studieadvies onder studenten.

5.3.1 Studieadvies (BSA) ontvangen

In de vragenlijst voor studenten is het studieadvies toegelicht en vervolgens de vraag gesteld of studenten een studieadvies hebben ontvangen. 44 procent van de studenten heeft in 2022-2023 een positief BSA ontvangen, 4 procent een negatief BSA, 18 procent geen BSA en 33 procent weet het niet (Tabel 5.2).

Negatief studieadvies

Het aandeel negatieve studieadviezen ligt al vier studiejaar stabiel op hetzelfde niveau: 4%. Overigens is het belangrijk hier te vermelden dat de beschrijving van het negatief studieadvies afwijkt van de beschrijving van het negatief bindend studieadvies (BSA) in de voorgaande metingen. In de drie voorgaande metingen werd het BSA als volgt omschreven:

‘Bij een positief BSA kun je doorgaan met je opleiding. Een negatief BSA betekent dat je moet stoppen met de opleiding. Het doel van het BSA is te zorgen dat studenten snel op een opleiding komen die goed bij hen past en waar het lukt een diploma te halen.’

In de huidige meting is de volgende omschrijving van het studieadvies gehanteerd:

‘Het Studieadvies (BSA) kan positief of negatief zijn. Bij een negatief Studieadvies (BSA) kan je school je verplichten te stoppen met je opleiding. Dat advies krijg je dan schriftelijk. Het doel van het Studieadvies (BSA) is te zorgen dat studenten snel op een opleiding komen die goed bij hen past en waar het lukt een diploma te halen.’

Om een indruk te geven om hoeveel studenten dit voor het hele mbo zou gaan: 3,8 procent²⁶ van de studenten die deelnamen aan de enquête heeft een negatief BSA had. In 2022-2023 zijn 229.336 studenten in een mbo-opleiding ingestroomd²⁷. Op basis van dit aantal instromers en het percentage studenten dat in de enquête aangeeft een negatief BSA ontvangen te hebben, schatten we dat tussen 4.300 en 13.100 mbo-studenten²⁸ een negatief BSA hebben ontvangen²⁹.

Dat het aandeel studenten die een negatief bindend studieadvies ontvangen stabiel rond 4 procent ligt, wordt in de focusgroepen niet verrassend gevonden. Ook binnen de mbo-instellingen is de ervaring dat het aandeel ongeveer gelijk blijft. De terughoudendheid bij het geven van negatieve studieadviezen waartoe de overheid tijdens de coronapandemie opriep, is voor de mbo-instellingen feitelijk altijd aan de orde. Studenten krijgen alleen een negatief studieadvies als er binnen het team geen enkel uitzicht op diplomering wordt gezien.

Bij sommige mbo-instellingen wordt het aantal afgegeven negatieve studieadviezen centraal gemonitord en kunnen teams ook hierop aangesproken worden. Bij andere mbo-instellingen gebeurt dit (nog) niet, maar wordt het soms wel als wenselijk gezien.

Tabel 5.2– Heb je vorig studiejaar een BSA ontvangen?

	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023
Positief BSA	53	41	43	44
Negatief BSA	4	4	4	4
Geen BSA	14	18	20	18
Weet niet	29	37	33	33

(Percentages; N=4563, studentenenquête BSA 2019-2020; N=3458, studentenenquête BSA 2020-2021, N=3031, studentenenquête BSA 2021-2022, N=2582, studentenenquête BSA 2022-2023)

Net als bij de vorige metingen zien we dat studenten, die niet weten of ze een BSA hebben ontvangen, niet toe te wijzen zijn aan een bepaalde groep. Het komt voor op alle mbo-scholen, op alle niveaus en in alle sectoren. Wel zien we structureel dat studenten in een entree of niveau 2 opleiding (ten opzichte van de andere niveaus) het vaakst niet weten of ze een BSA hebben ontvangen.

Verschillen tussen groepen studenten

De verschillen tussen de niveaus en tussen de leerwegen zijn klein. Entreestudenten krijgen gemiddeld het vaakst een negatief studieadvies (6%), niveau 3 studenten het minst vaak (3%). Onder BOL-studenten krijgt gemiddeld 5 procent een negatief studieadvies, onder BBL-studenten is dit 3 procent.

26 3,8% is het niet-afgeronde percentage.

27 Bron: Populatiegegevens ontvangen van DUO: 229.336

28 De schattingsmarge bij een responsomvang van 2.582 bedraagt 1,92 procent (betrouwbaarheidsniveau 95%). Het werkelijk aantal studenten met een negatief BSA ligt derhalve tussen 4.300 en 13.100.

29 Er bestaat geen landelijk registratie van het aantal negatieve BSA's dat wordt afgegeven. Om die reden geven we hier een zo goed mogelijke benadering van het aantal negatieve BSA's in het gehele mbo door middel van een extrapolatie op basis van de studentenenquête. Er kan bij deze schatting sprake zijn van een onder- of overschatting van het daadwerkelijke aantal studenten in het gehele mbo dat een negatief BSA heeft ontvangen.

In de focusgroepen is de toepassing van het negatief (bindend) studieadvies voor verschillende groepen mbo-studenten uitgebreid aan bod gekomen. Mbo-instellingen streven in principe naar diplomering van de student, zo wordt gesteld. Zeker bij entree- en niveau 2 opleidingen zetten opleidingsteams juist in op begeleiding om de student zo goed betrokken te houden bij de opleiding. Het negatief bindend studieadvies wordt dan ook gezien als een instrument dat niet passend is voor deze doelgroep. Het legt extra druk op een kwetsbare groep studenten die vaak al met verschillende problematieken te kampen hebben. Bovendien hebben deze studenten hebben maar weinig alternatieven wat betreft opleidingskeuze. En deze studenten van de opleiding verwijderen leidt alleen maar tot 'uitruil van studenten'. Daarnaast wordt het studieadvies überhaupt niet geschikt geacht voor eenjarige opleidingen (entree en andere eenjarige opleidingen) omdat de periode waarin het studieadvies gegeven moet worden (drie tot uiterlijk vier maanden na de start van de opleiding) te kort wordt geacht om een weloverwogen advies te geven.

Verder is het studieadvies voor BBL-opleidingen lastiger in de uitvoering dan voor BOL-opleidingen. De voortgangsbegeleiding is bij BBL'ers lastiger vanwege de beperkte contactmomenten én bij de BBL speelt naast het opleidingsteam de werkgever een grote rol. Zo kan het voorkomen dat werkgevers druk uitoefenen om een student een positief studieadvies te geven omdat de werkgever wil dat de student door kan gaan met de baan en het diploma kan behalen of juist druk uitoefenen om een student een negatief studieadvies te geven omdat ze niet verder willen met deze student/werknemer.

Geen studieadvies

Aan de studenten die geen studieadvies (BSA) hebben ontvangen is gevaagd naar de reden daarvan (Bijlage D, Tabel D. 2). Een vijfde geeft aan dat er geen studieadvies is gegeven omdat ze al met de opleiding gestopt waren. De meeste andere studenten geven bij de optie 'Anders' aan dat ze niet weten waarom ze geen studieadvies hebben gehad of dat geen studieadvies hebben gekregen omdat ze een BBL-opleiding doen (en het daarom in hun beleving niet op hen van toepassing was). Aan de studenten die geen studieadvies hebben ontvangen omdat ze met de opleiding waren gestopt is naar de redenen daarvan gevraagd. De meesten geven aan dat ze vanwege een verkeerde opleidingskeuze zijn gestopt en/of omdat ze zich niet thuis voelden bij de opleiding (Bijlage D, Tabel D. 3).

Positief studieadvies

Aan de studenten die een positief studieadvies hebben ontvangen zijn in deze meting enkele vervolgvragen hierover gesteld. 98 procent van de studenten met een positief studieadvies mocht door naar het tweede jaar van de opleiding, 2 procent kreeg weliswaar een positief studieadvies over voortzetting van de opleiding maar moest het eerste jaar overdoen.

Verder zijn bij 13 procent van de studenten met een positief studieadvies wel afspraken gemaakt over de voortzetting van hun opleiding (Bijlage D, Tabel D. 4). Die afspraken gingen meestal over de vakken of onderdelen die de student moest verbeteren, aanwezigheid, extra begeleiding en de tijd die de student krijgt om te verbeteren (Tabel 5.3). Enkele studenten gaven aan dat er over andere zaken afspraken zijn gemaakt. Zij noemen afspraken over versnellen, en tijdelijk of geheel stoppen met de opleiding. Bij 43 procent van de studenten zijn deze afspraken vastgelegd in een brief of e-mail (Bijlage D, Tabel D. 5).

Een derde van de studenten met een positief studieadvies met wie afspraken zijn gemaakt over de voortzetting van de opleiding geeft aan het niet nakomen van de afspraken ertoe kan leiden dat ze dan het jaar over moeten doen. Voor ongeveer een vijfde zou het betekenen dat ze (alsnog) moeten stoppen met de opleiding (Tabel 5.4). Vooral het niet nakomen van afspraken over

aanwezigheid en inzet bij de lessen en het verbeteren van vakken kunnen leiden tot het moeten stoppen met de opleiding (niet in tabel).

Uit de focusgroepen kwam naar voren dat er ondanks een positief studieadvies soms pedagogische afspraken worden gemaakt met studenten. Ook wordt aangegeven dat het kan voorkomen dat voor studenten het studieadvies (BSA) en de overgangsnorm niet helemaal goed te onderscheiden is. Bij een van de mbo-instellingen in de focusgroepen die eerdere jaren nog werkte met een 'positief BSA met afspraken' is dit inmiddels afgeschaft. Het zorgde voor onduidelijkheid bij studenten.

Tabel 5.3 – Waarover gingen die afspraken?

	2022-2023
Welke vakken/onderdelen ik moest verbeteren	60
Extra begeleiding vanuit de school	23
Hoeveel tijd ik krijg om te verbeteren	24
Mijn aanwezigheid en inzet bij de lessen	31
Mijn aanwezigheid en inzet bij bpv/stage/werk	11
Mijn gedrag tijdens de lessen	11
Mijn gedrag tijdens de bpv/stage/werk	3
Anders, namelijk ...	9

(Percentages; N=148, studentenenquête BSA 2022-2023)

Tabel 5.4 – Heeft het gevolgen als je je niet aan de afspraken houdt?

	2022-2023
Ja, dan moet ik stoppen met de opleiding	22
Ja, dan moet ik het jaar over doen	30
Ja, namelijk...	5
Nee	24
Weet ik niet	19

(Percentages; N=147, studentenenquête BSA 2022-2023)

5.3.2 Bekendheid met het studieadvies (BSA)

Bij 45 procent van de mbo-studenten was bekend dat ze in het eerste studiejaar een studieadvies (BSA) zouden krijgen; 55 procent geeft aan dat ze dit niet wisten. De bekendheid blijft gelijk aan voorgaande jaren (Tabel 5.5).

De mbo-instellingen geven op verschillende manieren aandacht aan het studieadvies (BSA), komt uit de focusgroepen naar voor. Het studieadvies is in de OER opgenomen en in studiehandleidingen. Echter realiseren de mbo-instellingen zich ook dat ze niet kunnen verwachten dat studenten al deze informatie lezen. Daarom wordt ook bij de kennismaking het studieadvies onder de aandacht gebracht en worden studenten er door de slb'er op gewezen. Ook bij

ouderbijeenkomsten wordt het besproken. Een van de instellingen heeft een animatie laten maken over het studieadvies.

Het is daarnaast belangrijk om ook de kennis over het studieadvies bij de slb'ers en andere docenten te onderhouden, en bijvoorbeeld ook bij zorgcoördinatoren. Soms hebben docenten het niet meer scherp, bijvoorbeeld omdat er in de coronatijd minder prioriteit aan werd gegeven. Ook stromen er steeds nieuwe docenten in, die ook weer ingelicht moeten worden. Vanuit enkele mbo-instellingen wordt aangegeven dat ze een soort boekje of instructie voor docenten hebben gemaakt waarin de procedure wordt uitgelegd.

5.3.3 Bekendheid met de eisen van het studieadvies (BSA)

Van de studenten die wisten dat ze een studieadvies (BSA) zouden krijgen, wist ook de grote meerderheid (84%) aan welke eisen ze moesten voldoen om een positief BSA te krijgen (Bijlage D, Tabel D. 6). Veelal zijn zij in gesprekken met hun mentor/slb'er gedurende het eerste jaar geïnformeerd over de eisen (75%; Bijlage D, Tabel D. 7). Een kleiner deel (36%) had al over de eisen gehoord in het kennismakingsgesprek. BOL'ers zijn vaker bekend met (de eisen van) het studieadvies (BSA) dan BBL'ers; we zien in deze meting geen verschillen in de kennis van de eisen tussen studenten van de verschillende mbo-opleidingsniveaus. Over het geheel gezien blijft het beeld van de bekendheid van het studieadvies (BSA) en van de eisen over de afgelopen jaren gelijk.

Tabel 5.5 – Wist je dat je in het eerste leerjaar een studieadvies (BSA) zou krijgen?

	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023
Ja	56	46	46	45
Nee	44	54	54	55

(Percentages; N=4.568, studentenenquête BSA 2019-2020 ; N=3.459 studentenenquête BSA 2020-2021 ; N=3.031 studentenenquête BSA 2021-2022 ; N=2.583, studentenenquête BSA 2023-2024)

De criteria voor het studieadvies die de teams hanteren kunnen nog steeds sterk uiteenlopen. In de focusgroepen komen veel verschillende scenario's voorbij, van mbo-instellingen die een uitgewerkt toetsingsdocument hebben dat door alle opleidingen wordt toegepast, tot een raamwerk waar de teams zelf invulling aan geven tot teams die volledig vrij zijn in de invulling van de criteria. Bij sommige teams heeft de invoering van het studieadvies geleid tot de invoering van studiepunten om meer houvast te geven aan het team om te bepalen wat de norm is en voor studenten om te weten waar ze staan. Ook heeft het studieadvies bij sommige opleidingen nog geleid tot een nieuwe indeling van de onderdelen/vakken in het studiejaar, om ervoor te zorgen dat er voor het studieadvies echt een breed beeld van de student gevormd kan worden en er een goed onderbouwde beslissing genomen kan worden.

Sommige teams gaan uit van een percentage (70%, 80%) van de onderdelen die de student behaald moet hebben voor een positief studieadvies. Bij een van mbo-instellingen is ervoor gekozen om de generieke vakken buiten het studieadvies te houden. De gedachte daarachter is dat de generieke vakken bij elke opleiding terugkomen en het geen zin heeft om een student (mede) op basis daarvan een negatief studieadvies te geven. Bij mbo-instellingen die dezelfde

opleidingen op verschillende locaties aanbieden kan het voorkomen dat die criteria en normen worden afgestemd maar ook dat de teams op verschillende locaties elk eigen passende criteria en normen hanteren. In het laatste geval wordt er gesproken over het ‘samen spel tussen team en student’ dat misschien bij de ene locatie niet goed werkt en bij de andere wel. De student die op de ene locatie een negatief studieadvies krijgt, kan dan soms ook bij dezelfde opleiding op een andere locatie weer instromen.

In recent onderzoek naar prestatiedruk en stress bij mbo-studenten wordt het bindend studieadvies genoemd als een selectiemoment dat bijdraagt aan de prestatiedruk.³⁰ Daarbij wordt expliciet genoemd dat onduidelijkheid bij studenten omtrent de regels die gelden voor het studieadvies kunnen bijdragen aan de ervaren stress. Deze uitkomst laat zien dat heldere communicatie over het studieadvies en de regels en criteria van groot belang is voor de student.

5.3.4 Studieadvies bij start opleiding en BSA

In de enquête is aan de studenten gevraagd of ze destijds in hun eerste jaar bij aanmelding voor hun opleiding advies gehad hebben van de school om wel of niet met deze opleiding te starten. Van de mbo-studenten heeft 46% bij aanvang van hun opleiding een studieadvies gehad (Tabel 5.6). Vergelijkbaar met de vorige metingen heeft drie procent van de studenten een negatief advies gehad, dat wil zeggen het advies om niet te starten met de betreffende opleiding. Deze vraag is ook gesteld aan eerstejaarsstudenten in de studentenenquête over aanmelding en inschrijving, die is besproken in hoofdstuk 4. Net als bij de vorige meting zagen we dat een iets lager aandeel studenten aangeeft dat ze het advies kregen om niet met de gekozen opleiding te starten (maar toch zijn begonnen), namelijk 2%.

We zien in deze meting voor het eerst een samenhang tussen een advies bij de start van de opleiding en het studieadvies (BSA). Studenten die uiteindelijk een negatief studieadvies (BSA) krijgen hebben iets vaker (5%) ook bij aanvang een negatief advies gekregen dan studenten die uiteindelijk een positief studieadvies (BSA) krijgen (2%, niet in tabel getoond).

Tabel 5.6 – Toen je je aanmeldde voor deze opleiding heb je toen advies gehad van de school om wel of niet met deze opleiding te starten?

	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023
Ik heb geen advies gekregen	49	57	57	54
Ik heb advies gekregen om wel met deze opleiding te starten	48	40	40	43
Ik heb advies gekregen om niet met deze opleiding te starten (maar ben toch begonnen)	3	3	2	3

(Percentages; N=4563, studentenenquête BSA 2019-2020; N=3696, studentenenquête BSA 2020-2021, N=3193, studentenenquête BSA 2021-2022; N=2582, studentenenquête BSA 2022-2023)

30 Trimbos-instituut, ECIO, Pharos, Erasmus SYNC Lab en Universiteit Utrecht (2024). *Als je door de bomen het bos niet meer ziet. Een verdiepend onderzoek naar risicofactoren en oplossingen voor prestatiedruk en stress bij mbo-studenten*. Utrecht.

5.4 Studievoortgangsgesprekken

Het studieadvies (BSA) is onderdeel van een procedure waarin studievoortgangsgesprekken een belangrijke plek innemen. Van de mbo-studenten heeft 87 procent in hun eerste studiejaar een of meer gesprekken over hun studievoortgang gehad (Tabel 5.7). De helft heeft meerdere gesprekken gehad. Het aandeel studenten dat zegt dat ze geen voortgangsgesprek hebben gehad is de afgelopen twee studie jaren iets gedaald ten opzichte van (coronajaar) 2020-2021.

Nadere analyse laat zien dat studenten die aangeven dat ze geen studievoortgangsgesprekken hebben gehad ook vaker aangeven dat ze geen BSA hebben gehad. BBL'ers hebben vaker dan BOL'ers geen studievoortgangsgesprek gehad, maar het verschil is klein (15 versus 12%). Entrestudenten zeggen het vaakst dat ze geen voortgangsgesprekken hebben gehad (21%); niveau 4-studenten geven het vaakst aan dat ze meerdere voortgangsgesprekken hebben gehad (50%).

Gekeken naar de sectoren hebben studenten in de sectoren Techniek en Economie het vaakst geen voortgangsgesprek gehad (resp. 15 en 16%) en hebben studenten Zorg en Welzijn het vaakst meerdere studievoortgangsgesprekken gehad (54%).

Tabel 5.7 – Heb je in het eerste studiejaar met je mentor en/of studieloopbaanbegeleider één of meerdere gesprekken gehad over de voortgang van je opleiding?

	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023
Nee, ik heb geen studievoortgangsgesprek gehad	12	17	14	13
Ja, ik heb één studievoortgangsgesprek gehad	40	38	38	37
Ja, ik heb meerdere studievoortgangsgesprekken gehad	48	45	48	50

(Percentages; N=4420, studentenenquête BSA 2019-2020; N=3324, studentenenquête BSA 2020-2021, N=2933, studentenenquête BSA 2021-2022; N=2481, studentenenquête BSA 2022-2023)

Geen studievoortgangsgesprek

60 procent van de studenten die geen studievoortgangsgesprek hebben gehad, zijn hiervoor niet gevraagd door hun mentor/slb'er en 14 procent was al van de opleiding of school weg voordat er een eerste gesprek was (Tabel 5.8). Andere redenen zijn verdeeld: gesprekken gingen niet door, de student wilde zelf geen gesprek of het is nooit van een gevraagd gesprek gekomen. Studenten geven zelf nog verschillende andere redenen zoals tijdgebrek of goede cijfers waardoor een gesprek volgens hen niet nodig was. Ruim een derde van de studenten die geen gesprek hadden, geeft aan dat ze wel behoefte hadden aan een studievoortgangsgesprek (Bijlage D, Tabel D. 8).

Tabel 5.8 – Geen studievoortgangsgesprek: waarom niet? (Meer antwoorden mogelijk)

	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023
Ik ben niet gevraagd door mijn mentor/studieloopbaanbegeleider	60	59	62	60
Er was wel een gesprek gepland, maar dat ging niet door	5	6	5	8
Ik wilde geen studievoortgangsgesprek	4	6	3	6
Ik was al weg (van de opleiding/school) voordat er een eerste gesprek was	7	5	11	14
Ik had zelf een gesprek aangevraagd, maar dat gesprek is er nooit gekomen	4	7	6	4
Vanwege corona	22	25	12	-
Andere reden	14	9	13	15

(Percentages; N=447, studentenenquête BSA 2019-2020; N=469, studentenenquête BSA 2020-2021, N=352 studentenenquête BSA 2021-2022; N=283, studentenenquête 2022-2023)

Eén studievoortgangsgesprek

De studenten die één studievoortgangsgesprek hebben gehad, hadden dit meestal in de periode januari – half maart (Bijlage D, Tabel D. 9). Bij een kwart van de studenten vindt het studievoortgangsgesprek plaats in de periode half maart – juli. Meestal vonden studenten één gesprek voldoende (79%; Bijlage D, Tabel D. 10) maar ongeveer een vijfde had graag meer gesprekken gehad.

Meerdere studievoortgangsgesprekken

De studenten met meerdere voortgangsgesprekken in hun eerste studiejaar hadden gemiddeld 3,7 gesprekken in dat jaar (Tabel 5.9). Studenten die uiteindelijk een negatief studieadvies (BSA) kregen hadden gemiddeld 4,1 gesprekken. Het aantal gesprekken kan oplopen tot 12 per jaar, maar dit is slechts bij een enkele student voorgekomen.

De studenten die meerdere gesprekken hadden waren veelal (86%) tevreden over het aantal gesprekken; 7 procent had graag meer gesprekken gehad, 7 procent had er graag minder of geen gehad (N=1166; niet in tabel).

Tabel 5.9 – Meerdere gesprekken: hoeveel gesprekken heb je gehad?

	Totaal	Positief BSA	Negatief BSA	Geen BSA	Weet niet
Gemiddelde	3,7	3,6	4,1	3,6	3,9
Min.	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
Max.	12,0	12,0	10,0	12,0	12,0

(N=1136, studentenenquête BSA 2022-2023)

Uit de focusgroepen ontstaat het beeld, zoals eerder ook uit de casestudies van de vorige metingen, dat er de binnen de mbo-instellingen centraal beleid is ontwikkeld over de studievoortgangsgesprekken als onderdeel van de BSA-procedure. Vaak is er een cyclus van vier gesprekken (of elke tien weken) in het eerste studiejaar. Daarin blijkt ook nog steeds ontwikkeling gaande. Bij drie mbo-instellingen in de focusgroepen is de aanpak van de gesprekken de afgelopen jaren nog bijgesteld. Zo is bij een de aanpak bij de entreeopleidingen gericht op coachingsgesprekken, waar

de zorgcoördinator ook eerder bij betrokken wordt om studenten zo nodig eerder de positieve kant op te kunnen draaien. Ook bij twee andere mbo-instellingen is een nieuwe aanpak erop gericht om zorg eerder te betrekken en daarmee zo nodig eerder het tij te kunnen keren. Teams zoeken naar manieren om de workload van de begeleiding van studenten behapbaar te houden. Deze aanpakken zijn dan ook niet alleen individueel maar soms ook groepsgericht. Een gesprek waarbij een waarschuwing voor een negatief studieadvies wordt gegeven is wel altijd individueel. Er werd en wordt bij de mbo-instellingen moeite gedaan om de voortgangsgesprekken en het studieadvies nadrukkelijk samen te vlechten, zodat het studieadvies niet als een losstaande maatregel wordt gezien door de teams. De indruk bij de mbo-instellingen is dat door het nadrukkelijk als een geheel van begeleiding en advies te positioneren, het studieadvies een minder negatieve bijklank krijgt en er meer bereidheid ontstaat bij de teams. De ‘winst’ van de invoering van het studieadvies zit vooral in de grotere nadruk op de voortgangsbegeleiding.

De verslaglegging van de gesprekken is nog niet overal optimaal en de nauwgezetheid waarmee verslagen worden bijgehouden en de kwaliteit van de verslagen kan variëren tussen de teams. Bij enkele instellingen is het informatiesysteem zo ingericht dat het studieadvies in het voorjaar überhaupt pas gegeven kan worden als de verslagen en een voorlopig advies of waarschuwing zijn geregistreerd.

Ervaring van de studievoortgangsgesprekken

Veruit de meeste studenten (76%) hebben hun studievoortgangsgesprek(ken) als (zeer) positief ervaren (Tabel 5.10). Dit is vergelijkbaar met de voorgaande twee metingen; alleen in 2019-2020 waren studenten positiever over de gesprekken.

Studenten met een negatief studieadvies (BSA) hebben hun studievoortgangsgesprek(ken) vaker dan de andere studenten als negatief ervaren.

De meest positieve aspecten van hun gesprek(ken) vonden studenten dat ze duidelijk te horen kregen wat er goed ging en niet goed ging in hun opleiding (57%), dat ze zich op hun gemak voelden in het gesprek (50%), dat hun mentor/slb'er goed naar ze luisterde (44%) en dat er goed werd gekeken of ze ergens mee geholpen konden worden (41%; Bijlage D, Tabel D. 11). Zeven procent van de studenten kon niets positiefs benoemen.

Aan de studenten is ook gevraagd wat ze negatief vonden aan hun gesprek(ken). De meeste studenten (67%) konden niks negatiefs over hun gesprek(ken) benoemen. Een derde heeft wel kritiek en deze is uiteenlopend. De kritiek die het vaakst wordt gegeven door studenten is dat ze niet veel aan het gesprek hebben gehad (11%; Bijlage D, Tabel D. 12).

Tabel 5.10 – Hoe heb je het studievoortgangsgesprek/ de studievoortgangsgesprekken over het algemeen ervaren?

	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023
Zeer positief	28	19	20	22
Positief	61	56	54	54
Niet positief, niet negatief	10	20	22	19
Negatief	1	3	3	3
Zeer negatief	0	1	1	2

(Percentages; N=3830, studentenenquête BSA 2019-2020; N=2685, studentenenquête BSA 2020-2021, N=2453, studentenenquête BSA 2021-2022; N=2065, studentenenquête BSA 2022-2023)

We vragen studenten in deze enquête om terug te kijken naar ervaringen hun vorige studiejaar. Omdat dit een vrij lange periode is voor deze veelal jonge doelgroep, hebben we eenmalig ter validatie de vragen over de voortgangsgesprekken ook opgenomen in de enquête die onder eerstejaars mbo-studenten is uitgezet en beschreven in hoofdstuk 3. Zij hebben deze vragen in het voorjaar van hun eerste studiejaar beantwoord.

We zien dat de resultaten van de twee enquêtes in hoge mate overeenstemmen: 13 procent van de eerstejaars heeft in mei 2024 (nog) geen studievoortgangsgesprek gehad, 39 procent heeft één studievoortgangsgesprek gehad en 49 procent heeft meerdere gesprekken gehad. Hun waardering is even positief als van de studenten die terugkijken op hun eerste jaar. Wel valt op dat meer studenten aangeven dat ze al voor de kerstvakantie een studievoortgangsgesprek hebben gehad (50% vs. 29%). Mogelijk is het terugkijken in de tijd toch lastiger dan het beantwoorden van meer inhoudelijke vragen over deze periode. Mogelijk is er een vroeging van de studievoortgangsgesprekken opgetreden. We kunnen dit in de volgende studentenenquête over het studieadvies toetsen.

De discrepantie in de beleving van de studenten en het beleid rondom de voortgangsgesprekken - zoals dat naar voor komt uit de focusgroepen - blijft bestaan. In de regel zouden studenten volgens het beleid meerdere voortgangsgesprekken moeten hebben in hun eerste jaar terwijl uit de enquête blijkt dat slechts de helft van de studenten meerdere studievoortgangsgesprekken heeft gehad. Dit wordt in de focusgroepen met name verklaard door het feit dat veel gesprekken informeel plaatsvinden en studenten het niet als een voortgangsgesprek herkennen. Deels wordt er wel op ingezet om het studieadvies expliciet te bespreken in de voortgangsgesprekken. Deels wordt het niet-herkennen niet als problematisch ervaren omdat men het passend vindt bij sommige doelgroepen om het gesprek informeel te houden en daarmee toegankelijk te zijn voor studenten en niet onnodig druk op te leggen. Het is echter wel belangrijk dat studenten – ook in deze vorm – een goede kwaliteit van begeleiding ervaren en zich gezien voelen. Daarnaast blijft een aandachtspunt dat veel van de begeleidingstijd gaat naar studenten bij wie het niet goed gaat, terwijl ook de goede studenten recht hebben op voortgangsbegeleiding.

5.5 Waarschuwing voor een negatief BSA

Aan studenten is gevraagd of zij een waarschuwing voor een negatief studieadvies (BSA) hebben gehad. Dit is als volgt uitgelegd:

‘Een student moet ruim van tevoren een formele waarschuwing krijgen. Dat is een brief of e-mail waarin staat dat de studieresultaten en -voortgang onvoldoende zijn en dat er een negatief studieadvies (BSA) komt als het niet beter wordt.’

Van de studenten heeft 11 procent een formele waarschuwing gehad voor een negatief studieadvies (BSA), 7 procent van de studenten geeft aan dat ze in een andere vorm hebben gehoord dat ze misschien een negatief studieadvies (BSA) zouden krijgen (Tabel 5.11). Aan deze twee groepen is gevraagd hoe zij hebben gehoord dat ze mogelijk een negatief studieadvies (BSA) zouden krijgen.

Tabel 5.12). De meesten hebben dit alleen in een gesprek te horen gekregen (59%), Een kleiner deel in zowel een gesprek als een brief/e-mail (22%) of alleen in een brief/e-mail (15%). Dit beeld is de afgelopen jaren niet veranderd.

Van de (kleine groep) studenten die uiteindelijk een negatief BSA kregen, heeft het merendeel wel een formele waarschuwing gehad (58%), een deel heeft het op meer informele wijze gehoord (29%) en een deel zegt dat ze geen waarschuwing hebben gehad (13%, niet in tabel).

De terminologie die wordt gebruikt doet ertoe, zo wordt in de focusgroepen gesteld. De term 'waarschuwing' wordt op sommige mbo-instellingen niet gebruikt omdat deze als te negatief wordt ervaren. Dit kan studenten te veel afschrikken of demotiverend werken. In plaats daarvan wordt gesproken van een 'voorlopig (positief of negatief) studieadvies'. De ervaringen met de waarschuwingen/voorlopige studieadviezen lopen echter uiteen. Een waarschuwing kan ook een wake up call zijn voor een student. En een positief voorlopig studieadvies kan soms leiden tot achteroverleunen bij een student, in plaats motiverend werken. Echter, het belangrijkste is misschien wel de toon van de mentor of slb'ers in de voortgangsgesprekken, die een student kan motiveren.

Meestal krijgen studenten de waarschuwing van hun mentor of slb'er (75%, Bijlage D, Tabel D. 13). Soms van een andere docent, de zorgcoördinator of de opleidingsmanager. Vaak weten studenten niet meer wanneer ze de waarschuwing hebben gehad (Bijlage D, Tabel D. 14). Jaarlijks antwoordt echter een substantieel deel van de studenten (13-15%) dat ze de waarschuwing een maand voor het BSA ontvingen; een termijn die vrij kort lijkt voor een 'redelijke verbeterperiode'.

De verbeterperiode (tussen waarschuwing en definitief studieadvies) wordt ook door de opleidingsteams soms kort gevonden, bleek in de focusgroepen. De teams moeten hierin zoeken naar een optimum binnen de wettelijke regels: de waarschuwing baseren op zoveel mogelijk informatie (en dus later in het jaar) maar ook voldoende tijd laten voor de studenten om hun prestaties nog te kunnen verbeteren en zo nodig een andere opleiding te vinden.

Tabel 5.11 – Heb je in je eerste studiejaar een formele of informele waarschuwing voor een negatief bindend studieadvies (BSA) gehad?

%	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023
Formele waarschuwing voor negatief BSA	12	11	12	11
In een andere vorm gehoord dat ik misschien negatief BSA zou krijgen	8	6	7	7
Geen van beide	80	83	82	82

(Percentages; N=4206, studentenenquête BSA 2019-2020; N=3077, studentenenquête BSA 2020-2021; N=2741, studentenenquête BSA 2021-2022; N=2.307, studentenenquête BSA 2022-2023)

Tabel 5.12– Hoe heb je toen gehoord dat je mogelijk een negatief BSA zou krijgen?

%	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023
In een brief/mail	17	17	15	15
In een gesprek	57	57	61	59
In een gesprek en in een brief/mail	18	18	19	22
Anders	8	8	4	4

(Percentages; N=829, studentenenquête BSA 2019-2020; N=495, studentenenquête BSA 2020-2021; N=501, studentenenquête BSA 2021-2022; N=404, studentenenquête BSA 2022-2023)

Van de studenten die een waarschuwing kregen, zegt 78 procent dat hen voldoende duidelijk was wat ze moesten verbeteren om geen negatief studieadvies (BSA) te krijgen; voor 22 procent was dit niet duidelijk. Met 65 procent van de studenten die een waarschuwing kregen, zijn afspraken gemaakt over verbeteringen. Deze afspraken gaan vooral over de vakken/onderdelen die ze moesten verbeteren (65%) en de aanwezigheid en inzet bij de lessen (47%, Tabel 5.13).

Daarbij heeft 36 procent van de studenten die een waarschuwing kregen hulp/begeleiding vanuit school gekregen bij het verbeteren van hun prestaties op school (N=390, niet in tabel). Zij kregen het vaakst hulp bij het plannen en organiseren van schoolwerk (42%), extra ondersteuning bij persoonlijke problemen (28%) en extra studievoortgangsgesprekken (25%, Tabel 5.14).

Het goed formuleren van de afspraken waarmee de waarschuwing gepaard gaat vraagt veel tijd, zo wordt gezegd, en is ook niet gemakkelijk. Als met een groot aantal studenten in een klas afspraken moet worden gemaakt is dat veel werk voor een mentor of slb'er, kwam uit de focusgroepen naar voren. En dit kan als een belasting vanuit de regelgeving rondom het studieadvies worden ervaren.

Tabel 5.13 – Waarover gingen de verbeterafspraken? (Meer antwoorden mogelijk)

	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023
Welke vakken/onderdelen ik moest verbeteren	65	63	57	65
Extra begeleiding vanuit de school	30	36	29	28
Hoeveel tijd ik krijg om te verbeteren	28	29	30	32
Mijn aanwezigheid en inzet bij de lessen	42	39	43	47
Mijn aanwezigheid en inzet bij bpv/stage	12	16	9	16
Mijn gedrag tijdens de lessen	18	12	16	18
Mijn gedrag tijdens de bpv/stage	5	7	4	4
Anders, namelijk...	5	4	4	1

(Percentages; N=508, studentenenquête BSA 2019-2020; N=281, studentenenquête BSA 2020-2021, N=303, studentenenquête BSA 2021-2022; N=252, studentenenquête BSA 2022-2023)

Tabel 5.14 – Welke hulp/begeleiding heb je gekregen vanuit school? (Meer antwoorden mogelijk)

	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023
Hulp bij plannen en organiseren van schoolwerk	43	44	46	42
Extra ondersteuning bij persoonlijke problemen	30	25	25	28
Extra studievoortgangsgesprekken	23	19	14	25
Huiswerkbegeleiding	22	22	16	21
Bijles voor één of meer vakken	19	22	19	19
Toets-/examentraining	17	14	11	16
Studievaardigheidstraining	8	10	11	10
Anders	7	3	6	3

(Percentages; N=333, studentenenquête BSA 2019-2020; N=195, studentenenquête BSA 2020-2021; N=188, studentenenquête BSA 2021-2022; N=141, studentenenquête BSA 2022-2023)

Van de studenten die een waarschuwing kregen, vond 67 procent deze enigszins tot zeer nuttig (Bijlage D, Tabel D. 15). Dit resultaat is vergelijkbaar met voorgaande metingen. De waarschuwing hielp hen om duidelijk te krijgen op welke punten ze harder moesten gaan werken (53%) en zorgde voor (extra) motivatie om hun prestaties op school te verbeteren (43%; Bijlage D, Tabel D. 16). Anderzijds zegt 35 procent van de studenten die een waarschuwing kregen dat hen niet voldoende duidelijk werd gemaakt waar ze harder aan moesten gaan werken (Bijlage D, Tabel D. 17). Ook vond 29 procent de waarschuwing onterecht. Daarentegen geeft 25 procent van de studenten een waarschuwing kregen aan dat ze deze niet nodig hadden om hun prestaties op school te verbeteren.

Over het geheel gezien zijn de ervaringen van de studenten met de waarschuwing voor een negatief studieadvies (BSA) in 2022-2023 erg vergelijkbaar met de vorige metingen.

5.6 Negatief BSA

In deze paragraaf zoomen we in op de mbo-studenten die in 2022-2023 een negatief studieadvies hebben gekregen. Het gaat, zoals aan het begin van dit hoofdstuk getoond, om 4% van de studenten die deelnamen aan de enquête.

Ervaringen van studenten

Van de studenten met een negatief BSA zegt 51 procent dat zij dit hebben gekregen vanwege te weinig studievoortgang en volgens 24 procent ligt de oorzaak in het niet behalen van de BPV (Tabel 5.15). Opvallend is dat ook redenen als verzuim (22%) en de beroepshouding (14%) worden genoemd. Bij de meeste studenten in combinatie met een andere reden, maar enkele studenten noemen verzuim en beroepshouding als enige reden voor hun negatief studieadvies (BSA).

Dertig procent van de studenten geeft aan dat zij om andere dan genoemde redenen een negatief BSA hebben gekregen. Redenen die hier worden genoemd zijn zeer uiteenlopend, maar hebben meermaals betrekking op persoonlijke of gezondheidsproblemen.

Studenten kregen hun negatief BSA meestal van hun slb'er/mentor (79%, niet in tabel) en enkele van een andere docent, zorgcoördinator of opleidingsmanager. Een derde kreeg het negatief BSA in een gesprek in combinatie met een brief of e-mail en 23 procent alleen in een brief of e-mail. Net als bij de waarschuwing heeft een groot deel - 43 procent - het negatief studieadvies alleen in een gesprek gekregen (Tabel 5.16).

Tabel 5.15– *Waarom heb je uiteindelijk een negatief BSA gekregen? (Meer antwoorden mogelijk)*

	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023
Ik had te weinig studievoortgang	41	46	42	51
Ik verzuimde te veel	22	24	30	22
Ik had niet de goede beroepshouding	19	11	10	14
Ik had de eisen uit de afspraken niet gehaald	18	17	17	17
Ik had mijn BPV niet gehaald	16	17	12	24
Anders	25	15	28	30

(Percentages; N=134, studentenenquête BSA 2019-2020; N=115, studentenenquête BSA 2020-2021, N=105, studentenenquête BSA 2021-2022; N=89, studentenenquête BSA 2022-2023)

Tabel 5.16 – Hoe heb je je negatief BSA gekregen?

	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023
In een brief/mail	18	18	19	23
In een gesprek	53	54	50	43
In een gesprek en in een brief/mail	26	24	26	32
Anders	3	3	6	2

(Percentages; N=126, studentenenquête BSA 2019-2020; N=108, studentenenquête BSA 2020-2021, N=102, studentenenquête BSA 2021-2022; N=86, studentenenquête BSA 2022-2023)

Het negatief studieadvies kan bindend zijn en dan moet de student de opleiding verlaten, maar dat hoeft niet. We hebben aan de studenten met een negatief studieadvies (BSA) gevraagd welke consequenties er aan het negatief studieadvies werden verbonden. Voor 62 procent van de studenten met een negatief studieadvies betekende dit dat ze de opleiding moesten verlaten; de overige 38 procent mocht doorgaan met de opleiding (Bijlage D, Tabel D. 18). Voor de meesten (ongeveer drie kwart) was meteen duidelijk dat ze moesten stoppen, dan wel mochten doorgaan. De studenten die ondanks een negatief studieadvies door mochten met de opleiding, mochten ook vaak door naar het tweede jaar (66%, N=53). Los van doubleren of doorgaan naar het tweede jaar, maakte de opleiding wel vaak afspraken over verbeteringen in het vervolg van de opleiding (66%, N=53). Die afspraken gingen het vaakst over de vakken/onderdelen die verbeterd moesten worden en aanwezigheid bij de lessen (beide 55%, Bijlage D, Tabel D. 19). Deze afspraken werden lang niet altijd schriftelijk vastgelegd (40%, N=33) maar konden voor de helft van de studenten wel alsnog de consequentie hebben dat ze zouden moeten stoppen met de opleiding.

Van de studenten met een negatief BSA vond 65 procent het terecht dat ze dit kregen, 35 procent vond het niet terecht (N=84, niet in tabel). De meesten van deze studenten vinden dat er onvoldoende rekening is gehouden met hun persoonlijk omstandigheden (47%) en/of dat de procedure niet eerlijk is verlopen (45%, Tabel 5.17).

Een enkele student met een negatief studieadvies (BSA) heeft officieel bezwaar gemaakt (2%) en iets meer studenten hebben bezwaar gemaakt maar niet officieel (13%). 42 procent wilde geen bezwaar maken en 42 procent wist niet dat ze bewaar konden maken (Bijlage D, Tabel D. 20).

71 procent van de studenten met een negatief studieadvies (BSA) heeft daarna nog één of meerdere gesprekken gehad met iemand van school over hoe nu verder (Bijlage D, Tabel D. 21). 29 procent zegt na het negatief studieadvies (BSA) geen gesprek meer te hebben gehad. Dit lijkt een daling ten opzichte van de vorige metingen (37% in 2019-2020, 40% in 2020-2021 en 36% in 2021-2022). Het op het oog bestaande verschil is echter – vanwege het kleine aantal studenten met een negatief studieadvies (BSA) – niet significant. Dit geldt ook voor andere ogenschijnlijke verschillen ten opzichte van de vorige metingen in de navolgende tabellen.

Tabel 5.17 – Waarom vind je je negatief BSA niet terecht? (Meer antwoorden mogelijk)

	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023
Ik heb onvoldoende tijd gehad om mijn studieresultaten te verbeteren	33	23	49	29
Ik heb onvoldoende hulp/begeleiding gekregen om mijn studieresultaten/-voortgang te verbeteren	33	37	52	32
De procedure is niet eerlijk verlopen	30	30	36	45
Ik vond dat ik wel voldoende studieresultaten/-voortgang had behaald	21	36	26	30
Er is onvoldoende rekening gehouden met mijn persoonlijke omstandigheden		41	53	47
Door de corona-maatregelen heb ik onvoldoende studieresultaten/-voortgang kunnen behalen	54	50	33	-
Anders	13	14	14	6

(Percentages; N=49, studentenenquête BSA 2019-2020; N=40, studentenenquête BSA 2019-2020; N=28, studentenenquête BSA 2022-2023)

Ontwikkelingen in de uitvoering van het studieadvies

In de vorige meting werden verschillen in de uitvoeringspraktijk van het studieadvies geconstateerd. Uit de focusgroepen blijkt dat dit nog altijd het geval is en wordt dit niet als problematisch ervaren. Er wordt uitgegaan van de professionaliteit van de teams, die de ruimte hebben om het proces meer of minder (afhankelijk van de mate waarin zaken centraal zijn vastgelegd) passend te maken voor de betreffende opleiding. Er wordt veel waarde gehecht aan maatwerk.

Wel zijn er ook de afgelopen jaren nog ontwikkelingen in het beleid en de aanpak op de instellingen geweest. Voorbeelden van enkele ontwikkelingen op verschillende mbo-instellingen:

- Het systeem is beter ingeregeld, waardoor er meer aandacht is gekomen voor het beleid en de uitvoering bij de opleidingen. Waar tijdens corona opleidingen er nog mee weg konden komen dat ze het studieadvies (BSA) niet uitvoerden, is dit nu niet meer aan de orde.
- In de eerste periode was er veel aandacht voor de procedure en het inregelen van het systeem. Inmiddels is er een verschuiving gaande naar meer aandacht voor het positief studieadvies.
- Het beleid is op punten aangepast: er is voor gekozen om generieke vakken buiten het studieadvies te laten en studenten met een negatief bindend studieadvies morgen dezelfde opleiding wel op een andere locatie van hetzelfde roc gaan vervolgen.
- Een relatief groot aantal juridische zaken over het negatief bindend studieadvies heeft ertoe geleid dat de mbo-instelling scherper is geworden op de procedures.

Wat hetzelfde is gebleven is dat een negatief studieadvies bij vrijwel alle deelnemers aan de focusgroepen betekent dat een student de opleiding moet verlaten. De nieuwe handreiking waarin de mogelijkheid tot een negatief niet-bindend studieadvies onder de aandacht wordt gebracht (waarbij de student op de opleiding kan blijven) wordt verwarrend voor de studenten gevonden en niet toegepast.

Lerend kwalificeren en flexibilisering worden genoemd als landelijke ontwikkelingen die lastig te verenigen zijn met de 'mal' van het studieadvies waarin gewerkt moet worden met vaste termijnen en criteria.

Studieadvies als ontwikkeladvies

In de focusgroepen komt het beeld naar voor dat het studieadvies (BSA) bij aanvang een negatieve toon had, met de nadruk op het negatief bindend studieadvies. De mbo-instellingen lijken zich nu meer en meer te willen richten op een positievere benadering. Een verschuiving naar het studieadvies als een instrument voor begeleiding, een pedagogisch middel in plaats van een middel tot verwijdering vermindert de weerstand ertegen, zo wordt door een van de deelnemers gesteld. Een ander geeft aan dat de term ‘ontwikkeladvies’ een positievere wending aan het studieadvies had kunnen geven. Het advies zou meer ontwikkelingsgericht moeten zijn, om de druk op deze jonge doelgroep te verlichten. Het zou kunnen werken als begeleidingsinstrument als het op een goede positieve manier wordt uitgevoerd. Daarbij is het ook de vraag hoe wordt aangekeken tegen een ‘verkeerde’ studiekeuze, vanuit de optiek van de student. Is wisselen van studie per definitie onwenselijk of is het goed dat de student alsnog erachter komt dat de opleiding niet past en vervolgens een andere keuze maakt.

Draagvlak

Het draagvlak voor het studieadvies varieert nog altijd. Uit de focusgroepen komen de volgende richtingen naar voor:

- Het studieadvies is een bruikbaar middel dat bijdraagt aan goede voortgangsbegeleiding en waarbij in het uiterste geval gebruik kan worden gemaakt van het negatief studieadvies.
- Het studieadvies heeft zijn doel - het verbeteren van de voortgangsbegeleiding – gediend en is daarmee nu overbodig geworden.
- Het studieadvies is een papieren tijger, zorgt voor veel administratieve lasten voor een heel enkele student die een negatief studieadvies krijgt. Dit weegt niet tegen elkaar op. Als de begeleiding goed is en er een vertrouwensrelatie is tussen student en begeleider, dan kan een student vrijwel altijd naar een andere opleiding begeleid worden, zonder dat daar dwang voor nodig is in de vorm van een negatief bindend studieadvies.

5.6.1 Nazorg

De mbo-instelling heeft een inspanningsplicht om studenten die een bindend negatief studieadvies ontvangen en dus de opleiding moeten verlaten, acht weken begeleiding te bieden bij het zoeken naar een alternatieve opleiding. Pas hierna mogen studenten uitgeschreven worden.

Aan de studenten die in de vragenlijst hebben aangegeven dat ze een negatief studieadvies hebben gekregen én de opleiding moeten verlaten (N=31)³¹ is gevraagd welke hulp ze hebben gehad bij het zoeken naar een andere opleidingen of andere mogelijkheden. 42 procent van deze studenten zeggen geen hulp van school te hebben gehad. De anderen hebben op verschillende manieren hulp gekregen, vooral via gesprekken en keuzehulp (Tabel 5.18).

Op de vraag of ze ook nog door anderen zijn geholpen, kiezen studenten (N=31) het vaakst de categorie ‘anders’ waarbij ze onder meer aangeven dat ze door ouders en vrienden zijn geholpen, of door niemand (Bijlage D, Tabel D. 22). Enkelingen zijn ook door de nieuwe opleiding, nieuwe school of het Doorstroompunt geholpen.

31 In eerdere enquêtes is deze selectie niet gemaakt omdat de vervolgvraag (mochten ze doorgaan of moesten ze stoppen met de opleiding) niet werd gesteld. Deze vraag is toegevoegd naar aanleiding van de nieuwe Handreiking Studieadvies mbo (2024) waarin nadrukkelijk naar voor wordt gebracht dat een opleiding een negatief studieadvies kan geven dat niet bindend hoeft te zijn.

Sommige mbo-instellingen hebben een meer pro-actieve nazorg dan anderen, blijkt uit de focusgroepen. Toch komen studenten die de opleiding moeten verlaten niet altijd terecht bij de personen of dienst die hen die nazorg moet bieden. Sommige studenten verdwijnen volledig uit beeld. Daarbij speelt ook dat het team soms geen zicht meer heeft op de vervolgstappen van de student nadat deze is verwezen naar een andere dienst voor begeleiding naar een andere opleiding.

Tabel 5.18 – Wat voor hulp heb je van school gehad bij het zoeken naar een andere opleiding of andere mogelijkheden? (Meer antwoorden mogelijk)

	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023
Ik heb geen hulp gehad van school bij het vinden van een andere opleiding/mogelijkheden	43	39	34	42
Gesprek(ken) met mentor, slb'er of decaan	31	29	37	25
Hulp bij kiezen nieuwe opleiding (keuzetest, studieadvies)	23	22	40	13
Hulp bij vinden van een andere opleiding binnen school	11	12	22	9
Hulp bij vinden van andere opleiding buiten school	6	9	21	3
Hulp bij vinden van betaald werk	3	3	6	2
Hulp bij aanvragen van een uitkering	3	0	4	0
Ik had geen behoefte aan hulp				13
Anders	14	15	7	3

(Percentages; N=122, studentenenquête BSA 2019-2020; N=87, studentenenquête BSA 2020-2021; N=82 studentenenquête BSA 2021-2022; N=31, studentenenquête BSA 2022-2023)

De meeste studenten die een negatief BSA kregen, volgen het jaar erop nog steeds een opleiding in het mbo (70%, Tabel 5.19). Acht procent volgt een ander soort onderwijs, tien procent heeft betaald werk en vijf procent zoekt nog werk. Het beeld komt overeen met de eerdere vraag naar stoppen of doorgaan met de opleiding na een negatief studieadvies: ongeveer een derde gaat met de opleiding door. Dit beeld is vergelijkbaar voor drie van de vier metingen; alleen in 2021-2022 ging een kleiner deel (16%) door met de opleiding ondanks een negatief studieadvies).

Tabel 5.19 – Studenten die een negatief BSA hebben gehad: wat doe je nu?

	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023
Ik volg een mbo-opleiding				
• Dezelfde opleiding op dezelfde school	30	30	16	34
• Een andere opleiding op dezelfde school	16	15	23	12
• Dezelfde opleiding maar op een andere school	2	8	5	3
• Een andere opleiding op een andere school	25	18	28	21
Ik volg een ander soort onderwijs/opleiding				
• Vmbo	1	2	0	3
• Vavo	1	1	0	2
• Havo/vwo	1	0	1	1
• Hbo	1	1	0	0
• Anders	4	1	3	2
Ik volg geen onderwijs/opleiding meer				
• Ik heb betaald werk	10	16	14	10
• Ik heb geen werk, ik zoek werk	6	4	4	5
• Anders	4	5	6	7

(Percentages; N=150, studentenenquête BSA 2019-2020; N=100, studentenenquête BSA 2020-2021; N=97, studentenenquête BSA 2021-2022; N=80, studentenenquête BSA 2022-2023)

5.7 Samenvatting

- De ervaringen van studenten met het studieadvies (BSA) in studiejaar 2022-2023 zijn in het voorjaar 2024 bevestigd in een enquête die is ingevuld door 2.741 studenten. Dit is de vierde meting van deze studentenenquête. Daarnaast hebben drie focusgroepen plaatsgevonden, met vertegenwoordigers van mbo-instellingen en opleidingsteams.
- Het aandeel positieve en negatieve studieadviezen blijft stabiel. Van de mbo-studenten die in 2022-2023 in hun eerste opleidingsjaar zaten heeft 44 procent een positief studieadvies ontvangen, 4 procent een negatief studieadvies, 18 procent geen studieadvies en 33 procent weet het niet.
- Nog lang niet alle studenten zijn op de hoogte van (de eisen van) het BSA. Bij 55 procent van de mbo-studenten was niet bekend dat ze in het eerste studiejaar een studieadvies zouden krijgen. De bekendheid blijft gelijk aan voorgaande jaren.
- Van de mbo-studenten heeft bijna de helft bij aanvang van hun opleiding een advies gehad om wel of niet met de opleiding te starten. We zien in deze meting voor het eerst een samenhang tussen een advies bij de start van de opleiding en het studieadvies (BSA). Studenten die uiteindelijk een negatief studieadvies (BSA) krijgen hebben iets vaker (5%) ook bij aanvang een negatief advies gekregen dan studenten die uiteindelijk een positief studieadvies (BSA) krijgen (2%).
- De helft van de mbo-studenten heeft in hun eerste studiejaar meerdere gesprekken over hun studievoortgang gehad, ruim een derde heeft één gesprek gehad en 13 procent heeft nooit een studievoortgangsgesprek gehad. De laatste groep, die aangeeft dat ze geen voortgangsgesprek hebben gehad is wat afgenomen ten opzichte van coronajaar 2020-2021, van 17 naar 13 procent. Veruit de meeste studenten hebben hun studievoortgangsgesprek(ken) als (zeer) positief ervaren. Dit resultaat is vergelijkbaar met de vorige twee metingen.

- Net als in de vorige metingen valt op dat veel van de studenten die het betreffen, zeggen dat ze noch het negatief studieadvies, noch de waarschuwing schriftelijk hebben ontvangen, maar alleen mondeling.
- Bijna twee derde van de studenten met een negatief studieadvies geeft aan dat ze moesten stoppen met de opleiding, een derde mocht doorgaan. Dit is een interessante uitkomst in relatie tot de focusgroepen waarin werd aangegeven dat een negatief studieadvies (vrijwel) altijd betekent dat de student de opleiding moet verlaten.
- De studenten die ondanks een negatief studieadvies door mochten met de opleiding, mochten ook vaak door naar het tweede jaar. Los van doubleren of doorgaan naar het tweede jaar, maakte de opleiding vaak afspraken over verbeteringen in het vervolg van de opleiding. Deze afspraken werden lang niet altijd schriftelijk vastgelegd maar konden voor de helft van deze groep studenten wel alsnog de consequentie hebben dat ze zouden moeten stoppen met de opleiding. Let op: het betreft hier kleine aantallen studenten in de enquête.
- De meerderheid van de studenten die een negatief studieadvies hebben ontvangen, heeft daarna nog één of meerdere gesprekken gehad met iemand van school. Vier op de tien studenten met een negatief BSA geeft aan dat ze geen hulp van school hebben gehad bij het vinden van een andere opleiding/mogelijkheden.
- Het beeld over de ervaringen van studenten met een negatief studieadvies komt voor studiejaar 2022-2023 in grote lijnen overeen met de vorige metingen (ondanks het relatief kleine aantal respondenten met een negatief studieadvies).

6 Conclusies en aanbevelingen

6.1 Conclusies

Vroegtijdige aanmelddatum

De vroegtijdige aanmelddatum is destijds geïntroduceerd om ervoor te zorgen dat studenten zich vroeger aanmelden, zodat er meer tijd is voor de scholen (vmbo en mbo) om te kijken of iedereen zich heeft aangemeld en daarop actie te ondernemen als dat nodig is. Ook biedt het de mbo-school meer mogelijkheid om de aankomende student te benaderen met informatie of advies.

In deze meting is de vroegtijdige aanmelddatum opnieuw geëvalueerd, onder meer door ook de scholen voor vmbo en praktijkonderwijs naar hun ervaringen te vragen.

De belangrijkste conclusies zijn:

- De vroegtijdige aanmelddatum werkt zoals beoogd: het merendeel van de studenten meldt zich uiterlijk op 1 april aan.
- Ook bij latere aanmelding, vaak bij specifieke groepen (ongediplomeerde vmbo'ers, mbo-opleidingswisselaars, oudere studenten), worden studenten geplaatst in de opleiding, zodat de vroegtijdige aanmelddatum niet tot uitsluiting van potentiële studenten heeft geleid.
- De introductie van de vroegtijdige aanmelddatum heeft niet tot een grote verandering in de keuzebegeleiding van leerlingen geleid, niet in het vo en ook niet in het mbo.

Proces van aanmelding en inschrijving

Deze meting bevestigt een aantal positieve ontwikkelingen die in eerdere metingen ook werden vastgesteld. Zo daalt het percentage studenten dat de intake als een selectiemoment heeft ervaren steeds verder. Studenten zijn over het algemeen heel positief over het verloop van de aanmelding, informatievoorziening en de intake en kennismaking. Een punt van aandacht is het relatief hoge – en bovendien licht stijgende – percentage studenten dat zich in het intakegesprek niet op het gemak heeft gevoeld. Ander onderzoek laat zien dat veel studenten te maken hebben met een verminderd welzijn (tijdens de opleiding). Mogelijk hangt de ervaring tijdens het intakegesprek daarmee samen.

Positief is ook dat deze meting de uitkomsten van de vorige metingen bevestigt dat negatieve advisering bij de intake maar zelden voorkomt en vooral dat het advies ook als zodanig wordt opgevat: als een advies dat niet afdoet aan het toelatingsrecht.

In deze meting is voor het eerst gevraagd of studenten een formele klacht hebben ingediend (met name ten aanzien van de aanmelding en inschrijving en het studieadvies). De uitkomst geldt als nulmeting om in latere metingen te kunnen beoordelen of de nieuwe wetgeving rondom de klachtfaciliteiten en -procedures leiden tot meer (of minder) klachten.

Studieadvies (BSA)

Het implementatieproces van het studieadvies (BSA) in het mbo werd ernstig verstoord door de gevolgen van de coronapandemie. In twee studiejaar werd het negatief bindend studieadvies niet of zeer terughoudend toegepast en de contactmomenten met de student waren noodgedwongen beperkt of online. Tegelijkertijd constateerden we in eerdere metingen dat er opvattingsverschillen waren tussen en binnen instellingen over het karakter dat het studieadvies (BSA) en de aanloop daarheen zou moeten hebben. Dat leidde ertoe dat er uiteenlopende interpretaties en invullingen werden gegeven aan de inhoud en organisatie van het studieadvies (BSA). Een

negatieve consequentie daarvan was dat studenten daardoor onduidelijkheid ervoeren of onvoldoende op de hoogte waren.

Inmiddels heeft het ministerie van OCW daarin een duidelijkere positie gekozen. De nieuwe, door OCW gevalideerde Handreiking Studietoelichting van het Kennispunt Onderwijs en Examinering mbo neemt afstand van de term bindend studietoelichting en legt de nadruk op het begeleidingsproces in het eerste studiejaar en ook op de positieve advisering.

In deze meting constateren we dat er, ook na enkele jaren van implementatie, nog geen sprake is van duidelijke convergentie in de wijze waarop het studietoelichting wordt toegepast in het mbo. Nog altijd komen er grote verschillen van interpretatie voor. De aanvankelijke insteek van het BSA legde ook een nadruk op de formele procedurele vereisten, zoals de voortgangsgesprekken, de waarschuwing en verbetertijd, het negatief BSA en de nazorgperiode. De nieuwe benadering wil daar minder de nadruk op leggen, met als bijeffect dat ook dat aspect van niet meer bijdraagt tot een zekere eenheid van handelen in het mbo.

6.2 Aanbevelingen

Aandacht voor stabiliteit in resultaten

De uitkomsten van deze meting zijn ten aanzien van verschillende aspecten vergelijkbaar met de uitkomsten van eerdere metingen. Dat kan positief zijn als bijvoorbeeld geconcludeerd wordt dat veruit de meeste studenten hun studievoortgangsgesprek(ken) als (zeer) positief ervaren hebben en dit resultaat vergelijkbaar is met eerdere metingen. Echter, bij bepaalde uitkomsten kan de vraag gesteld worden of je niet liever een verbetering had willen zien in plaats van een stabiel resultaat. Enkele voorbeelden: minder dan de helft van de studenten is bekend met het toelatingsrecht en weet wat het inhoudt; slechts de helft van de studenten heeft meerdere studievoortgangsgesprekken gehad; voor minder dan de helft van de studenten was niet bekend dat ze in het eerste studiejaar een studietoelichting (BSA) zouden krijgen; ongeveer een derde van de studenten weet niet of ze een studietoelichting hebben ontvangen; veel studenten met negatief studietoelichting hebben noch het negatief studietoelichting, noch de waarschuwing schriftelijk ontvangen (alleen mondeling), etc.

Vragen dergelijke (wellicht onwenselijke stabiele) uitkomsten om sturing op – hernieuwde aandacht voor – het proces en de informatievoorziening rondom het studietoelichting, met als doel om hiermee de positie van de student te versterken? Aanbevolen wordt hier samen met het onderwijsveld over in gesprek te gaan en (waar nodig) in te zetten op procesmatige verbeteringen en verbeteringen in de communicatie en informatiedeling richting studenten.

Aandacht voor gebrek aan eenduidige uitvoeringspraktijk

Geconcludeerd wordt dat er opvattingsverschillen zijn tussen en binnen mbo-instellingen over het karakter dat het studietoelichting (BSA) en de aanloop daarheen zou moeten hebben. Maar ook dat dit ertoe heeft geleid dat er uiteenlopende interpretaties en invullingen zijn gegeven aan de inhoud en organisatie van het studietoelichting. Is dit gebrek aan eenduidigheid een probleem? In hoeverre, door wie en in welke gevallen worden verschillen in de uitvoeringspraktijk als onwenselijk of problematisch ervaren? Is een meer gemeenschappelijke uitvoeringspraktijk ten aanzien van de inhoud en organisatie van het studietoelichting wenselijk of noodzakelijk? De overheid (ministerie van OCW) wordt aangeraden hier het gesprek over aan te gaan met betrokken partijen (o.a. MBO Raad, mbo-instellingen, studenten).

Geschiktheid (bindend) studieadvies als generiek instrument voor alle doelgroepen/opleidingen

In het onderzoek komt naar voren dat een negatief (bindend) studieadvies als instrument onvoldoende passend is voor de kwetsbare doelgroep – met name – in de entreeopleiding. Het legt extra druk op kwetsbare studenten die vaak al met verschillende en complexe problematieken te kampen hebben. Bovendien hebben deze studenten weinig alternatieven wat betreft opleidingskeuze en leidt verwijdering volgens de mbo-instellingen enkel tot 'uitruil van studenten'. Daarnaast wordt het studieadvies überhaupt niet geschikt geacht voor eenjarige opleidingen (entree en andere eenjarige opleidingen), omdat de periode waarin het studieadvies gegeven moet worden (drie tot uiterlijk vier maanden na de start van de opleiding) te kort wordt geacht om een weloverwogen advies te geven.

Ook laat het onderzoek zien dat het studieadvies voor BBL-opleidingen lastiger is in de uitvoering dan voor BOL-opleidingen. De voortgangsbegeleiding is bij BBL-studenten lastiger vanwege de beperkte contactmomenten én bij de BBL speelt naast het opleidingsteam de werkgever een grote rol. Zo kan het voorkomen dat werkgevers druk uitoefenen om een student een positief studieadvies te geven, omdat de werkgever wil dat de student door kan gaan met de baan en het diploma kan behalen of juist druk uitoefenen om een student een negatief studieadvies te geven, omdat ze niet verder willen met deze student/werknemer. Het blijkt voor mbo-instellingen niet altijd duidelijk hoe in dit kader om te gaan met de input en beoordeling van de werkgever.

Aanbevolen wordt het gesprek te voeren met het onderwijsveld over de (verschillen in) geschiktheid van het instrument voor verschillende doelgroepen/opleidingen, met specifieke aandacht voor de entree en de BBL-opleiding.

Aandacht voor welzijn studenten

Geconcludeerd wordt dat een relatief hoog – en bovendien licht stijgend – percentage studenten zich in het intakegesprek niet op het gemak heeft gevoeld. Mogelijk heeft de ervaring tijdens het intakegesprek te maken met een verminderd welzijn (tijdens de opleiding), waar veel studenten – zo blijkt uit ander onderzoek – mee te maken hebben. Recent onderzoek van Trimbos-instituut (2024)³² naar prestatiedruk en stress bij mbo-studenten wijst bovendien uit dat het bindend studieadvies genoemd wordt als een selectiemoment dat bijdraagt aan prestatiedruk. Daarbij wordt expliciet genoemd dat onduidelijkheid bij studenten omtrent de regels die gelden voor het studieadvies kunnen bijdragen aan de ervaren stress. Het onderzoek van Trimbos-instituut e.a. en de signalen die in onderhavig rapport naar voren komen ten aanzien van het stijgend aantal studenten dat zich niet op het gemak voelt in het intakegesprek zijn aanleiding om hier het gesprek over aan te gaan. Bovendien benadrukken de uitkomsten van het onderzoek van Trimbos-instituut e.a. het belang van heldere communicatie over het studieadvies en de regels en criteria (gericht op voorkomen onduidelijkheid en daarmee stress).

32 Trimbos-instituut, ECIO, Pharos, Erasmus SYNC Lab en Universiteit Utrecht (2024). Als je door de bomen het bos niet meer ziet. Een verdiepend onderzoek naar risicofactoren en oplossingen voor prestatiedruk en stress bij mbo-studenten. Utrecht.

Bijlage A

Tabellen hoofdstuk 2

Tabel A.1 – Aanmeldgegevens per instelling

Instelling	Inschrijvingen		Aanmeldingen		In data
	N	%	N	%	
1	31.856	7%	47	0%	Nee
2	21.013	4%	9.755	5%	Ja
3	20.442	4%	-	0%	Nee
4	18.304	4%	7	0%	Nee
5	17.892	4%	11.317	6%	Ja
6	17.115	4%	12.888	7%	Ja
7	16.919	4%	12.944	7%	Ja
8	16.886	4%	11.263	6%	Ja
9	16.712	4%	12	0%	Nee
10	16.336	3%	13.870	7%	Ja
11	15.513	3%	-	0%	Nee
12	13.787	3%	11.102	6%	Ja
13	12.530	3%	8.562	5%	Ja
14	11.808	3%	7.174	4%	Ja
15	11.646	2%	8.922	5%	Ja
16	11.388	2%	7.081	4%	Ja
17	11.186	2%	-	0%	Nee
18	10.666	2%	3	0%	Nee
19	10.215	2%	7.979	4%	Ja
20	10.010	2%	7.572	4%	Ja
21	9.929	2%	4.640	2%	Ja
22	9.224	2%	-	0%	Nee
23	9.097	2%	7.149	4%	Ja
24	8.343	2%	4.386	2%	Ja
25	8.309	2%	5.284	3%	Ja
26	7.930	2%	4.602	2%	Ja
27	7.766	2%	5.312	3%	Ja
28	7.538	2%	4.001	2%	Ja
29	7.430	2%	-	0%	Nee
30	7.073	2%	-	0%	Nee
31	5.618	1%	-	0%	Nee
32	5.563	1%	3.776	2%	Ja
33	5.539	1%	1	0%	Nee

34	4.923	1%	-	0%	Nee
35	4.798	1%	4	0%	Nee
36	4.387	1%	2.370	1%	Ja
37	4.089	1%	2.262	1%	Ja
38	3.861	1%	1	0%	Nee
39	3.430	1%	-	0%	Nee
40	3.211	1%	1.719	1%	Ja
41	2.999	1%	1.681	1%	Ja
42	2.844	1%	1.741	1%	Ja
43	2.672	1%	-	0%	Nee
44	2.614	1%	-	0%	Nee
45	2.520	1%	13	0%	Nee
46	2.315	0%	1.305	1%	Ja
47	2.054	0%	1.177	1%	Ja
48	1.946	0%	1.065	1%	Ja
49	1.914	0%	148	0%	Nee
50	1.654	0%	951	1%	Ja
51	1.609	0%	690	0%	Ja
52	1.601	0%	-	0%	Nee
53	1.148	0%	755	0%	Ja
54	932	0%	-	0%	Nee
55	559	0%	252	0%	Ja
56	312	0%	142	0%	Ja
57	2	0%	-	0%	Nee

Bijlage B

Tabellen hoofdstuk 3

Tabel B.1 – Kon je bij je mbo-instelling de informatie krijgen die je nodig had om je aan te melden?

	Studiejaar 2020-2021	Studiejaar 2021-2022	Studiejaar 2022-2023	Studiejaar 2023-2024
Ik heb niet naar informatie gezocht/gevraagd	15	19	18	19
Ik kon alle informatie vinden of opvragen	45	38	40	41
Ik kon veel informatie vinden of opvragen	29	28	30	28
Ik kon sommige informatie vinden of opvragen	9	12	9	10
Ik kon weinig tot geen informatie vinden of opvragen	2	3	3	3

(Percentages; N=4.571, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2020-2021; N=3.513, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2021-2022; N=3.627, enquête IA – eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2022-2023; N=2.836, enquête IA – eerstejaars studiejaar 2023-2024)

Tabel B.2 – Vervolg vraag: Hoe heb je deze informatie gekregen? (Meer antwoorden mogelijk)

	Studiejaar 2020-2021	Studiejaar 2021-2022	Studiejaar 2022-2023	Studiejaar 2023-2024
Via de website van de mbo-instelling	70	74	72	70
Via contact met de mbo-instelling	47	41	47	47
Via brief of andere schriftelijke informatie van de mbo-instelling	23	17	18	19
Anders	7	6	7	5

(Percentages; N=3.876, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2020-2021; N=2.808, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2021-2022; N=2.924, enquête IA – eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2022-2023; N=2.265, enquête IA – eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2023-2024)

Tabel B.3 – Had de opleiding die je nu volgt een intake of kennismakingsactiviteit?

	Studiejaar 2020-2021	Studiejaar 2021-2022	Studiejaar 2022-2023	Studiejaar 2023-2024
Ja, verplicht	63	60	62	63
Ja, vrijwillig	16	16	18	17
Nee	15	16	13	12
Weet ik niet	7	8	6	9

(Percentages; N=4.380, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2020-2021; N=3.227, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2021-2022; N=3.371, enquête IA – eerstejaars mbo-studenten 2022-2023; N=2.660)

Tabel B.4 – Was je tevreden over de intake/kennismakingsactiviteiten?

	Studiejaar 2020-2021	Studiejaar 2021-2022	Studiejaar 2022-2023	Studiejaar 2023-2024
Zeer tevreden	25	16	19	21
Tevreden	64	66	64	62
Niet tevreden, niet ontevreden	8	13	12	12
Ontevreden	2	3	2	3
Zeer ontevreden	2	3	3	3

(Percentages, N=3.305, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2020-2021; N=2.399, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2021-2022; N=2.605, enquête IA – eerstejaars mbo-studenten 2022-2023; N=2.091, enquête IA – eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2023-2024)

Bijlage C

Tabellen hoofdstuk 4

NF naar domeinen

Tabel C. 1 – Overzicht van het aantal NF per opleiding, domeinen Techniek (1-4)

Opleidingen	NF 19-20	NF 20-21	NF 21-22	NF 23-24
Domein 1 – Bouw en Infra	11	10	18	24
GWW / grondverzet	3	3	5	9
Landmeetkunde	2	1	1	1
Opperman bestratingen/ straatmaker	2	2	2	5
Uitvoerder bouw en infra	2	3	4	3
Betontimmerman / betonstaalvlechter	2	-	4	2
Timmerman	-	-	2	4
Domein 2 – Afbouw, hout en onderhoud	15	15	16	12
Vastgoedonderhoud / projectmanager	3	1	1	-
Specialist schilderen / Decoratie- en restauratieschilder	2	3	1	1
Schilder	2	1	3	-
Meubelmaker/(scheeps)interieurbouwer	-	6	3	6
Meubelstofeerder	-	-	2	2
(VeVa) Allround vakkracht onderhoud en klussenbedrijf	4 ³³	2 ³⁴	1	1
(VeVa) Servicemedewerker gebouwen	4 ³⁵	2 ³⁶	1	-
VeVa - Militair medewerker genie	-	1	2	-
VeVa - Bouw	-	-	2	1
Veiligheid en Vakmanschap	-	-	-	1
Domein 3 – Techniek en procesindustrie	13	19	14	15
VeVa –Mechatronica	5	7	5	3
VeVa - Berijfsautotechniek	-	-	1	-
(Eerste) monteur elektrotechnische/werktuigkundige installaties	-	7	-	1
Procesoperator A	-	1	1	-
Research instrumentenmaker / instrumentmaker	-	1	2	-
Technicus	-	2	1	3
Monteur mechatronica	-	-	2	3
Overig	8	-	2	-

33 Waarvan 2 VeVa

34 Allen VeVa

35 Waarvan 2 VeVa

36 Allen VeVa

Domein 4 - Ambacht, laboratorium en gezondheids-techniek	29	19	23	14
Creatief vakman (schoenmaker / glazenier / hoedenmaker / keramist / lederwarenmaker)	7	2	3	4
Analist/Laborant	17	17	14	7
Uurwerktechniek	2	-	2	-
Orthopedisch technicus / tandtechnicus	-	-	3	2
Optiek	3	-	1	1
TOTAAL NF domeinen 1-4	68	64	71	65

Tabel C. 2 – Domein 5 – Media en vormgeving, overzicht van het aantal NF per opleiding.

Opleidingen	NF 19-20	NF 20-21	NF 21-22	NF 23-24
Podium- en evenemententechnicus	23	11	9	4
Licht- of geluidstechnicus	-	2	-	1
Content Creator	-	2	-	-
Signmaking	17	11	13	7
AV-specialist	16	13	14	6
Fotografie	7	5	5	7
DTP-er / Mediamaker	19	10	11	11
Stand- en Decorbouwer	-	2	3	-
Mediamanagement	6	5	7	2
Mediareactie	5	6	4	4
Mediavormgever	31	28	27	15
Ruimtelijke vormgeving	4	5	7	3
Productpresentatie	4	2	1	1
Game artist	-	2	-	1
Overige	3	2	1	6
TOTAAL NF domein 5	135	106	102	68

Tabel C. 3 – Domein 6 – Informatie- en communicatietechnologie, overzicht van het aantal NF per opleiding

Opleidingen	NF 19-20	NF 20-21	NF 21-22	NF 23-24
ICT (Support)	28 ³⁷	22 ³⁸	25 ³⁹	21
IT Systems and Devices	9	7 ⁴⁰	-	9
Software/Game/Application Developer	15	5	4	6
TOTAAL NF domein 6	52	34	29	36

37 Waarvan 6 VeVa

38 Waarvan 4 VeVa

39 Waarvan 5 VeVa

40 Waarvan 1 VeVa

Tabel C. 4 – Domein 7 – Mobiliteit en voertuigen, overzicht van het aantal NF per opleiding

Opleidingen	NF 19-20	NF 20-21	NF 21-22	NF 23-24
Autospuiter/autoschadehersteller	4	-	-	-
(Bedrijfs)autotechnicus	20 ⁴¹	19 ⁴²	13 ⁴³	13
Vliegtuigonderhoud	-	2	-	-
(Motor/)fiets- /scootertechnicus	4	3	3	6
Technicus/Monteur Mobiele Werktuigen	2	2	3	8
Techniek en mechanisatie	-	-	2	-
TOTAAL NF domein 7	30	26	17	27

Tabel C. 5 – Domein 8 – Transport, scheepvaart en logistiek, overzicht van het aantal NF per opleiding

Opleidingen	NF 19-20	NF 20-21	NF 21-22	NF 23-24
Aviation Operations Officer	1	1	2	-
Chauffeur Goederenvervoer	1	1	-	-
Luchtvaartdienstverlener	4	5	9	2
Machinist railvervoer	-	1	-	-
Schipper/kapitein binnenvaart/rondvaartboot	2	2	-	-
Logistiek medewerker/teamleider	5 ⁴⁴	3 ⁴⁵	6 ⁴⁶	10
TOTAAL NF Domein 8	13	13	17	12

Tabel C. 6 – Domein 9 – Handel en ondernemerschap, overzicht van het aantal NF per opleiding

Opleidingen	NF 19-20	NF 20-21	NF 21-22	NF 23-24
Interieuradviseur	5	5	4	6
Junior stylist	6	3	3	-
Leidinggevende Team/Afdeling/Project	-	1	1	-
Manager Retail	1	1	-	-
Mode- en maatkleding / Fashion	20	25	20	12
Vakman-ondernemer	2	2	1	1
Verkopert Mode/Wonen	-	4	3	4
Productpresentatie	-	-	1	-
TOTAAL NF Domein 9	34	41	33	23

41 Waarvan 8 VeVa

42 Waarvan 8 VeVa

43 Waarvan 5 VeVa

44 Waarvan 2 VeVa

45 Waarvan 3 VeVa

46 Waarvan 4 VeVa

Tabel C. 7 – Domein 10 – Economie en administratie, overzicht van het aantal NF per opleiding

Opleidingen	NF 19-20	NF 20-21	NF 21-22	NF 23-24
Accountmanager / International business	5	4	3	-
E-commerce	-	2	-	2
Evenementenorganisatie / producent	3	4	4	2
Marketing en communicatie	5	3	4	1
Bedrijfs-/juridische/financiële administratie	7	9	10	-
Secretariaat en receptie / managementassistent	6	6	3	-
Human Resource Management	-	1	2	-
Junior assistent accountant	-	1	-	-
Overig	4	-	-	3
TOTAAL NF domein 10	30	30	26	8

Tabel C. 8 – Domein 11 – Veiligheid en sport, overzicht van het aantal NF per opleiding

Opleidingen	NF 19-20	NF 20-21	NF 21-22	NF 23-24
VeVa – Aankomend medewerker/onderofficier grondoptreden/maritiem	50	48	39	59
Handhaving toezicht en veiligheid	25	25	26	28
Beveiliging	18 ⁴⁷	18 ⁴⁸	16 ⁴⁹	33
Sport en bewegen	14	21	20	29
College de Toekomst	-	1	-	-
TOTAAL NF domein 11	107	113	101	149

Tabel C. 9 – Domein 12 – Uiterlijke verzorging, overzicht van het aantal NF per opleiding

Opleidingen	NF 19-20	NF 20-21	NF 21-22	NF 23-24
Grimeur	2	2	-	-
Kapper/Haarstylist/Salonmanager dame/heer	15	20	23	20
Schoonheidsspecialist	12	9	8	5
TOTAAL NF Domein 12	29	31	31	2

47 Waarvan 4 VeVa

48 Waarvan 1 VeVa

49 Waarvan 3 VeVa

Tabel C. 10 – Domein 13 – Horeca en bakkerij, overzicht van het aantal NF per opleiding

Opleidingen	NF 19-20	NF 20-21	NF 21-22	NF 23-24
Bakker	6	2	3	4
Kok	5	-		
Bediening	1	-		
Gastheer/vrouw	2	-		
Facilitair manager	1	2	5 ⁵⁰	1
Manager/Ondernemer horeca	4	2	1	1
TOTAAL NF Domein 13	19	6	9	6

Tabel C. 11 – Domein 14 – Toerisme en recreatie, overzicht van het aantal NF per opleiding

Opleidingen	NF 19-20	NF 20-21	NF 21-22	NF 23-24
Leisure & hospitality	7	1	1	1
TOTAAL NF Domein 14	7	1	1	1

Tabel C. 12 – Domein 15 – Zorg en welzijn, overzicht van het aantal NF per opleiding

Opleidingen	NF 19-20	NF 20-21	NF 21-22	NF 23-24
Doktersassistent	24	15	18	15
Apothekersassistent	6	7	4	5
Tandartsassistent/tandtechnicus	13	13	15	10
Pedagogisch medewerker/onderwijsassistent	14	5	7	10
Sociaal/sociaal-cultureel/sociaal-maatschappelijk/maatschappelijk werker	9	12	17	27
Helpende/verzorgende/verpleegkundige	10	13 ⁵¹	16 ⁵²	17
Acteur/theater/musical/dans	28	25	19	24
Muziek/muzikant	11	12	12	15
Sport en recreatie	10	9	6	12
(Facilitaire) dienstverlening	2	2	2	2
TOTAAL NF domein 15	127	113	116	137

50 Waarvan 3 VeVa

51 Waarvan 4 VeVa

52 Waarvan 5 VeVa

Tabel C. 13 – Domein 16 – Voedsel, natuur en leefomgeving, overzicht van het aantal NF per opleiding

Opleidingen	NF 19-20	NF 20-21	NF 21-22	NF 23-24
Bloem, groen en styling	2	-	-	-
Dierenverzorging	10	11	10	5
Onderzoeker natuur en milieu	1	-	-	-
Paardensport en -houderij	3	3	4	8
Paraveterinair	8	6	7	19
Schaapherder	-	1	1	-
Voeding en kwaliteit/techniek	3	1	1	-
Voeding- en leefstijladviseur	1	1	-	3
TOTAAL NF domein 16	28	23	23	1

Tabel C. 14 – NF-opleidingen per domein naar leerweg

	BBL	BOL	Totaal
1 Bouw en infra	20	4	24
2 Afbouw, hout en onderhoud	0	12	12
3 Techniek en procesindustrie	2	13	15
4 Ambacht, laboratorium en gezondheidstechniek	0	14	14
5 Media en vormgeving	5	61	66
6 Informatie- en communicatietechnologie	0	35	35
7 Mobiliteit en voertuigen	7	17	24
8 Transport, scheepvaart en logistiek	1	11	12
9 Handel en ondernemerschap	0	23	23
10 Economie en administratie	0	8	8
11 Veiligheid en sport	8	143	151
12 Uiterlijke verzorging	5	23	28
13 Horeca en bakkerij	1	4	5
14 Toerisme en recreatie	0	1	1
15 Zorg en welzijn	18	121	139
16 Voedsel, natuur en leefomgeving	1	38	39
17 Entree	0	1	1
18 Regionale kwalificatie	0	1	1
	68	530	598

Procedure NF

Tabel C. 15 – Type procedure voor toelating, naar niveau (2023-2024, percentages)

Type procedure	MBO 2	MBO 3	MBO 4
Op volgorde van aanmelddatum	69	64	63
Loting	1	-	1
Combinatie volgorde van aanmelddatum en loting	5	3	3
Voldoen aan aanvullende eisen, daarna volgorde aanmelddatum	24	32	33
Voldoen aan aanvullende eisen, daarna loting	1	1	-
Anders	1	-	1
TOTAAL NF	134	133	233

Tabel C. 16 – Type procedure voor toelating, naar leerweg (2023-2024, percentages)

Type procedure	BBL	BOL
Op volgorde van aanmelddatum	81	63
Loting	-	1
Combinatie volgorde van aanmelddatum en loting	5	3
Voldoen aan aanvullende eisen, daarna volgorde aanmelddatum	14	33
Voldoen aan aanvullende eisen, daarna loting	-	1
Anders	-	1
TOTAAL NF	58	443

Redenen NF

Tabel C. 17 – Reden waarom de NF is ingesteld, naar niveau (2023-2024; uitgebreidere antwoorden)

Reden	MBO 2 %	MBO 3 %	MBO 4 %
Gebrek aan werkgelegenheid	2	2	8
Gebrek aan stageplekken	23	17	21
Gebrek aan opleidingscapaciteit	13	21	18
Gebrek aan werkgelegenheid en stageplekken	16	13	16
Gebrek aan werkgelegenheid en opleidingscapaciteit	-	-	-
Gebrek aan stageplekken en opleidingscapaciteit	15	10	22
Combinatie van gebrek aan werkgelegenheid, stageplekken en opleidingscapaciteit	1	1	1
VeVa (aantal plekken vastgesteld door Ministerie van Defensie)	30	36	1
Wettelijke bepaling aantal beschikbare plekken i.v.m. macrodoelmatigheid	1	1	10
Andere reden	-	-	3
TOTAAL NF (= 100%)	119	115	201

Tabel C. 18 – Reden waarom de NF is ingesteld, alleen voor leerweg BBL

Reden	BBL	BBL
	Aantal NF 21-22	Aantal NF 23-24
Gebrek aan werkgelegenheid	-	-
Gebrek aan stageplekken	5	6
Gebrek aan opleidingscapaciteit	15	47
Gebrek aan werkgelegenheid en stageplekken	2	12
Gebrek aan werkgelegenheid en opleidingscapaciteit	10	-
Gebrek aan stageplekken en opleidingscapaciteit	-	33
Combinatie van gebrek aan werkgelegenheid, stageplekken en opleidingscapaciteit	1	-
VeVa (aantal plekken vastgesteld door Ministerie van Defensie)	-	2
Wettelijke bepaling aantal beschikbare plekken i.v.m. macrodoelmatigheid	1	-
Andere reden	2	-
TOTAAL NF	36	49

Tabel C. 19 – Reden waarom de NF is ingesteld, MBO 2 (meerdere jaren)

Reden (alleen of in combinatie met andere redenen) ⁵³	% NF 19-20	% NF 20-21	% NF 21-22	% NF 23-24
Gebrek aan werkgelegenheid	30	41	38	19
Gebrek aan stageplekken	37	41	42	53
Gebrek aan opleidingscapaciteit	24	25	23	27
Toelatingsbeperking	24	27	28	32
TOTAAL NF	139	149	117	119

Tabel C. 20 – Reden waarom de NF is ingesteld, MBO 3 (meerdere jaren)

Reden (alleen of in combinatie met andere redenen) ⁵⁴	% NF 19-20	% NF 20-21	% NF 21-22	% NF 23-24
Gebrek aan werkgelegenheid	31	27	41	15
Gebrek aan stageplekken	40	43	47	40
Gebrek aan opleidingscapaciteit	21	26	24	32
Toelatingsbeperking	23	28	29	37
TOTAAL NF	151	149	132	115

Tabel C. 21 – Reden waarom de NF is ingesteld, MBO 4 (vergelijking)

Reden (alleen of in combinatie met andere redenen) ⁵⁵	% NF 19-20	% NF 20-21	% NF 21-22	% NF 23-24
Gebrek aan werkgelegenheid	51	45	52	24
Gebrek aan stageplekken	42	58	58	60
Gebrek aan opleidingscapaciteit	25	32	33	40
Toelatingsbeperking	1	10	13	11
TOTAAL NF	294	297	260	195

53 Combinatie van antwoordcategorieën, totaal groter dan 100 procent

54 Combinatie van antwoordcategorieën, totaal groter dan 100 procent

55 Combinatie van antwoordcategorieën, totaal groter dan 100 procent

Tabel C. 22 – Reden waarom de NF is ingesteld, naar domein (2021-2022; absolute aantallen)

Reden	Domein	1	2	3	4	5	6	7	8
	BI	AHO	TP	ALG	MeV	ICT	MoV	TSL	
Gebrek aan werkgelegenheid		0	0	0	0	0	2	0	1
Gebrek aan stageplekken		0	0	4	0	2	10	2	2
Gebrek aan opleidingscapaciteit		20	8	1	6	5	1	4	0
Gebrek aan werkgelegenheid en stageplekken		4	1	2	3	14	4	0	1
Gebrek aan werkgelegenheid en opleidingscapaciteit		0	0	0	0	0	0	0	0
Gebrek aan stageplekken en opleidingscapaciteit		0	0	0	2	15	2	0	0
Combinatie van gebrek aan werkgelegenheid, stageplekken en opleidingscapaciteit		0	0	0	0	2	0	1	0
VeVa (aantal plekken vastgesteld door Ministerie van Defensie)		0	3	7	0	0	6	8	6
Wettelijke bepaling i.v.m. macrodoelmatigheid		0	0	0	0	14	1	0	0
Anders		0	0	1	0	0	3	0	0
TOTAAL NF		24	12	15	11	52	29	15	10

Reden	Domein	9	10	11	12	13	14	15	16
	HO	EA	VS	UV	HB	TR	ZW	VNL	
Gebrek aan werkgelegenheid		0	0	2	1	1	0	12	1
Gebrek aan stageplekken		5	5	24	3	0	0	21	9
Gebrek aan opleidingscapaciteit		7	1	4	0	0	0	6	10
Gebrek aan werkgelegenheid en stageplekken		2	1	14	6	0	0	11	0
Gebrek aan werkgelegenheid en opleidingscapaciteit		0	0	0	0	0	0	0	0
Gebrek aan stageplekken en opleidingscapaciteit		6	1	2	12	1	1	26	0
Combinatie van gebrek aan werkgelegenheid, stageplekken en opleidingscapaciteit		0	0	0	0	0	0	0	0
VeVa (aantal plekken vastgesteld door Ministerie van Defensie)		0	0	45	0	0	0	4	0
Wettelijke bepaling i.v.m. macrodoelmatigheid		0	0	1	0	0	0	6	0
Anders		0	0	0	0	0	0	2	0
TOTAAL NF		20	8	92	22	2	1	88	20

Tabel C. 23 – Reden waarom de NF is ingesteld, naar domein (2021-2022; absolute aantallen, samengevoegde redenen)⁵⁶

Reden	Domein	1	2	3	4	5	6	7	8
	BI	AHO	TP	ALG	MeV	ICT	MoV	TSL	
Gebrek aan werkgelegenheid		4	1	2	3	16	6	1	2
Gebrek aan stageplekken		4	1	6	5	33	16	3	3
Gebrek aan opleidingscapaciteit		20	8	1	8	22	3	5	0
VeVa / Wettelijke bepaling		0	3	7	0	14	7	8	6
Anders / Niet bekend		0	0	1	0	0	3	0	0
TOTAAL NF		28	13	17	16	85	35	17	11

Reden	Domein	9	10	11	12	13	14	15	16
	HO	EA	VS	UV	HB	TR	ZW	VNL	
Gebrek aan werkgelegenheid		2	1	16	7	1	0	23	1
Gebrek aan stageplekken		13	7	40	21	1	1	58	9
Gebrek aan opleidingscapaciteit		13	2	6	12	1	1	32	10
VeVa / Wettelijke bepaling		0	0	46	0	0	0	10	0
Anders / Niet bekend		0	0	0	0	0	0	2	0
TOTAAL NF		28	10	108	40	3	2	125	20

⁵⁶ Combinatie van antwoordcategorieën, meerdere redenen per opleiding mogelijk.

Bijlage D

Tabellen hoofdstuk 5

Tabel D. 1 – In welke mate zijn leerlingen op uw school naar uw idee op de hoogte van het verplichte studieadvies in het mbo?

	2023-2024
Niet/nauwelijks	37
In beperkte mate	31
In redelijke mate	19
In grote mate	10
Weet ik niet	3

(Percentages; N=121, vmbo-enquête 2023-2024)

Tabel D. 2 – Geen studieadvies gehad: waarom niet?

	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023
Ik was al met mijn opleiding gestopt	19	14	22	22
De school gaf vorig studiejaar geen bindend studieadvies vanwege corona	25	35	25	*
De school gaf vorig studiejaar geen bindend studieadvies vanwege andere redenen	11	7	10	*
De opleiding gaf wel bindend studieadvies, maar ik kreeg het niet	4	4	5	14
Anders	41	41	37	65

(Percentages; N=547, studentenenquête BSA 2019-2020; N=547, studentenenquête BSA 2020-2021, N=534, studentenenquête BSA 2021-2022; N=434, studentenenquête BSA 2022-2023)

*Antwoordcategorie niet meer in studentenenquête BSA 2022-2023 opgenomen.

Tabel D. 3 – Waarom ben je vorig jaar met je opleiding gestopt? (meer antwoorden mogelijk)

	2022-2023
Verkeerde opleidingskeuze	45%
De opleiding was te zwaar	12%
Ik was niet gemotiveerd	21%
Ik voelde me niet thuis bij de opleiding	33%
De manier van onderwijs geven paste niet bij mij	21%
Ik wilde geen negatief Studieadvies (BSA) krijgen	2%
Persoonlijke redenen	20%
Anders namelijk ...	21%

(Percentages; N=103, studentenenquête BSA 2022-2023)

Tabel D. 4 – Heeft de school nog afspraken met je gemaakt voor het mogen voortzetten van je opleiding?

	2022-2023
Ja	13
Nee, ik mocht gewoon doorgaan met de opleiding	87

(Percentages; N=1168, studentenenquête BSA 2022-2023)

Tabel D. 5 – Zijn die afspraken schriftelijk vastgelegd in een brief of e-mail?

	2022-2023
Ja	43
Nee	57

(Percentages; N=147, studentenenquête BSA 2022-2023)

Tabel D. 6 – Wist je aan welke eisen je moest voldoen om een positief Studieadvies (BSA) te krijgen (alleen de studenten die wisten dat ze een studieadvies (BSA) zouden krijgen)?

	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023
Ja	85	80	82	84
Nee	15	20	18	16

(Percentages; N=2.713, studentenenquête BSA 2019-2020; N=1.646 studentenenquête BSA 2020-2021; N=1.462 studentenenquête BSA 2021-2022; N=1.194, studentenenquête BSA 2023-2024)

Tabel D. 7 – Hoe ben je de eisen te weten gekomen? (Meer antwoorden mogelijk)

	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023
Gehoord in een startgesprek/kennismakingsgesprek (voorafgaand aan start opleiding)	34	32	32	36
Gehoord in gesprek(ken) met mentor/studieloopbaanbegeleider (gedurende eerste jaar)	76	73	74	75
De eisen stonden in een brief/studiegids	17	15	15	14
Anders, namelijk...	3	3	4	3

(Percentages; N=2717, studentenenquête BSA 2019-2020; N=1607, studentenenquête BSA 2020-2021 ; N=1490, studentenenquête BSA 2021-2022; N=1258, Studentenenquête BSA 2022-2023)

Tabel D. 8 – Geen studievoorgangsgesprek: Had je wel behoefte aan een gesprek?

	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023
Ja, ik had wel behoefte aan een (of meerdere) studievoortgangsgesprek(ken)	33	37	31	38
Nee, ik had geen behoefte aan studievoortgangsgesprek(ken)	67	63	69	62

(Percentages; N=447, studentenenquête BSA 2019-2020; N=470, studentenenquête BSA 2020-2021, N=350, studentenenquête BSA 2021-2022; N=283, studentenenquête BSA 2022-2023)

Tabel D. 9 – Eén studievoorgangsgesprek: In welke periode heb je dit gehad?

	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023
Augustus – december	45	28	29	29
Januari – half maart	41	49	46	47
Half maart – juli	14	23	25	24

(Percentages; N=1634, studentenenquête BSA 2019-2020; N=1188, studentenenquête BSA 2020-2021, N=1036, studentenenquête BSA 2021-2022, N=899, studentenenquête BSA 2022-2023)

Tabel D. 10 – Eén studievoorgangsgesprek: Was je tevreden met één studievoortgangsgesprek?

	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023
Ja, één gesprek was voor mij voldoende	79	74	75	79
Nee, ik had graag meerdere studievoortgangsgesprekken gehad	19	22	22	18
Nee, ik had liever helemaal geen studievoortgangsgesprek gehad	2	4	2	3

(Percentages; N=1633, studentenenquête BSA 2019-2020; N=1188, studentenenquête BSA 2020-2021, N=1035, studentenenquête BSA 2021-2022, N=899, studentenenquête BSA 2022-2023)

Tabel D. 11 – Wat vond je positief aan het studievoortgangsgesprek/de studievoortgangsgespreken? (Meer antwoorden mogelijk)

	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023
Ik kreeg duidelijk te horen wat er goed ging en niet goed ging in mijn opleiding	60	56	55	57
Ik voelde mij op mijn gemak in het gesprek	52	45	46	50
De mentor/studieloopbaanbegeleider luisterde goed naar mij	47	43	44	44
Er werd goed gekeken of ze mij ergens mee konden helpen	46	40	41	41
Ik kreeg duidelijk te horen wat ik moest verbeteren in mijn opleiding	33	28	30	30
De vragen die ik had werden goed/duidelijk beantwoord	31	25	26	25
Het gesprek was op een goed moment in het studiejaar	23	19	20	21
Ik heb echt wat gehad aan het gesprek	21	18	18	18
Ik vond niks positief aan het gesprek	4	6	7	7
Anders	2	3	3	3

(Percentages; N=3829, studentenenquête BSA 2019-2020; N=2659, studentenenquête BSA 2020-2021, N=2421, studentenenquête BSA 2021-2022; N=2036, studentenenquête BSA 2022-2023)

Tabel D. 12 – Wat vond je negatief aan het studievoortgangsgesprek/de studievoortgangsgesprekken? (Meer antwoorden mogelijk)

	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023
Ik vond niks negatief aan het gesprek	69	64	65	67
Ik heb niet veel gehad aan het gesprek	9	13	12	11
Er werd niet goed gekeken of ze mij ergens mee konden helpen	7	9	9	9
Ik kreeg niet duidelijk te horen wat ik moest verbeteren in mijn opleiding	6	7	7	6
De vragen die ik had werden niet goed beantwoord	6	6	6	7
Ik kreeg niet duidelijk te horen wat er goed ging en niet goed ging in mijn opleiding	5	6	7	7
Ik voelde mij niet op mijn gemak in het gesprek	4	5	6	6
De mentor/studieloopbaanbegeleider luisterde niet goed naar mij	4	5	6	7
Het gesprek was te laat in het studiejaar	4	5	6	3
Het gesprek was te vroeg in het studiejaar	4	4	3	3
Anders	3	3	3	3

(Percentages; N=3827, studentenenquête BSA 2019-2020; N=2626, studentenenquête BSA 2020-2021, N=2385, studentenenquête BSA 2021-2022; N=2027, studentenenquête BSA 2022-2023)

Tabel D. 13 – Van wie heb je toen gehoord dat je mogelijk een negatief BSA zou krijgen??

	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023
Van mijn mentor/studieloopbaanbegeleider	75	77	75	75
Van een andere docent	6	6	5	7
Van de zorgcoördinator	2	3	4	4
Van de opleidingsmanager	3	4	4	4
Anders	3	1	2	3
Weet ik niet meer	10	9	10	8

(Percentages; N=828, studentenenquête BSA 2019-2020; N=494, studentenenquête BSA 2020-2021, N=501, studentenenquête BSA 2021-2022; N=404, studentenenquête BSA 2022-2023)

Tabel D. 14 – Wanneer heb je een waarschuwing gehad dat je mogelijk een negatief BSA zou krijgen?

	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023
Een maand voor het BSA	14	15	15	13
Twee maanden voor het BSA	9	9	8	9
Drie maanden voor het BSA	7	7	9	9
Vier maanden voor het BSA	3	7	5	5
Eerder	7	4	6	5
Weet ik niet precies	61	57	58	59

(Percentages; N=827, studentenenquête BSA 2019-2020; N=493, studentenenquête BSA 2020-2021, N=501, studentenenquête BSA 2021-2022; N=404, studentenenquête BSA 2022-2023)

Tabel D. 15 – Vond je de waarschuwing nuttig/zinvol?

	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023
Zeer nuttig/zinvol	32	28	24	28
Een beetje nuttig/zinvol	41	40	41	39
Niet zo nuttig/zinvol	16	21	23	20
Helemaal niet nuttig/zinvol	11	12	12	12

(Percentages; N=797, studentenenquête BSA 2019-2020; N=476, studentenenquête BSA 2020-2021; N=473, studentenenquête BSA 2021-2022; N=384, studentenenquête 2022-2023)

Tabel D. 16 – Waarom vond je de waarschuwing nuttig/zinvol? (Meer antwoorden mogelijk)

	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023
Door de waarschuwing werd mij duidelijk op welke punten ik harder moest gaan werken	56	52	52	53
Door de waarschuwing werd ik (extra) gemotiveerd om mijn prestaties op school te verbeteren	46	40	43	43
Na de waarschuwing is het gelukt om mijn prestaties op school te verbeteren	20	16	15	19
Na de waarschuwing kreeg ik extra begeleiding om mijn prestaties op school te verbeteren	12	10	14	17
Anders	4	7	7	3

(Percentages; N=568, studentenenquête BSA 2019-2020; N=319, studentenenquête BSA 2020-2021; N=308, studentenenquête BSA 2021-2022; N=257, studentenenquête BSA 2022-2023)

Tabel D. 17 – Waarom vond je de waarschuwing niet nuttig/zinvol? (Meer antwoorden mogelijk)

	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023
Ik heb geen waarschuwing nodig om mijn prestaties op school te verbeteren	33	25	30	25
Er werd mij niet voldoende duidelijk gemaakt waar ik harder aan moest gaan werken	31	34	36	35
Na de waarschuwing is het niet gelukt om mijn prestaties op school te verbeteren	23	34	25	27
Ik vond de waarschuwing onterecht				29
Anders	23	20	24	13

(Percentages; N=226, studentenenquête BSA 2019-2020; N=154, studentenenquête BSA 2020-2021; N=164, studentenenquête BSA 2021-2022)

Tabel D. 18 – Moest je stoppen of mocht je doorgaan met je opleiding?

	2022-2023
Ik mocht doorgaan	38
Ik moest stoppen	62

(Percentages; N=86, studentenenquête BSA 2022-2023)

Tabel D. 19 – Waarover gingen de afspraken?

	2022-2023
Welke vakken/onderdelen ik moest verbeteren	55%
Extra begeleiding vanuit de school	28%
Hoeveel tijd ik krijg om te verbeteren	30%
Mijn aanwezigheid en inzet bij de lessen	55%
Mijn aanwezigheid en inzet bij bpv/stage/werk	23%
Mijn gedrag tijdens de lessen	14%
Mijn gedrag tijdens de bpv/stage/werk	9%
Anders, namelijk...	3%

(Percentages; N=33, studentenenquête BSA 2022-2023)

Tabel D. 20 – Heb je bezwaar gemaakt tegen het negatief bindend studieadvies?

	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023
Ja, ik heb officieel bezwaar gemaakt (met een officiële brief/e-mail)	7	7	4	2
Ja, ik heb bezwaar gemaakt, maar niet officieel	9	12	6	13
Nee, ik wilde geen bezwaar maken	57	43	60	42
Nee, ik wist niet dat ik bezwaar kon maken	28	39	30	42

(Percentages; N=125, studentenenquête BSA 2019-2020; N=106, studentenenquête BSA 2020-2021; N=99, studentenenquête BSA 2021-2022; N=81, studentenenquête 2022-2023)

Tabel D. 21 – Heb je na het negatief bindend studieadvies nog een keer een gesprek gehad met iemand van school (bijv. je mentor of een slb'er) over hoe nu verder?

	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023
Ja, een keer	29	29	28	40
Ja, meerdere keren	34	30	36	31
Nee	37	40	36	29

(Percentages; N=125, studentenenquête BSA 2019-2020; N=106, studentenenquête BSA 2020-2021; N=99, studentenenquête BSA 2021-2022; N=81, studentenenquête BSA 2022-2023)

Tabel D. 22 – Ben je nog door anderen geholpen?

	2022-2023
Gemeente	6
Leerplicht / Doorstroompunt	18
Mijn nieuwe school	19
Mijn nieuwe opleiding aan mijn oude school	21
Anders	49

(Percentages; N=31, studentenenquête BSA 2022-2023)

